

" Det finns i vårt DNA "

en kvalitativ intervjustudie om tre kyrkors roll i arbetet med nyanlända, asylsökande och papperslösa under och efter mottagningskrisen 2015.

Charlotte Oinas

LUNDS UNIVERSITET | CENTRUM FÖR TEOLOGI OCH RELIGIONSVETENSKAP

RHBM76 History of Religions and Religious Behavioural Science:
Religious Behavioural Science - Master's (120 credits) Thesis 30 hp

Handledare: Nina Jakku

Examinator: Hege Markussen

Termin: VT 2023

Ett par tack

Först och främst vill jag rikta ett stort tack till mina intervjupersoner för att ni ställde upp och berättade om era upplevelser och visade mig era verksamheter. Det är tack vare er jag har en uppsats idag och det är jag oerhört tacksam för!

Tack till mina vänner för all uppmuntran och påtryckningar om att jag ska lämna in uppsatsen fast jag inte velat! Jag vill också rikta ett särskilt tack till My, Marina och Alice för ert tålamod, stöd och för att ni lyssnat när jag behövt prata av mig om uppsatsen. Extra stort tack vill jag rikta till Victor för de timmar jag fått diskutera uppsatsen med dig. Tack för att du protesterade varje gång när jag ville byta uppsatsämne, för att du läst mina utkast och gett värdefulla kommentarer! Du har varit ett enormt stöd!

Slutligen vill jag tacka min handledare Nina för att du haft ett sådant tålamod när det dragit ut på tiden. Tack för att du uppmuntrat mig att fortsätta när det gått trögt och gett mig goda råd, nya idéer och perspektiv och hjälpt mig i skapandet av uppsatsen och studien!

Abstract

Uppsatsen undersöker religiösa aktörers sociala insatser under mottagningskrisen i Sverige 2015 och 2016. Under mottagningen av 160 000 personer på flykt behövde myndigheterna ta stöd i civilsamhällesorganisationer, varav många religiösa aktörer engagerade sig i mottagningsarbete på olika sätt. Uppsatsen syftar till att skapa förståelse för hur och varför religiösa aktörer bedriver sociala insatser i migrationssammanhang, hur kyrkornas sociala arbete påverkar sekularisering i Sverige, vilka religiösa dimensioner som finns i insatserna samt vilka roller de studerade kyrkorna haft i sina insatser. Undersökningen utgår från frågeställningarna: (1) Hur har kyrkorna prioriterat religion i insatserna? (2) Vilka roller hade församlingarna i sina insatser och varför? (3) Hur kan kyrkornas insatser förstås utifrån ett sekulariseringsperspektiv? Uppsatsens material består huvudsakligen av kvalitativa intervjuer med representanter ur tre kyrkor i Sverige som haft insatser för nyanlända. Intervjumaterialet har analyserats med tematisk analys och med en abduktiv ansats tolkats mot teorier om religiösa aktörers roller i välfärdsinsatser och de-privatisering av religion. Uppsatsen visar att kyrkornas mest förekommande roll var som komplement till statlig välfärd, även som förmedlare av sociala gemenskaper samt rollen som försvarare av mänskliga rättigheter då de arbetat med sin röst-funktion i samhället. I insatser med religiösa inslag fanns olika prioriteringar av religionens dimensioner i insatserna, studien visar hur insatserna antingen fokuserat på kristendomens trosinnehåll och individens religiositet eller kristendomens allmännyttiga funktioner. Studiens slutsats är att genom att vara aktiva samhällsaktörer bidrar kyrkorna till religionens ökade synlighet i samhället och söker återta sin agens i sammanhang då religion blivit en fråga för offentlig sektor.

Nyckelord: Mottagningskris, civilsamhälle, religion, religiösa aktörer, de-privatisering, konvertiter, Migrationsverket, sociala insatser, flyktingmottagning, sekularisering, välfärd.

Abstract

The essay examines the social work of religious actors during the reception crisis in Sweden in 2015 and 2016. During the reception of 160,000 refugees, the authorities needed support from civil society organizations, many of which involved religious actors in the reception work in various ways. The essay aims to create an understanding of how and why religious actors carry out social work in the context of migration, how social work affects secularization in Sweden, which religious dimensions can be identified in the social work and what roles the studied churches had in their social work. The research is based on the following research questions (1) how have the churches prioritized religion in their efforts, (2) what roles did the congregations play in their efforts and why, (3) how can the social work of the churches be understood from a secularization perspective. The essay's material mainly consists of qualitative interviews with representatives from three churches in Sweden that had social work for those who immigrated to Sweden in 2015 and 2016. The interview material has been analyzed with a thematic analysis and has been interpreted with an abductive approach with theories about the roles of religious actors in the welfare arena and de-privatization of religion. The analysis shows that the most common role of the churches was as a complement to state welfare, also as mediators of social communities and the role of defender of human rights when they worked with their input function consisting of voicing opinions in society. The study shows how the social work activities either focused on the content of the faith and the individual's religiosity or on the functions of the churches such as material resources. In conclusion, the study shows that by being active actors in society, the churches contribute to the increased visibility of religion in society and seek to regain their agency in contexts where religion has become an issue for the public sector.

Keywords: Reception crisis, civil society, religion, religious actors, de-privatization, converts, The Swedish Migration Agency, social work, refugee reception, secularization, welfare.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar	9
2. Metod & material	11
2.1 Material.....	11
2.1.2 Församlingarna	13
2.1.3.2 Organiserade, etablerande insatser	16
2.1.4 Konvertiter och asylprocessen.....	19
2.2 Metod	20
2.2.1 Metodologiska reflektioner	20
2.2.2 Intervjuerna	21
2.2.3 Bearbetning av intervjuerna	24
2.3 Urval	26
2.3.1 Urvalsprocessen	27
2.4 Forskarens roll	28
2.5 Etiska överväganden.....	30
3. Tidigare forskning & teoretiska utgångspunkter.....	31
3.1 Tidigare forskning	31
3.1.1 Religiösa aktörer i välfärden	31
3.1.2 Religion och migration	32
3.1.3 Religiösa aktörer i migrationssammanhang.....	33
3.2 Teoretiska utgångspunkter.....	35
3.2.1 Civilsamhället/ Idéburen sektor	35
3.2.2 Sekularisering	36
3.2.3 Röst, service eller någon annan roll?	38
4. Analys av insatserna.....	41
4.1 Kyrkorna, Migrationsverket och den genuina tron.....	41
4.2 Rollerna i det akuta mottagningsarbetet på centralstationen.....	48

4.3 Tillgodose behov	50
4.3.1 Kurser & Kollon	50
4.3.2 Språkövning, kör och it-kurs.....	52
4.4. Hjälperksamhet och utdelning av förnödenheter	57
4.4.1 Rollen som förtroendeingivande aktör.....	58
4.4.2 Ökade behov och slimmad välfärd	60
4.4.3 Mat-och kläddutdelningen	63
4.5 Informella hjälpinsatser och sociala gemenskaper	65
4.6 Prioriteringen av tro och funktion i insatserna	69
4.6.1 Motivens påverkan på prioriteringen av religion.....	72
5. Diskussion	74
5.1 Slutsatser.....	74
5.2 Reflektion kring tidigare forskning & teori.....	76
5.3 Slutdiskussion.....	77
6. Framtida forskningsmöjligheter	79
Litteratur.....	81

1. Inledning

Religionens roll i samhället har påverkats av samhälleliga förändringar och religiösa aktörers synlighet i samhället varierar beroende på vilken aspekt av samhället vi tittar på (Pettersson & Leis-Peters 2015). Inom välfärdssektorn blir religiösa aktörer alltmer synliga som aktörer genom den idéburna sektorn där religiösa organisationer och samfund bland annat utför sociala insatser i samhället. Förutom att bidra till ökad synlighet för trossamfunden bidrar de sociala insatserna till att trossamfunden blir mer integrerade delar av samhället snarare än att vara i en egen separat sfär (Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015: 114). Trossamfundens sociala insatser är varierande och kan bl.a. handla om andlig vård och stöd inom hälso-och sjukvård, friskolor eller vård och omsorgsverksamheter som drivs av religiösa samfund (Socialdepartementet 2015), eller ickemateriella insatser som skänker sociala gemenskaper eller meningsfulla sammanhang (Fridolfsson & Elander 2012). I den här studien är det särskilt de sociala insatserna för asylsökande, nyanlända och papperslösa jag intresserar mig för, närmare bestämt religiösa aktörers roller vid arbetet med nyanlända, asylsökande och papperslösa under och efter 2015.

Under år 2015 mottog Sverige fler än 160 000 människor på flykt (Regeringskansliet 2016). Mottagandet år 2015 innebar ett högt tryck för Sveriges myndigheter som visade sig vara illa rustade att ta emot en större mängd asylsökande och nyanlända (Statsrådsberedningen 2015). Situationen resulterade i en mottagningskris¹ då mottagningsarbetet fallerade i flera samhällsviktiga funktioner. Myndigheterna var överbelastade och klarade inte av ett säkert mottagningsarbete, kommuner lex-Sarah anmälde sig själva för att mottagandet inte skedde på ett säkert sätt och bostadsbristen resulterade i att asylsökande fick sova utomhus (Statsrådsberedningen 2015). När antalet människor som kom till Sverige minskade under 2016 kvarstod mottagningsarbetet av de personer som kommit under 2015. För ett gott mottagningsarbete skriver Regeringskansliet att offentlig-, privat- och ideell sektor i Sverige måste samarbeta för att fler personer ska komma till arbete och bidra till den svenska välfärden (Regeringskansliet 2016). I hänseendet lades stor vikt på organisationer ur den ideella sektorn för att stärka etablering och mottagning av nyanlända.

¹ Olika begrepp används för den migrationssituation som Sverige hade 2015. Jag väljer i den här uppsatsen att använda begreppet mottagningskris. Mottagningskris syftar till att det var brister i mottagningsarbetet som orsakade den "kris" som rådde i Sverige 2015. Begreppet flyttar alltså fokus från individer på flykt till den offentliga sektorn, vars ansvar det är enligt mänskliga rättigheter att motta asylsökande och skydda dem under asylrättsprocessen.

För att förbättra förutsättningarna för civilsamhällesaktörer att engagera sig för mottagnings- och etableringsarbete beslutade sig regeringen i december 2015 för att betala ut ett bidrag för aktörernas insatser för nyanlända i Sverige. Totalt fördelades 105 miljoner kronor (Stockman 2017: 8, Regeringskansliet 2015a).

Det civila samhället har en nyckelroll i arbetet med mottagande och etablering av människor på flykt. Nu ger vi bättre förutsättningar för att man på ett hållbart sätt ska kunna kanalisera människors engagemang (Regeringskansliet 2015a).

Regeringskansliet framhåller att bidraget är tänkt att underlätta för civilsamhällets viktiga arbete i mottagning och etablering av nyanlända. Stödet delades bland annat ut till civilsamhällesaktörer som Svenska kyrkan, Rädda barnen, Riksföreningen Sveriges stadsmissioner etc. Utöver Svenska kyrkan kunde statsbidragsberättigade trossamfund ta del av bidraget via Myndigheten för stöd till trossamfund (SST), som tilldelades tio miljoner att dela ut till samfund som engagerade sig (Stockman 2017: 8). Flera lokala församlingar engagerade sig och ställde både lokaler och medlemmar till förfogande för klädinsamling, mat och husrum. I en reportagebok om religiösa samfunds hjälpinsatser i migrationssituationen utgiven av SST menar Max Stockman (2017: 8), att församlingarna 2015 var ”samlingspunkt för de akuta mottagningsinsatserna” (Stockman 2017: 8).

I reportageboken *Samfunden och flyktingarna*, som gavs ut av SST, beskrivs hur församlingar både kan ha resurser för självvårdande samtal, översättning och samhällsorientering. En del församlingar vittnar även om att de var trygga platser där migrerande individer inte behöver känna sig annorlunda, där man förstår deras behov och ibland även talar samma språk (Stockman 2017). Bland de initiativ som samfunden och dess lokala församlingar finansierade med bidraget fanns aktiviteter som gav möjligheter till nya sociala nätverk och kontext genom språkundervisning, språkcafé, gitarrlektioner, klädinsamling, matlagning, läxhjälp, skapande och hantverk, samhällsinformation, körsång, fika och odling (Stockman 2017). Genom sådana sociala insatser bidrog religiösa organisationer och samfund i Sverige till att underlätta både för staten och för individerna som kom till Sverige. Dessutom kopplade insatserna ihop samfunden med migrerande individer och samfunden blev på så sätt en del av individernas migrationsupplevelse.

Trossamfunden var del av det svenska flyktingmottagandet under och efter 2015 och flera samfund organiserade olika insatser, men det står ännu inte klart hur religion prioriterades i insatserna som organiserades eller vilka roller de religiösa aktörerna hade i sitt arbete i relation till offentlig sektor och idéburen sektor. I den här uppsatsen undersöks tre evangeliska frikyrkors arbete med nyanlända, asylsökande och papperslösa under och efter 2015 med

fokus på vilka insatser de hade, hur insatserna motiveras, hur religion prioriterats i insatserna samt hur insatserna påverkar religionens förhållande till samhälle och sekularisering.

Under författandet av uppsatsen befinner sig Sverige och Europa åter i ett läge där stor press läggs på flyktingmottagning med anledning av Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022. Till följd av invasionen sattes miljontals människor på flykt både inom Ukrainas gränser och ut ur landet. Inom loppet av invaderingens första månad hade över 21 000 personer som flytt Ukraina sökt skydd i Sverige enligt massflyktsdirektivet (Migrationsverket 2022a). Arbetet med mottagandet i Sverige innebär åter igen samverkan mellan offentlig-, privat- och ideell sektor. Migrationsverket skriver följande på sin hemsida: ”Hela Sverige behövs för att mottagandet ska fungera så bra som möjligt – myndigheter, kommuner, civilsamhälle och privatpersoner kan bidra på olika sätt (Migrationsverket 2022b). Åter igen behövs civilsamhällets stöd och precis som under 2015 engagerar sig religiösa aktörer med diverse insatser för att hjälpa människor på flykt. Insatserna varierar mellan att hjälpa till vid ukrainska gränsen med utdelning av kläder och förnödenheter, insamling av pengar till lokala hjälporganisationer i Ukraina, utdelning av mat utanför Migrationsverket och tillfälliga boenden för nyanlända (Myndigheten för stöd till trossamfund 2022; Judiska församlingen i Stockholm 2022; Svenska kyrkan 2022a, 2022b).

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att med en analys av tre kyrkors mottagningsarbete under mottagningskrisen 2015 och 2016 (1) belysa religiösa aktörers insatser på välfärdsarenan, (2) undersöka vilka roller aktörerna tar i sina insatser, (3) undersöka hur religion prioriteras samt (4) undersöka hur aktörernas arbete påverkar religionens roll i samhället. Med min studie vill jag också bidra till aktuell forskning om religiösa aktörer som välfärdsaktörer och mer specifikt evangeliska frikyrkor i arbetet med mottagning- och etablering av immigranter i Sverige. I den litteratur som finns publicerad gällande religiösa aktörers mottagningsarbete under och efter år 2015 i Sverige har man inte undersökt den religiösa dimensionen av aktörernas insatser eller vilka roller de religiösa aktörerna tog i mottagningskrisen under och efter år 2015. Andra rapporter har specifikt undersökt Svenska kyrkans insatser och olika roller i mottagnings- och etableringsarbetet som följde år 2015. Däremot saknas perspektiv från andra religiösa aktörer med en analys av roller och insatsernas religiösa dimensioner.

Frågeställningarna som styrtt undersökningen presenteras nedan.

- Hur har kyrkorna prioriterat religion i insatserna?
- Vilka roller hade församlingarna med sina insatser och varför dessa roller?
- Hur kan kyrkornas insatser förstås utifrån ett sekulariseringsperspektiv?

2. Metod & material

2.1 Material

Uppsatsens huvudsakliga empiriska material utgörs av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Intervjumaterialet består av intervjuer med elva personer ur tre församlingar. Totalt intervjuades tolv personer och fyra församlingar men en församling och intervjun med dess pastor valdes bort i materialets bearbetning eftersom kyrkan inte hade några organiserade insatser. Bland kyrkorna som är med i uppsatsen har vissa fått statsbidrag från SST för sina insatser. Intervjumaterialet innehåller respektive kyrkas förhållande och agerande i relation till migrationssituationen i Malmö under år 2015 fram till år 2021/2022. Innehållet fokuserar främst på kyrkornas olika insatser för nyanlända, asylsökande och papperslösa och hur kyrkorna på olika sätt hjälpt nämnda grupper via organiserade sociala insatser och med informell hjälp som att hjälpa enskilda personer med t.ex. myndighetskontakt eller ekonomisk stöttning. Materialet innefattar även intervjudeltagarnas syn på kyrkans roll i insatserna, hur religion prioriteras i insatserna, hur insatserna motiverats, vad insatserna handlade om och hur det framgår att det är en kyrka som leder insatserna. Intervjuerna med pastorerna fokuserar även kring pastorernas särskilda inblandning och hjälp till asylsökande som åberopat religion som asylskäl efter att de engagerat sig i kyrkan.

Samtliga intervjupersoner har någon koppling till det arbetet som utförts av respektive kyrka i samband med eller med anledning av migrationssituationen 2015. Samtliga personer har varit aktiva i olika insatser inom respektive kyrka. I november och december 2021 intervjuades fyra pastorer samt en person som är anställd i en av kyrkornas sociala arbete. I februari och mars 2022 utfördes tre kompletterande telefonintervjuer med tre av pastorerna och i mars 2022 intervjuades även tre volontärer varav två även var grundare till respektive insats. I tabellen nedan presenteras varje intervju med intervjupersonens figurativa namn², deras roll i kyrkan, längden på intervju, vilken församling de tillhör och datumet för intervjun.

Respondent (fiktivt namn)	Roll i kyrkan	Kön	Intervjuns längd	Församling	Datum
Erik	Pastor & föreståndare	Man	90 min	1	21-11-26
Erik	Pastor &	Man	26 min (telefon)	1	22-02-23

² I första hand fick intervjupersonerna själva välja pseudonym, de som inte ville fick en pseudonym av mig.

	föreståndare				
Erika	Grundare till mat- och kläddelning, församlingsmedlem	Kvinna	63 min varav 10 min tillsammans med Roland	1	22-03-24
Roland	Med i missionsrådet, församlingsmedlem	Man	10 min, slutet på intervjun med Erika	1	22-03-24
Ella	Grundare till språkcaféet, församlingsmedlem	Kvinna	30 min	1	22-03-29
Rakel	Pastor	Kvinna	97min	2	21-11-22
Rakel	Pastor	Kvinna	44 min (telefon)	2	22-02-21
Marie	Pastor, ansvarig för socialt arbete	Kvinna	79 min	4	21-11-18
Felicia	Arbetar med socialt arbete	Kvinna	Anslöt sig mot slutet ca 30 min	4	21-11-18
Werner	Verksamhetschef, pastor	Man	86 min	4	21-12-06
Werner	Verksamhetschef, pastor	Man	19 min (telefon, endast anteckningar)	4	22-03-14

Ur församling ett intervjuades först Erik, pastor och föreståndare i församlingen. Som föreståndare hade Erik mycket information om kyrkans olika verksamheter och kunde hänvisa mig till fler personer att intervjua som volontärarbetade med olika insatser i församlingen. Erik själv var vid intervjutillfället inte aktiv i några hjälpinsatser men berättade att han efter 2015 hjälpt många asylsökande konvertiter. Ur församling ett intervjuades även Erika, ledare och initiativtagare på ideell basis i kyrkans mat- och kläddelning. Erika är en slags spindel i nätet gällande sociala hjälpinsatser och berättade hur hon hela sitt liv varit ideellt engagerad i att hjälpa människor på olika sätt. Vid intervjun med Erika anslöt sig Roland som sitter med i kyrkans missionsråd. Roland var endast med under tio minuter av intervjun men kunde komplettera Erikas utsagor angående vilka intryck som kyrkan önskar ge sina besökare. Den tredje personen att intervjua ur församling ett var Ella, grundskolelärare som idag jobbar på SFI och är en av två initiativtagare till kyrkans språkcafé där hon engagerar sig ideellt. Både Ella, Roland och Erika är medlemmar i församlingen och har varit det i många år.

I församling två intervjuades Rakel, församlingens huvudsakliga pastor som även jobbar med kyrkans språkgrupper och har mycket kontakt med personer som kommer till kyrkan för att få hjälp. Hon har yttrat sig mycket i sina privata sociala medier och engagerat sig på olika sätt för asylsökande som konverterar till kristendom och hjälper nyanlända på olika sätt dels att bli kristna och med social hjälp. Rakel jobbar nära kyrkans verksamhetsansvarig och hade

goda kunskaper kring kyrkans olika verksamheter. När jag besökte henne i kyrkan pågick en social insats för asylsökande som Rakel bokat in.

Ur församling fyra intervjuades först pastor Marie som även är ansvarig för kyrkans sociala arbete. Som ansvarig för arbetet har Marie god insyn i alla kyrkans sociala insatser. Till intervjun med pastor Marie anslöt sig Felicia som är anställd i kyrkan och jobbar med socialt arbete. Både Marie och Felicia var engagerade i insatser redan år 2015. Felicia samordnade då många volontärer som ideellt arbetade med kyrkans akuta mottagningsarbete på centralstationen i Malmö. Felicia arbetar tillsammans med sin man som kom till Sverige som flykting 2015 och driver tillsammans en råd- och hjälpverksamhet på arabiska specifikt för nyanlända. I församling fyra intervjuades även Werner som är pastor och föreståndare. Werner och Marie tog över församlingen under våren 2015 och arbetade med en omstart av församlingen, något som fick sättas på vänt under hösten då kyrkan valde att lägga all fokus på mottagnings- och etableringsarbete av nyanlända i Malmö.

2.1.2 Församlingarna

2.1.2.1 Församling ett

Församlingen har cirka 1300 registrerade medlemmar och omkring 750 aktiva besökare. Församlingen är flerspråkig och består av nio olika språkgrupper som har gudstjänster på sina språk, bl.a. farsi, rumänska och svenska. Språkgruppernas syfte är att ge församlingsmedlemmar möjlighet att utöva religion på sitt modersmål. Språkgrupperna har sina egna ekonomier och egna gudstjänster, vilket innebär ett integrations- och inkluderingsarbete för församlingsledningen för att församlingen ska hålla ihop. Det görs till exempel genom barn- och ungdomsverksamhet där alla språkgrupper har en och samma verksamhet. Församlingen är även indelad i olika smågrupper där medlemmar träffas hemma för att läsa bibeln, be, fika och samtala. Till det vill ledningen uppmuntra församlingsmedlemmar till att ta kontakt med varandra och själva dela in sig i smågrupper. Kyrkan arrangerar även Alphakurser, vilket är grundkurser om kristendom och kristen tro.

Kyrkan driver både företag och sociala verksamheter som alla inhyses i den stora byggnaden som ägs av kyrkan. Bland företagen finns fastighetsuthyrning, matlagningsföretag och en icke-konfessionell skola. Kyrkan bedriver även ett antal sociala verksamheter och är en av huvudmännen i en ekumenisk organisation i staden som utför socialt arbete. Under ett par månader under vinterhalvåret driver församlingen ett natthärbärge för EU-migranter

tillsammans med Malmö stad och en frivilligorganisation, samarbetet är ett så kallat idéburet offentligt partnerskap (IOP).

2.1.2.2 Församling två

Församling två är enligt pastorn multikulturell och har runt 400 medlemmar på pappret. I församlingen finns tre språkgrupper: farsigruppen som funnits i 25–30 år, den arabiska gruppen och en grupp som talar dari. Språkgrupperna har egna samlingar i kyrkan men får inte fira egna gudstjänster eftersom dessa firas gemensamt i storförsamlingen. Syftet med språkgrupperna är att församlingsmedlemmarna kan ha samlingar på sina egna språk, vilket visade sig betydelsefullt när det kom många asylsökande år 2015. Förutom språkgrupperna har kyrkan även smågrupper, mindre grupper medlemmar träffas i hemma då man läser bibeln, ber tillsammans och samtalar. I vissa smågrupper har goda relationer skapats, men alla medlemmar är inte med i smågrupper.

Kyrkan har jobbat mycket med sammanhållning och inkludering de senaste tio åren. För att integrera språkgrupperna krävs bra tolkar samt inställningen att ingen kultur är bättre än den andra. En av åtgärderna som görs för sammanhållning och inkludering är att man försöker uppmuntra medlemmar att blandas utöver språkgrupperna. Pastor Rakel ser även att inkludering främjas genom att yngre lär sig bättre svenska, lär känna varandra och går med i svensktalande smågrupper.

Kyrkan bedriver för tillfället inte något socialt arbete då allt lades ner under pandemin och församlingsledningen under tiden för intervjuerna inte hunnit klargöra vad kyrkans nästa engagemang ska vara. Tidigare fanns en anställd vars huvudsyssla var att arbeta med olika sociala insatser, hen har dock slutat och tjänsten har inte ersatts. Kyrkan är däremot en av huvudmännen i en ekumenisk organisation i Malmö som utför socialt arbete. Förutom det bedriver kyrkan ett fastighetsbolag där de hyr ut lägenheter.

2.1.2.3 Församling fyra

Pastorerna Werner och Marie tog över församlingen 2015 för att ge den en nystart efter att den tidigare gått dåligt. Vid nystarten slogs två församlingar ihop till en. Församlingen har omkring 100 medlemmar på pappret och tre anställda inom kyrkans hjälpverksamhet. Församlingen har vuxit de senaste åren vilket lett till en heterogenisering av medlemmarna, sedan nystarten 2015 har nya medlemmar från olika länder anslutit sig till den tidigare homogena församlingen.

Vid tidpunkten för intervjuerna, hösten 2021, har många av kyrkans verksamheter behövt stänga på grund av pandemin, en av dessa är caféet. Kyrkan bedriver fortfarande en social

råd- och hjälpverksamhet dit folk kan komma för att få hjälp med till exempel ekonomiska problem där de kan få rådgivning och stöd gällande kontakt med myndigheter som socialtjänsten eller få ekonomiskt stöd från kyrkan om den egna inkomsten inte räcker till. Den sociala hjälpen kan även bistå behövande med matkassar, rådgivning i kontakt med myndigheter, samtal etc. Kyrkans sociala hjälp är tänkt till dem som hamnat mellan stolarna och som inte får någon eller tillräcklig hjälp från myndigheter och alla människor är välkomna oavsett religion eller härkomst. Den hjälpsökande kan vända sig till kyrkan och prata med personalen om vad hen behöver hjälp med. För att få hjälp kräver kyrkan att man måste uppvisa intyg som styrker ens behov, t.ex. gällande inkomst. Förutom sina egna verksamheter driver kyrkan olika samarbeten tillsammans med den ekumeniska organisationen.

2.1.3 Kyrkornas insatser under och efter migrationssituationen 2015.

Nedan följer en redovisning av det insamlade materialet som handlar om hur församlingarna engagerat sig och vilka insatser de haft under och efter mottagningsituationen 2015. Materialet som redovisas ligger till grund för analysen i kapitel fyra.

2.1.3.1 Akuta och mottagande insatser

Församling fyra lade all tid hösten och vintern 2015 åt flyktingarbete och församlingen hade både akuta och etablerande insatser för nyanlända. Kyrkans café blev ett nav i hjälpverksamheten då många nyanlända kom dit och personalen kunde träffa personer som var i behov av hjälp, för att därefter hjälpa dem i sin sociala verksamhet. Katalysatorn för det akuta arbetet var att ägaren av tågstationen (Jernhusen) ringde och bad församlingen om hjälp när det började anlända många migrerande personer till tågstationen och Migrationsverkets arbete inte var tillräckligt för att hjälpa alla människor. Efter samtalet hölls samordningsmöten på Jernhusen som kyrkan deltog i tillsammans med Malmö Stad, Länsstyrelsen, olika myndigheter samt organisationer ur civilsamhället. Därefter startade kyrkan sitt akuta mottagningsarbete på centralstationen och i kyrkans lokaler. Arbetet på stationen pågick under flera veckor och utfördes tillsammans med de andra aktörerna i samverkansmötena, frivilligarbetare och frivilligorganisationer. Förutom pastor Werner var kyrkans personal och 20–25 volontärer på plats vid centralen iklädda västar med kyrkans emblem. Arbetet innefattade bland annat att lotsa människor från tågen till Migrationsverkets transporter, samtala med människor, informera om asylprocessen, ha traumasamtal och berätta vart man kunde hitta kyrkan för de som undrade. Till en början var myndigheterna underbemannade

och pastor Werner beskriver hur Migrationsverket var tagna på sängen den första tiden. Volontärer från andra kyrkor i Malmö och från samfundet i Danmark anslöt sig till kyrkans akuta arbete på centralstationen den första tiden. Även Svenska kyrkan och ett par muslimska församlingar hjälpte till i det akuta arbetet på centralstationen. Församlingens insatser på centralstationen upphörde när Werner såg att hans personal var utarbetad. Strax därpå stängdes gränsen mellan Sverige och Danmark³ och det akuta arbetet på centralstationen avslutades.

Av de tre undersökta kyrkorna var det endast församling fyra som hade organiserade akuta insatser under mottagningen av nyanlända 2015. Däremot anslöt sig volontärer från de andra två församlingarna till det arbete som utfördes av församling fyra. Församling ett var dock nära att engagera sig i det akuta mottagningsarbetet då de fick en förfrågan från kommunen att använda delar av kyrkans lokaler till ett boende för nyanlända. Kyrkan accepterade kommunens förslag men kommunen valde i slutändan att gå vidare med andra lokaler.

2.1.3.2 Organiserade, etablerande insatser

Vid sidan av sina ordinarie verksamheter bedrev kyrkorna diverse olika insatser dit nyanlända kunde komma för olika ändamål. Samtliga kyrkor understryker att insatserna inte var villkorade eller hade några krav om att endast rikta sig till medlemmar, kristna eller folk som ville bli medlemmar. Församling fyra hade sin hjälpverksamhet i kyrkan öppen samtidigt som delar av personalen tillsammans med volontärer arbetade med mottagning på centralstationen. Då personalen som arbetade vid stationen mötte personer i behov av hjälp hänvisades de till kyrkans hjälpverksamhet. I kyrkans hjälpverksamhet tillgodosåg församling fyra bl.a. nyanländas individuella behov. Exempelvis kunde de se till så att personer fick rätt sjukvård eller hjälpte till med kontakt med myndigheter. Kyrkans personal var ofta i kontakt med Migrationsverket å nyanländas vägnar gällande t.ex. asylprocessen eller boendefrågor då personer blev placerade i boenden som inte var passande för deras behov eller då flyttarna inte var välgrundade. Blöjutdelningen gjordes möjlig av ett företag som skänkte två lastbilar med blöjor till församlingen. För att man som nyanländ skulle få blöjor var hela familjen tvungen att komma till kyrkan och träffa personalen. Utdelningen beskrivs av pastorerna som en inkörsport till att många nyanlända berättade om sina behov och problem för att kunna få ytterligare hjälp av kyrkans sociala hjälpverksamhet. Kyrkan hjälpte även kommunen genom

³ Gränskontrollerna mellan Sverige och Danmark infördes den 12 november 2015 för att minska antalet flyktingar som kunde ta sig till Sverige med anledning av att myndigheter inte hade kapacitet att ta hand om de som ditintills anlänt till Sverige och för att den nuvarande situationen innebär akuta utmaningar för viktiga funktioner i samhället (Regeringskansliet 2015b).

ett samarbete där syftet var att komma i kontakt med asylsökande familjer med barn i förskoleåldern. Kyrkan fungerade då som en förtroendeingivande medlare så att föräldrarna skulle vilja låta barnen gå i förskolan. Förutom hjälpverksamheten och det akuta arbetet bedrev församling fyra olika etablerande och sociala insatser för nyanlända under 2015 och 2016. Bl.a. organiserades en manskör med en blandad grupp av människor där man sjöng på svenska; kollo organiserades för mammor och barn; man delade ut blöjor samt hyrde ut vita käppar till synskadade.

Församling ett och två startade sina organiserade insatser ett par år efter 2015. Ur båda församlingarna anslöt sig däremot församlingsmedlemmar som volontärer i arbetet vid centralstationen, bl.a. för att stötta församling fyra. Trots avsaknaden av särskilda organiserade insatser för att hjälpa nyanlända 2015 menar pastor Rakel i församling två att kyrkan alltid sysslat med att hjälpa enskilda individer som söker upp kyrkan av olika anledningar. Ett par år efter 2015 anordnade församling två olika insatser riktade till just nyanlända, bl.a. en IT-kurs för ensamkommande ungdomar och en städutbildning år 2021 tillsammans med studieförbundet Bilda. Deltagare vid städutbildningen fick ett certifikat från städbranschen vilket var tänkt utöka deras framtida jobbmöjligheter.

Församling ett bedrev en liten kläutdelning i kyrkan 2015 som utökades år 2019 då den fick flytta in i andra lokaler i kyrkans konferensdel och började drivas i samarbete med den ekumeniska organisationen i Malmö. Sedan 2019 bedrivs även en matutdelning som en gång i veckan delar ut kassar med mat till ca 50 personer. När verksamheten expanderade började även nyanlända, papperslösa och asylsökande utan koppling till kyrkan komma dit om de var i behov av kläder eller möbler. Innan dess var verksamheten liten och nådde inte ut till allmänheten.

Samtliga kyrkor har bedrivit eller bedriver språkcaféer vid tiden för intervjuerna. Språkcaféerna har haft olika form och har innehållit undervisande moment i olika grad. Församling fyra bedrev språkundervisning i samarbete med SFI och studieförbundet Bilda som en förberedande SFI-kurs med lärare från Bilda. Enligt pastor Marie kallades kursen för språkcafé. I församling två startades ett språkcafé 2017/2018 och organiserades av en dåvarande anställd, idag är språkcaféet nedlagt. I utvecklingen av språkcaféets upplägg och innehåll fick kyrkan hjälp av en lärare vilket resulterade i en indelning av tre grupper med olika språknivåer tillsammans med volontärer. Församling ett bedriver fortfarande språkcafé som startade 2019 av två lärare, varav den ena är utbildad grundskolelärare som 2016 tog anställning på SFI. Caféet hade ca 45 deltagare under hösten 2021 och har i nuläget ca 18 deltagare och åtta-tio volontärer som kommer regelbundet. Språkcaféets upplägg är baserat på

dialog snarare än undervisning och deltagarna sitter i grupper runt bord tillsammans med en volontär och kan välja olika pedagogiska stödhjälpmedel för att underlätta samtalen, titta i böcker eller spela sällskapsspel, ibland finns även teman för kvällens samtal.

2.1.3.3 Effekter av insatserna

Samtliga kyrkor berättar att de ökat i antal medlemmar sedan 2015. Huruvida det beror på insatserna är oklart eftersom de nya medlemmarna inte blivit intervjuade till studien. Däremot berättar majoriteten av intervjupersonerna att många som varit intresserade och nyfikna på kristen tro sökt sig till kyrkorna för att få veta mer. Flertalet personer har även sökt sig till kyrkornas språkgrupper och sociala gemenskaper. Pastor Erik framhåller att många först kommer dit och blir en del av den sociala gemenskapen och att tron ofta kommer allteftersom. Många nyanlända kom även till kyrkornas olika insatser och hjälpverksamheter och har därigenom träffat församlingsmedlemmar och fått kontakt med respektive kyrka. Kyrkornas insatser, hjälpverksamheter, gemenskap och nätverk i språkgrupperna, samt intresset för kristendom hos nyanlända tolkas av pastorerna som bidragande faktorer till att kyrkorna fått ökat medlemsantal, oavsett om insatserna innehållit kristna moment och aspekter eller inte. Däremot, berättar pastorerna att insatserna inte motiverats av att öka medlemsantalet eftersom det är många av de nyanlända som har blivit omplacerade eller flyttat och därför kunde kyrkorna aldrig räkna med att nyanlända som deltog i kyrkans aktiviteter skulle stanna i Malmö.

Vid intervjuerna framkommer även att samtliga kyrkor fått utökade kristendomskurser i kyrkorna och att den religiösa kärnan ökat. Församlingarna har bl.a. haft bibelstudier och kristendomskurser på farsi och arabiska, vilka har ökat i popularitet. Arbetet med nyanlända har idag minskat eller förändrats. I församling fyra beror det på minskad invandring, för att folk flyttat eller inte längre är i behov av samma slags insatser som förr. Församling två lade ned sitt språkcafé och andra sociala insatser under pandemin och är nu i en planeringsprocess där de vill hitta sitt nästa projekt. Församling ett bedriver fortfarande kläd- och matutdelning samt språkcaféet och de anpassade verksamheterna under pandemiåren. Kyrkorna har även ett tätare samarbete med Malmös ekumeniska organisation idag än vad de hade år 2015. Organisationen bedriver olika verksamheter för nyanlända som sker i kyrkornas lokaler, bl.a. ges juridiskt stöd till asylsökanden. I viss mån har kyrkorna, framför allt församling fyra, fått tätare samarbete med kommunen genom sitt arbete med nyanlända sedan 2015.

2.1.4 Konvertiter och asylprocessen

Kyrkorna och framför allt pastorerna har även hjälpt asylsökande med sina asylprocesser. Främst gäller det fall då den sökande åberopat religion som asylskäl. Pastorerna framhåller att nyanlända kunde ringa eller besöka kyrkorna och med varierande grad av engagemang och seriositet önska att bli medlemmar och låta sig döpas. Pastorerna Rakel och Erik lät inte döpa vem som helst utan ville försäkra sig om att personerna var genuina i sin tro. I församling ett måste den som ska döpas genomgå en alphakurs. Även i församling två måste dopkandidaten gå en alphakurs och utöver det ska hen också läsa bibelstudier och därefter gå en dopklass. Kursmaterialet finns tillgängligt på andra språk än svenska, t.ex. med textning på farsi. Under dopklassen informerar pastor Rakel om att dopet inte är en garanti för att få stanna i Sverige och att man därför inte ska känna sig pressad till dop eller döpa sig endast för att man vill åberopa konversion som asylskäl. Sedan 2015 har pastor Rakel döpt omkring 100 asylsökande eller papperslösa personer. Hon döper endast de som fullföljt alla förberedande kurser samt de hon har en relation till, det sistnämnda menar hon är särskilt viktigt i de fall då personen kommer åberopa religion som asylskäl. För de som ämnar att åberopa religion som asylskäl informerar Rakel om asylprocessen och förbereder personen på att hen kommer att behöva tala utförligt om sin tro för en annan person.

Samtliga intervjuade pastorer har hjälpt till i fall då döpta asylsökande åberopat religion som asylskäl. Pastorerna har då hjälpt till genom att vittna och/eller skriva intyg och brev om personens engagemang, deltagande och dop i kyrkan för att understryka att personen har en genuin tro. Intyget ges till Migrationsverket som utreder huruvida personens tro är genuin och om konversionen är ett reellt underlag för att få asyl i Sverige. Pastor Erik framhåller att intygen inte ingår i pastorsrollen och att hans jobb inte är att bedöma människors tro. Pastorerna har även deltagit som vittnen i asylutredningarna eller vid domstolar i överklaganden där pastorerna åter igen understrukt personens genuina tro och hens engagemang i respektive kyrka. Pastor Rakel uppger att hon vittnat i omkring 10–15 rättegångar för personer som hon döpt in i sin församling. Rakel beskriver processen att vittna som att hon förklarar kristendom, tro och konvertering för en grupp människor som ofta saknar kunskap och förståelse.

Samtliga pastorer har i kontakten med Migrationsverket skapat sig olika kritiska uppfattningar kring hur Migrationsverket behandlat de asylsökande, Migrationsverkets kompetenser och beslutsgrunder samt Migrationsverkets förhållningssätt till pastorernas kompetenser och vilka man väljer att lyssna på. Samtliga pastorer framhåller att Migrationsverket inte lyssnat till deras intyg, vittnesmål och brev. Samtliga pastorer talar även

om det svåra kristna kunskapstest på hög teologisk nivå som den asylsökande får göra och hur marginalerna för att svara fel är minimala. Trots kritiken framhåller pastorerna Rakel och Erik att de har förståelse för att det även är svårt för Migrationsverket att bedöma tro.

2.2 Metod

2.2.1 Metodologiska reflektioner

Studien har genomförts med en kvalitativ flerfallstudiedesign och det huvudsakliga materialet har hämtats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer (Aspers 2007: 137). Fallen som undersöks i uppsatsen utgörs av tre evangeliska kyrkor i Malmö som på olika sätt själva uppger sig ha haft sociala insatser för nyanlända, asylsökande och papperslösa personer under eller efter år 2015. Studien har genomförts med en abduktiv ansats (Bryman 2018: 478), dvs., jag har växlat mellan empiri och teori för att nå studiens slutsatser. Det innebär att intervjupersonernas upplevelser och beskrivelser av insatserna och situationen 2015 utgör grunden för undersökningen och förstås genom teoriernas kategorier för att sedan återgå till empirin och så vidare. För att förstå religionens roll och prioritering i de sociala insatserna samt vilken roll som församlingarna prioriterat i sitt arbete med asylsökande och papperslösa utgår jag i uppsatsen från intervjupersonernas egna upplevelser och perspektiv.

I min forskningsansats strävar jag efter att ge församlingarna en röst och synliggöra deras perspektiv av insatserna för nyanlända, asylsökande och papperslösa under och efter år 2015. Undersökningen har således utförts med ett fokus på just på förståelse och tolkning av samhällsliga fenomen och individers uppfattning av sin sociala verklighet (Bryman 2018: 487). Församlingarnas upplevelser, perspektiv och förståelse av sig själva präglar studien likväl som att min egen förförståelse gör det till den mån att jag valt ämne och ställt vissa frågor, vilket möjliggör att förstå fenomenet av församlingarna och religionens roll i de sociala insatserna för asylsökande och papperslösa. Församlingarnas egna perspektiv och upplevelser ses i uppsatsen som just deras sociala verkligheter och inte som en allmängiltig absolut given verklighet. Det innebär att de perspektiv som lyfts fram är kontextuella och subjektiva för just de församlingar som undersöks och bör därför inte förstås som allmängiltiga. I enlighet med det utgår studien ifrån en socialkonstruktivistisk ontologisk ansats, vilket innebär att utgångspunkten för synen på församlingarnas perspektiv är att de är

subjektivt sanna, konstruerade sociala verkligheter vilka bäst studeras och förstås kontextuellt (Alvesson & Sköldberg 2008: 81, 84 85). I ett mer konkret methodsammanhang innebär den konstruktivistiska ontologin alltså att forskaren i intervjusammanhang ser intervjupersonernas svar som delar av deras världsbild (Silverman 2015: 183–184). För att förstå församlingarnas subjektiva perspektiv av insatserna måste deras kontext tas i beaktning för att förstå varför församlingarna upplever sanningen på det sätt de gör. Det finns därför utrymme till att förstå hur olika faktorer kan påverka och spela in på hur en församling kan uppfatta sig själv och formas av olika aspekter av samhället. Den socialkonstruktivistiska ansatsens betoning på kontextualitet (Alvesson & Sköldberg 2008: 81, 85), innebär också att förståelsen för fenomenet som undersöks blir dynamisk snarare än statisk och absolut. Däremot så kan studiens olika belysta faktorer uppmärksamma andra faktorer som också skulle vara intressanta att undersöka för andra församlingar i andra situationer kopplade till exempelvis migration eller religion och sociala insatser. Baserat på den socialkonstruktivistiska ontologin förefaller det rimligt att bygga studien på tolkningsbara resultat och därför anser jag att det passar bäst med en kvalitativ forskningsstrategi och intervjuer.

2.2.2 Intervjuerna

För att få insikt i församlingarnas involvering i mottagningsituationen under och efter år 2015 (fram till 2021) har den huvudsakliga empirin samlats in med hjälp av kvalitativa intervjuer. Kvalitativa intervjuers öppna form ger tillgång till intervjupersonernas egna perspektiv och upplevelser (Creswell 2014: 8). Inför intervjuerna hade jag författat intervjufrågor att ställa under intervjuerna, i samband med det delades frågorna även in tematiskt enligt ett par teman relevanta till studiens syfte: personen, insatser, religionens utrymme i insatserna och kyrkans roll. Frågorna rörde sig om vilka insatser man hade, vad motivet var, religionens utrymme i dem samt hur man såg på sin roll i mottagningen i samband med insatserna etc. Strukturen för intervjuer med ett antal förberedda frågor kan liknas vid semistrukturerade intervjuer (Aspers 2007: 137). I praktiken blev intervjuerna dock mer ostrukturerade och öppna än vad jag initialt trodde att de skulle bli.

Vid majoriteten av intervjuerna började jag med att ställa en fråga i stil med ”berätta om dig själv, vem är du i församlingen?”, och ofta började intervjupersonerna svara på frågan och gled automatiskt in på och började berätta något om situationen 2015 eller arbetet som följde åren efter 2015. De flesta frågor/teman jag tidigare skrivit ner avhandlades vanligen utan att

jag behövde följa mitt frågepapper särskilt. Det kan delvis bero på att jag kände till mina frågor väl och att intervjupersonerna var införstådda med vad vi skulle avhandla under intervjun. Eftersom jag inte ville styra intervjuerna för mycket ställde jag öppna frågor och följdfrågor till det som sades. Genom den öppna intervjun blev intervjupersonerna således mer styrande i vad som togs upp, vilket även jämnar ut maktbalansen i intervjusituationen något (Aspers 2007:136).

Vid de intervjuer som hölls i församlingarnas lokaler bad jag ofta om en rundtur innan intervjun började, det gjorde jag av två anledningar. Den första anledningen är min nyfikenhet och intresse för hur lokalerna såg ut. Den andra anledningen är för att mjuka upp situationen och få tillfälle för att småprata något innan intervjun startar. Jag har upplevt det som ett bra sätt att avdramatisera intervjusituationen. När vi satt oss ner för att genomföra intervjun har jag börjat varje intervju med att informera om mitt projekt, deltagarens rättigheter och innebörden av deltagandet, dvs de forskningsetiska principer som jag följer (se mer om det under rubriken etiska överväganden). Jag har då bl.a. berättat att intervjupersonerna är anonyma, att deltagande är frivilligt och att jag inte har några finansiärer. Innan intervjun tog vid informerade jag även om hur intervjun kommer att gå till, att den spelas in och att jag föredrar att den är i dialogform där intervjupersonen gärna får ifrågasätta frågan, ställa motfrågor, fråga om syftet med frågan, att jag svarar på det som sägs och ibland även ger min synpunkt. Informationen om att intervjupersonen får ställa motfrågor och ifrågasätta syften är tänkta att jämna ut maktbalansen i intervjun (Frankenberg 1993: 30). Mot slutet av varje intervju har jag frågat om det finns något ytterligare som personen vill tillägga, om jag glömt något eller om hen vill fråga mig något (Jakku 2019: 23).

I linje med Frankenberg (1993: 30–31) tror jag inte heller att det går att presentera sig själv på ett fullständigt objektivt sätt och därför valde jag att frångå det vanligt förekommande idealet av den objektiva intervjuaren. I stället axlade jag rollen som mig själv, en intervjuare som också har en personlighet. Det innebär att jag i början av varje möte var personlig och berättade om mig själv, placerade in mig i intervjuämnet och visade mina kopplingar till det. Den dialogiska formen av intervjuer (Frankenberg 1993) möjliggjorde också för att presentera egna synpunkter till det som avhandlades under intervjun. Jag tolkar det som att en personlig intervjuare jämnar ut maktbalansen ytterligare genom att inte låta intervjupersonen vara den enda som är personlig eller har åsikter i rummet. Mina förhoppningar var att göra intervjusituationen mindre utlämnande.

Processen med att hitta intervjupersoner tog lång tid och därför kom intervjuandet i gång sent under uppsatsprocessen. Under november och december intervjuades sex personer från

fyra olika kristna evangeliska församlingar. Från vissa församlingar har fler intervjupersoner valts ut eftersom de församlingarna haft mer direkt arbete med flyktingmottagning än andra. Majoriteten av intervjuerna utfördes individuellt med undantag för två intervjuer där förbipasserande, men för studien relevanta, personer bjöds in till samtalet av den ursprungliga intervjupersonen. Den ena personen (Felicia) stannade i ca 30 minuter och den andra (Roland) i ca 10 min. Båda anslutande personer har någon typ av inblandning i insatserna eller insyn i kyrkans verksamhet.

Jag bedömer även att intervjuer var ett bra tillvägagångssätt för att få tillgång till en förstahandskällas egna upplevelser av ett fenomen. Den semistrukturerade intervjun gjorde att jag kunde ställa följdfrågor och på så vis plocka upp tråden vid ett intressant ämne. Det visade sig gynnsamt framför allt gällande insatserna med asylsökande konvertiter vilket jag inte räknat med att kyrkorna skulle tala om. Så här i efterhand reflekterar jag kring mitt angreppssätt i förhållande till intervjuerna. Jag valde att ha en "tom canvas" innan jag genomförde de första intervjuerna för att i stället låta intervjupersonernas egna upplevelser och perspektiv styra empirin snarare än min egen förförståelse. Trots att jag upplever mitt angreppssätt adekvat med tanke på min forskningsansats tror jag det hade varit en god idé att ha lite fler förkunskaper för att fördjupa frågorna mer. I efterhand tänker jag mig även att angreppssättet från Hellqvist & Sandström (2017) att först göra en enkätstudie som förstudie och därefter fallstudier baserade på intervjuer vore en god idé att försöka få med sig fler studieobjekt och kunna fördjupa intervjuerna mer. Eventuellt fanns det aktörer som inte ville ställa upp på intervju men som hade kunnat besvara en enkät, det går inte att veta.

2.2.2.1 Uppföljande intervjuer

Vid bearbetning av intervjumaterialet uppkom ytterligare intervjufrågor vilka följdes upp med telefonintervjuer eller besvarades via e-post. Telefonintervjuer är enligt Bryman (2018: 582–583) ett bra alternativ till fysiska ansikte mot ansikte intervjuer om intervjupersonen kan vara upptagen eller svår att boka ett möte med, vilket var en av anledningarna till att jag valde att ringa respondenterna för att ställa följdfrågor. Bryman (2018: 582–583) framhåller även att olika forskare visat att skillnader mellan telefonintervjuer och fysiska intervjuer är få men att intervjupersonerna tenderar att prata mer vid fysiska intervjuer, vilket gör att telefonintervjuer inte är lämpliga vid en längre intervju. I mitt fall behövde jag inte oroa mig för det eftersom telefonintervjuerna endast var kompletterande intervjuer. Enligt Bryman (2018: 582–583) är den största skillnaden mellan intervjun ansikte mot ansikte och telefonintervjun bortfallet av fysiska intryck. Jag bedömde att det här bortfallet kunde accepteras eftersom endast ett par

kompletterande frågor skulle ställas. Telefonintervjuerna utgick från de frågor som uppstått vid bearbetning av det tidigare intervjumaterialet, intervjuformen var även då semistrukturerad i och med att följdfrågor ställdes under samtals gång. Av de två telefonintervjuerna blev en inspelad och transkriberad på samma sätt som ansikte mot ansikte intervjuerna, vid den andra telefonintervjun fördes anteckningar.

2.2.3 Bearbetning av intervjuerna

2.2.3.1 Transkribering

Intervjuerna har transkriberats löpande och skedde ordagrant i både talspråksform och skriftspråk, vilket innebär att jag ibland exempelvis skrivit "e" och ibland "är" oavsett om det uttryckts dialektalt eller ej. I och med att jag inte har för intention att genomföra en språklig eller narrativ analys bedömde jag att inkonsekvensen var irrelevant så länge meningen i transkriberingen framgår. Upprepningar, stakningar, pauser och olika uttryck som "eh" och "ehm" har däremot tagits med i transkriberingarna, även uttryck för olika känslouttryckningar.

Om intervjun på något sätt blivit avbruten av att någon kommit in i rummet, en telefon har ringt eller dylikt har jag inom parentes skrivit det i transkriberingen. Däremot valde jag att inte transkribera det som sagts mellan intervjupersonen och tredje part eftersom de sistnämnda inte lämnat samtycke och för att det som sagts inte var relevant för studien. Detsamma gäller även delar av intervjuernas slutskede då vi pratat om orelaterade saker just innan jag stängt av inspelningen.

I uppsatsen presenteras olika citat ur transkriberingarna. Citaten är i de fallen bearbetade så till vida att de enkelt ska gå att läsa. Upprepningar av ord, stakningar, hummanden och andra läten har därför redigerats bort, talspråk har skrivits om till skriftspråk, namn på personer, församlingar och verksamheter har anonymiserats, uttryck förtydligats samt en del citat har kortats ner. Meningar som börjar med bokstav inom hakklammor t.ex.: [V] syftar till att ordet inte är citatets egentliga början. Ord inom hakklammor [församlingen] är ord eller namn som jag adderat till meningen för att öka dess tydlighet, om ett ord saknats eller för anonymisering. Tre punkter inom hakklammor [...] innebär att ord i citatet hoppats över, när flera meningar eller repliker hoppats över visas symbolen med tre bindestreck inom hakklammor [---].

2.2.3.2 Tematisering, tematisk analys

Intervjumaterialet har tematiserats, dvs. jag har plockat ut de nyckelteman som jag bedömde relevanta i förhållande till min studie och frågeställning (Bryman 2018: 703). Tematisk analys

var passande för min undersökning eftersom jag genom den kunde kategorisera det omfattande intervjumaterialet till olika teman och se likheter och mönster hos de olika församlingarna och de olika intervjupersonernas utsagor. Tematiseringens olika steg som presenteras nedan är hämtade ur Bryman (2018: 707) som presenterar generella och viktiga steg i en tematiseringsprocess. I det första steget, lär känna materialet (Bryman 2018: 707) läste jag igenom de utskrivna intervjuerna i sin helhet för att få en övergripande bild av innehållet, anteckningar över helhetsintryck gjordes även under genomläsningen. Därefter läste jag igenom intervjun igen, då genom att fokusera på varje meningssjok och fundera över ”vad är det som egentligen sägs här”, nyckelord och viktiga fraser markerades i texten och i marginalerna skrevs det övergripande tema som tillhörde varje sjok. Varje tema är skapat enligt forskningsfrågorna och vad som sades i varje sjok. Efter att ett huvudsakligt tema fastställts analyserades den huvudsakliga innebörden av sjoket och underteman skapades.

Därefter skrevs meningskoncentreringskodningar och kodningar av intervjumaterialet och en tabell skapades enligt följden: Namn/ meningskoncentreringskod/ tema/ undertema/ sidnummer /citrat (se figur 1).

Intervjufrågornas tematiska upplägg gjorde att samma teman kunde utrönas i alla intervjuer med varierande mängd och information. Exempel på de teman som fastslagits är: Församlingen; om, gemenskap, Social verksamhet; migrationssituationen 2015: insatser; motiv; religionens utrymme; roll. Samtliga teman har olika underteman t.ex. Insatser: akuta, långvariga, volontärer, ej utförda (se figur 1).

8	Erik	Inga egna akuta insatser. Stöttade andra fr	inga akuta insatser	insatser	akuta	10	aa asså eh ganska begränsat. så här är de
9	Erik	volontärer från egna församlingen skickad	skickade volontärer	insatser	akuta / volontärer	10	[s]å så när vi hade volontärer som liksom
10	Erik	kommunen o migrationsverket kontaktade	förfrågan om att hjäl	insatser	ej utförda	11	det gjorde vi.. eh sen hade vi en del sam
11	Erik	volontärerna tog eget initiativ och engage	volontärer eget initia	insatser	akuta / volontärer	11	hee nej det var nog primärt eget engagemang faktiskt eh
12	Erik	akuta insatser varade ej länge. Kyrkan Han	han inte organisera	motiv	ej utförda insatser	11	sen var ju det en ganska kort period där
13	Erik	under samma period arbetade kyrkan med	kyrkan var upptagna i	motiv	ej utförda insatser	11-12	sen var det så också eh att för vår del, det var ju ungefär
14	Erik	kyrkans engagemang ökade efter de akuta	insatser kom senare	insatser	långvariga	12	i så hög utsträckning det e snarare sen e
15	Erik	flyktingar konverterade/ blev kristna. Kyrk	flyktingar blev kristna	motiv	konvertiter	12	aa asså eh det som hände var ju att väldigt många eh c

Figur 1, tematisering

Tematiseringen gjordes för samtliga intervjuer och därefter sorterades utsagorna enligt de olika teman och underteman som uppstått. Efter sorteringen följde en genomgång av det tematiserade materialet för att säkerställa att tolkningarna var välgrundade och överensstämde. I fall där något avvek gjordes en ny tolkning.

När tematiseringen var färdig skrev jag deskriptiva utsagor av det intervjumaterial som inte rör migrationssituationen 2015 för att ge kontext till församlingarna (se kapitlet Församlingarna). Vid bearbetningen av intervjumaterialet uppstod nya frågor då jag upptäckte lösa trådar i materialet varpå intervjupersonerna kontaktades igen (se ovan: Intervjuerna).

Jag har i huvudsak låtit det empiriska materialet styra analysen och har därefter tillämpat teori för att återgå till det empiriska materialet och se det utifrån teoriernas kategorier, enligt den abduktiva (Bryman 2018: 478) ansatsens gång. Det har varit viktigt att inte förvränga intervjupersonernas perspektiv utan försöka förklara deras perspektiv med hjälp av teori. Till viss del styrde teorierna den tematiska analysen, i synnerhet då teorierna från Lundström & Wijkström (1995; 2012), Pettersson (2011), samt definitionen av substantiell och funktionell religion (Lövheim & Nordin 2015: 18–19). Teorierna var styrande på så vis att jag genom dem skapade kategorier i mitt frågeschema vilket sedan underlättade i den tematiska analysen. De resterande teorierna användes efter tematiseringen för att förstå de olika temana.

2.3 Urval

I urvalsprocessen av församlingar och intervjupersoner har två olika urvalstekniker använts, det målstyrda urvalet och snöbollsurvalet. Målstyrt urval har främst tillämpats för att hitta församlingar att studera och innebär att kriterier sätts upp så att urvalet matchar t.ex. undersökningens frågeställningar (Bryman 2018: 498). Ett av de första kriterierna jag valde att utgå från var att församlingarna har eller hade insatser för nyanlända och asylsökande mellan 2015–2021. Under urvalsprocessens gång visade det sig dock att de kriterier jag från början ställt behövde revideras, nedan förklarar jag den processen mer ingående. För att hitta personer att intervjua inom varje församling tillämpades snöbollsurvalet som av Bryman (2018: 504) beskrivs:

[e]n teknik där forskaren initialt väljer ut en liten grupp personer som är av relevans för forskningsfrågorna; dessa nu utvalda personer föreslår därefter andra deltagare [...] som är relevanta för undersökningen (Bryman 2018: 504).

Bryman (2018: 509–510) framhåller även att snöbollsurval vanligen används efter ett första målstyrt urval för att bredda urvalsgruppen och få mer relevans i intervjupersonerna genom att ta hjälp av den målstyrda urvalsgruppens nätverk. I mitt fall var snöbollseffekten gynnsam för att få tag på just mindre offentliga personer i församlingarna som var involverade i olika insatser. Pastorerna var de första personerna som valdes ut genom det målstyrda urvalet, vilka i sin tur hänvisade mig till andra personer i församlingarna som var involverade i olika insatser, likt snöbollstekniken. Jag frågade även pastorerna om tips på andra religiösa aktörer som kunde vara relevanta för mig att undersöka och samtliga nämnde varandra. Vid det laget hade jag dock redan fått kontakt med de 3 församlingarna som undersöks och därför behövdes

inte snöbollstekniken användas i hänseendet att hitta fler församlingar.

Urvalet blev inte en helt enkel process vilket jag delvis tror har att göra med distansen på sex år mellan mitt undersökta problem och då jag började skriva på uppsatsen.

Huvudanledningen till det initialt breda urvalet är att jag vill framhäva perspektiv som inte lyfts i den tidigare forskningen eftersom den huvudsakligen undersökt Svenska kyrkan och dess förhållande till civilsamhälle och välfärd i samband med att det tidigare var en statskyrka. Ur ett sekulariseringsperspektiv är det därför också intressant att titta på andra religiösa aktörer. Det går inte att säga hur mina resultat hade blivit om även andra samfund än kristna hade varit med i studien, men troligtvis hade perspektivet av intyg för genuin tro inte varit lika stort.

2.3.1 Urvalsprocessen

Urvalsprocessen gick igenom olika stadier där ett par ändringar fick göras allteftersom jag inte fick svar eller inte hittade deltagare till uppsatsen. Det huvudsakliga kriteriet för urvalet var sedan processens start att församlingarna skulle ha insatser för mottagning eller etablering av nyanlända och asylsökande. Jag började med att titta på vilka statsbidragsberättigade trossamfund som tagit del av det särskilda bidraget för flyktingmottagning som staten betalade ut 2015. I och med att staten nådde ut även till religiösa civilsamhällesaktörer och bad om hjälp med mottagandet är det rimligt att i en undersökning om religionens roll i mottagandet, undersöka religiösa aktörer som svarade på statens nödrop och tog emot bidraget. I enlighet med den avgränsningen tittade jag först på vilka trossamfund som tagit del av det särskilda bidraget från SST. Den religiösa mångfalden bland de statsbidragsberättigade trossamfunderna kopplat till den här undersökningen var tänkt att visa hur det sett ut för olika församlingar ur olika trossamfund. I en årsredovisning över år 2015 från SST, då kallat Nämnden för statligt stöd till trossamfund, hittade jag en lista med 22 trossamfund som fått statsbidrag (Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund 2015: 38). Urvalsprocessens andra steg var en geografisk avgränsning, då jag valde att avgränsa mig till Malmö kommun med anledning av att det är en stad där många olika trossamfund finns representerade och har lokala församlingar och för att Malmö var en första ankomststad för många personer 2015. Därefter följde en sökning över vilka av de 22 trossamfunderna som fick bidrag för flyktingmottagning 2015 som finns närvarande i Malmö, sökningen gjordes via samfundens hemsidor och de lokala församlingarna kontaktades via e-post eller telefon efter identifiering. Många svarade inte varpå flera påminnelser skickades via epost eller telefonsamtal. En del

meddelade att församlingen inte haft insatser och en del ville helt enkelt inte delta av olika anledningar.

Avgränsningen breddades därefter och jag började kontakta församlingar som inte är statsbidragsberättigade och som inte tagit emot bidrag från SST. Även då fick jag negativa gensvar som antingen innehöll besked om att församlingen inte haft insatser, inte ville delta eller att personer som jobbade med insatser inte längre jobbade kvar i församlingen. Det sistnämnda är inte helt oväntat då jag undersöker något med utgångspunkt för sex år sedan. Några svarade att de skulle återkomma men gjorde inte det trots påminnelser från mitt håll. Ur etiska skäl har jag valt att inte vara för påstridig och respektera ett nej eller ett uteblivet svar trots påminnelser.

Till slut fick jag tag på fyra kyrkor som tackade ja och som alla framhöll att de haft insatser för nyanlända, papperslösa eller asylsökande under eller efter 2015. Efter intervjuer, transkriberingar och analys valde jag dock bort en församling som skilde sig för mycket från de andra församlingarna eftersom den var väldigt liten, inte hade någon egen lokal och inte haft några organiserade insatser vilket de andra hade. I intervjumaterialet finns, med anledningar av förevarande ändringar, församlingar som både fått och inte fått statsbidrag samt församlingar som gjort större och mindre insatser.

2.4 Forskarens roll

Som forskare är det viktigt att förstå sin egen roll i den studie som görs, särskilt när det handlar om sociala verkligheter och där primärmaterialet samlas in via intervjuer (Silverman 2015: 233). Forskaren är då medskapare av det material som produceras genom att välja ämne och styra vad som studeras och hur det studeras. Det är således jag som forskare som ramar in det som tas med i rapporten och det som intervjuerna tematiskt ska handla om. Utifrån den socialkonstruktivistiska ontologin där fokus läggs på att förstå de konstruerade sociala verkligheterna hos studieobjekten är det därmed rimligt att reflektera över hur forskningssituationen påverkar den sociala verkligheten i t.ex. ett intervjusammanhang. Trots att min valda intervjumetod tillåter informanten att i hög utsträckning moderera samtalet själv så är intervjusituationen i sig iscensatt, det går inte att frånga. I intervjusituationen skapas därför en social verklighet samtidigt som den bygger på olika sociala konstruktioner i form av t.ex. roller. Med de här anledningarna valde jag att använda en intervjumetod som till viss del jämnar ut maktbalansen och suddar ut rollerna något.

Forskarens förförståelse och sociala verklighet påverkar tolkning och analys, vilket gör det viktigt att som forskare själv reflektera över sin koppling till ämnet och vilken inverkan man har på materialet som inhämtas och produceras. Under våren 2018 hade jag praktik vid ett asylboende i Tyskland som drevs av Johanniter Unfall-Hilfe⁴, en välfärdsorganisation med kristen grund. Trots att boendet drevs av en kristen organisation saknade jag literacy för att se religionens inblandning i boendet och dess roll som välfärdsaktör. Boendet väckte troligtvis mitt intresse för religionens roll och inblandning i olika företeelser, vilket har lett mig till att undersöka religion både i migrationssammanhang och som välfärdsaktör. Däremot har jag aldrig varit aktiv inom något religiöst samfund eller lokal församling och saknar därför erfarenheter och kunskaper kring hur det kan gå till om man antingen är ideellt engagerad eller medlem i en församling. Möjligtvis har avsaknaden av religiöst deltagande och tro för min egen del påverkat mina tolkningar och uppfattningar av intervjuvaren. Det blev inte minst märkbart i intervjuerna med pastorerna då jag ställde frågor om religion som för dem var självklart, t.ex. om det fanns specifika religiösa motiv bakom insatserna, men som inte var självklart för mig som inte har en religiös tro. Jag tenderar därför att ha ett sekulärt utgångsläge i mina analyser och i min tolkning vilket är märkbart i materialets uppdelning där min utgångspunkt är synbar.

Ytterligare någonting som kan ha påverkat intervjufrågor och tolkning av svar är den kritiska samhällsdiskursen kring maktobalansen i socialt arbete och i synnerhet för religiösa aktörer då tro erbjuds. Särskilt gäller det intervjusamtalen som rörde religionens inblandning i insatserna och vad utfallet för kyrkorna blev. För mig var det viktigt att understryka att jag inte antar att hjälp ges mot villkoret att den hjälpsökande måste bli kristen. Flera intervjupersoner verkade däremot tro att jag antog det när jag ställde frågor som handlade om religionens roll i insatserna. Vid ett tillfälle sa en av pastorerna att frikyrkor blir brända av medias återkommande rapportering av extremfall som församlingen i Knutby och att de ständigt möts med skepsis i egenskap av att vara evangeliska frikyrkor. Personligen gav uppsatsskrivandet mig många funderingar kring att individer tvingas in i situationer av maktobalans med anledning av att välfärdsmodellen ser ut som den gör. Jag har även funderat kring hur fritt den hjälpsökandes val egentligen är när social gemenskap, tro och religion erbjuds samtidigt som den offentliga välfärden är undermålig. Jag har däremot landat i att en

⁴ Johanniter Unfall-Hilfe är en del av den större organisationen *Die Johanniter*.
<https://www.johanniter.de/johanniter-unfall-hilfe/> [21-09-21]

sådan analys är ett helt uppsatsämne i sig och därför har jag valt att ta intervjupersonernas svar för subjektiva sanningar snarare än objektiva och lämna ytterligare tolkningar därhän.

2.5 Etiska överväganden

I en forskningssituation bör forskaren reflektera kring vilka konsekvenser forskningen har för studieobjekten och för vetenskapen (Kvale & Brinkmann 2009: 78–79). I relation till just den här studien kan det vetenskapliga fältet breddas genom nya kunskaper om religionens dimensioner och prioriteringar samt religiösa aktörers roller i insatser med och för asylsökande, nyanlända och papperslösa. Det här kan i sin tur bredda kunskaper och teoretiseringar kring religion i migrationssammanhang, religiösa aktörer i civilsamhället och som välfärdsaktörer. Det kan även bidra med kunskaper kring hur församlingar ur olika samfund upplever arbetet med flyktingmottagning.

I relation till konsekvenserna för studiens deltagare har etiska överväganden gjorts utifrån etiska principer som rör bl.a. konsekvenser och privatliv (Bryman 2018: 170–171). Olika anpassningar har gjorts till följd av förevarande principer. Enligt den första principen har jag funderat över hur studiens deltagare eventuellt kan påverkas eller uppleva obehag efter sin medverkan. Eftersom studien främst handlar om församlingar och kyrkans agerande är huvudfokuset i intervjuerna på församlingen och inte på privata angelägenheter. Intervjuerna innehåller därför inte något nämnvärt som skulle kunna skada deltagarnas integritet eller egen person.

Vidare har jag följt Vetenskapsrådets fyra huvudsakliga riktlinjer som gäller informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav (Vetenskapsrådet 2002: 7–14). Information om deltagande i studien samt studiens syfte har lämnats till samtliga deltagande skriftligt, liksom även samtyckesblankett. I informationsbrevet går bl.a. att läsa att deltagande är frivilligt, anonymt och att informanten kan avbryta sin medverkan. I enlighet med konfidentialitetskravet och nyttjandekravet är intervjupersonerna anonyma. Materialet har endast hanterats av mig och har behandlats på ett säkert sätt utan tillgång för obehöriga. Insamlat material används endast till den studie som deltagarna tackat ja att delta i.

I uppsatsen skrivs varken församlingarnas egna namn, samfundens namn, insatsernas namn eller intervjupersonernas namn för att säkerställa anonymiteten. Samtliga intervjupersoner har fått chansen att själva välja ett namn och om de av olika anledningar inte kunnat eller velat har jag valt ett namn åt dem och bett om samtycke för att använda namnet.

3. Tidigare forskning & teoretiska utgångspunkter

3.1 Tidigare forskning

Det finns en stor mängd forskning angående religion och trossamfund i relation till både offentlig sektor, välfärd och migration. I följande kapitel presenteras tidigare forskning som presenterats inom ämnen som rör religiösa aktörer inom välfärden, religion och migration.

3.1.1 Religiösa aktörer i välfärden

Tidigare forskning om religiösa aktörer i välfärden har bland annat undersökt religiösa aktörers roller. Eftersom jag i min studie också undersöker religiösa aktörers roller är den tidigare forskningen kring detta relevant. Det är intressant att se till deras studier jämfört med min egen gällande t.ex. på vilket sätt som gör kyrkan unik i relation till andra välfärdsaktörer. Det som skiljer min studie från den tidigare forskningen är dels vilka kyrkor som undersöks då jag valt att fokusera på frikyrkor snarare än Svenska kyrkan, även fokusområdet på kyrkornas insatser under migrationssituationen 2015 och nästkommande år skiljer sig. Studiens resultat har tolkats efter varje enskilt fall utifrån deras subjektiviteter men trots det har liknande resultat framkommit i tidigare forskning, t.ex. beträffande religiösa aktörers roller i välfärdsarbete. Tidigare forskning gällande religiösa aktörer i välfärdsarbete presenteras nedan.

I en fallstudie mellan en stad i Sverige, Finland och Norge utförd av Anne Birgitta Pessi, Olav Helge Agnell och Per Pettersson (2009) undersöks majoritetskyrkors välfärdsroller. Studien visar i linje med Socialdepartementet (2015) och Fridolfsson & Elander (2012) att majoritetskyrkorna har både en praktisk välfärdsroll samt en opinionsbildande roll, men att det inte råder konsensus angående om kyrkan ska vara en mer praktisk välfärdsaktör än opinionsbildare och vice versa (Pessi, Agnell, & Pettersson 2009: 225–226). Trots välfärdsengagemanget visar studien av Pessi, Agnell & Pettersson (2009: 207) att den offentliga sektorn i två av tre fall var dåligt informerade om just kyrkornas välfärdsengagemang. Samtidigt som kyrkorna med sitt välfärdsarbete fått en mer betydande roll i den samhällseliga sfären sker en minskning av religionens signifikans för individer i den privata sfären (Pessi, Agnell, & Pettersson 2009: 226). Samma studie (2009: 224–225) framhåller även att kyrkan har en unicitet jämfört med andra välfärdsaktörer då den är mer

personlig och informell samt dess koppling till tron, författarna skriver: *the specific quality which people perceive in church-provided welfare activities are connected to its character as representing a transcendent sphere* (Pessi, Agnell, & Pettersson 2009: 227). Resultaten från finner jag relevanta till min undersökning eftersom mina resultat indikerar liknande processer gällande om kyrkorna ska vara opinionsbildare eller praktisk välfärdsaktör.

3.1.2 Religion och migration

Sociologiprofessorn Peter Kivisto har i boken *Religion and Immigration: Migrant Faiths in North America and Western Europe* (2014) kartlagt de huvudsakliga forskningsområdena gällande religion och immigration i Nordamerika och Europa. Kivisto (2014) presenterar fyra forskningsområden: 1) Religiös transnationalism. 2) hur immigrerade församlingar förändras gällande t.ex. organisation och tradition när de etablerats i ett annat land 3) relationen mellan stater och immigrerade minoritetsreligioner. 4) Religion, identitet och religionens psykosociala aspekter i migrations-sammanhang. Just den sistnämnda kategorin är intressant för min uppsats då forskningen bl.a. undersöker hur och varför religiösa aktörer kan vara viktiga aktörer i migrations-sammanhang. Forskare inom den sistnämnda kategorin har dels undersökt religionens psykosociala inverkan på migranternas välmående och anpassning till det nya samhället (se t.ex Herberg 1960; Handlin 1973). Som svar på ett, enligt honom, för stort fokus på psykosociala aspekter av hur religion kan gynna migranter presenterar sociologen Charles Hirschman (2004) hur religiösa organisationer även har materiella ekonomiska resurser. Hirschmans (2004:1229) modell för hur religion kan vara behjälplig för migranter är genom att religion skänker *refuge*, *respectability* och *resources*. Modellen baseras på att migrations-situationen innebär många förändringar i migranternas liv som kan skapa känslor av förlorad kontinuitet; utanförskap och främlingskap; förlorade sociala, språkliga, kulturella kontext samt behov av information, boende, arbete och språkövning (Hirschman 2004). Religiösa församlingar är behjälpliga för att hantera känslorna genom att skänka ett andligt sammanhang, ett tryggt rum, placera individen i en social gemenskap, skänka tillhörighetskänslor, möjlighet för umgänge med andra som talar samma språk, har samma kultur och samma religion vilket skapar band av tillit, hjälper till med att hitta bostad, arbete, eller organisera språkövning (Hirschman 2004).

Ytterligare ett studerat område där religion och migration möts är när religion åberopas som asylskäl. I en magisteruppsats av Jakob Svensson (2017) undersöks Migrationsverkets

hantering, uppfattning av kristen tro och dess eventuella konsekvenser för asylprocessen. Svensson (2017) framhåller att Migrationsverkets förståelse för kristen tro fokuserar på teoretisk kunskap om kristendom snarare än identitet och sociala kontext, vilket kontrasterar de asylsökande konvertiternas uppfattning som snarare fokuserar på just identitet och sociala aspekter. De skilda uppfattningarna resulterar i att Migrationsverket inte förstår de asylsökande konvertiterna. Vidare undersöks Migrationsverkets utredningar av religion som asylskäl i en masteruppsats av Helena Köhler (2018). Köhler (2018: 73–74) undersöker rättssäkerheten i asylprocessen för asylsökande konvertiter och kommer fram till att rättssäkerheten brister bl.a. med anledning av att utredningarna förlitas på yttre faktorer som t.ex. handläggarens kunskaper kring religiositet och tolkens översättningar, vilket gör att fallen inte blir oberoende och utredningarnas kvalitet inte håller ett jämnt mått. Studierna har varit relevanta för mig i den här uppsatsen eftersom de lyfter faktumet att kyrkor också hjälper konvertiter och problematiserar bl.a. hur Migrationsverket som myndighet hanterar religionsfrågor med en förståelse för religion som skiljer sig från förståelsen av religion som både kyrka och konvertiter har. Studierna lyfter dock inte kyrkornas roller i sitt arbete med att hjälpa konvertiter, de undersöker inte heller hur det påverkar religionens roll i samhället vilket jag undersöker i min uppsats.

3.1.3 Religiösa aktörer i migrationssammanhang

Eftersom jag i min studie undersöker religiösa aktörer i Migrationssammanhang är tidigare forskning på samma tema relevant för min uppsats. Den tidigare forskningen som framför allt varit relevant för min studie är forskning som undersökt religiösa aktörers insatser och vad som gör den religiösa aktören unik jämfört med andra aktörer. Kristina Hellqvist och Andreas Sandberg (2017) har gjort en rikstäckande enkätstudie som följdes av fyra fallstudier gällande Svenska kyrkans församlingars engagemang och insatser för asylsökande och nyanlända 2015–2016. Studien visar att Svenska kyrkans vanligaste insatser för nyanlända och asylsökande var språkcafé; kläddutdelning; hjälp med myndighetskontakter; att skapa mötesplatser; och ordna sociala aktiviteter (Hellqvist & Sandberg 2017: 27). Förutom ekonomiska resurser, lokaler och kontakter med kommun och myndigheter var volontärer betydelsefulla för att genomföra och starta upp insatser, utöver det visar studien även att språkkunskaper och kulturell kompetens var brobyggande egenskaper i insatserna (Hellqvist & Sandberg 2017: 95). Kyrkans religiösa identitet var en viktig faktor för att många

asylsökande och nyanlända med blandad religiositet kände förtroende för församlingen, däremot kan den religiösa identiteten även verka avskräckande för vissa människor som då inte går dit (Hellqvist & Sandberg 2017: 194). Till skillnad från Hellqvist & Sandberg (2017) undersöker jag frikyrkor snarare än Svenska kyrkan. Resultaten mellan både min studie och den från Hellqvist & Sandberg (2017) liknar varandra sett till vilka insatser som bedrevs och att kyrkans identitet spelade in på varför nyanlända valde att söka sig just till kyrkornas insatser samt vilka fördelar kyrkorna har i arbetet med nyanlända sett till t.ex. språkkunskaper och kulturell kompetens. Det sistnämnda stämmer även överens med Hirschmans (2004) tes som nämns i ett tidigare kapitel.

På uppdrag av myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har Viktoria Asp (2017) gjort en kartläggning av civilsamhällets insatser i Sverige vid mottagningsituationen 2015. I rapporten belyser Asp (2017) religiösa aktörers engagemang och samröre, däremot beskrivs inte just religionens roll, varför man engagerade sig eller aktörernas syn på sin roll i insatserna. Snarare är det civilsamhället förmågor att agera i kris och hur de samverkade med myndigheter som står i fokus. Asp (2017: 17–18) framhåller att religiösa aktörer hade en aktiv roll i mottagningsarbetet och många församlingar engagerade sig i direkt verkande åtgärder som att möta upp nyanlända vid ankomstplatser, informera om asylprocessen, dela ut kläder samt upplåta sina lokaler för nyanlända att övernatta i. Församlingarna bedrev även långsiktiga, etablerande insatser bl.a. språkcaféer och kurser i samhällsinformation (Asp 2017: 18). Sammantaget kan insatserna i rapporten kategoriseras med terminologin från Fridolfsson & Elander (2012: 637, 639–604) som materiella och immateriella. I rapporten beskrivs hur religiösa samfund mötts av skepsis och olikbehandling från myndighetshåll, ofta för att sistnämnda haft fördomen att de religiösa aktörerna skulle sprida religiösa budskap (Asp 2017: 32,18). Trossamfunden i Asps (2017: 32) rapport uppger att de skiljer på socialt arbete som bygger på humanitära skäl och gudstjänster som bygger på religion och därför är myndigheternas rädsla för spridning av religiösa budskap obefogad (Asp 2017: 32). De skeptiska attityderna som rapporteras av Asp (2017:32, 18), visar att skepsisen gentemot religiösa aktörer även finns i andra välfärdssammanhang utöver vården (se Borell & Gerdner (2010), Borell & Gerdner (2011), Borell et al (2011)). Asp belyser insatser som även förekommer i mitt material vilket gör den relevant för min studie, däremot analyserar hon inte religionens roll i insatserna eller kyrkornas unicitet i arbetet med nyanlända vilket jag gör.

Forskning har även kretsat kring hur religiösa församlingar reagerat på och motsatt sig den

konstruerade hotbilden av immigration och migranter som säkerhetshot mot både nation och stat, vilket flera stater grundat politiska beslut på.⁵ I en masteruppsats i religionssociologi undersöker Vera Ericson von Bahr (2020) religiösa aktörers roller i en rörelse för att en grupp migranter skulle få stanna i Tyskland 2013. Religiösa församlingar engagerade sig bl.a. med att erbjuda mat, uppehälle till migrantgruppen och genom opinionsbildning för att de skulle få stanna. Ericson von Bahr (2020) presenterar att religiösa församlingar får rollen som försvarare av humanitära värden när staten ser immigration som ett säkerhetshot. Arbetet med migrationsfrågor innebär därför att religiösa organisationer och församlingar kan ta ställning mot staten och arbetet blir således politiskt. Liknande slutsatser och forskning har gjorts genom ett svenskt exempel i en studie av Fridolfsson & Elander (2021) där det framgår att Svenska kyrkan tog stark politisk ställning gentemot den hårdare migrationspolitik regeringen presenterade i november 2015. Kyrkans motreaktion står för humanitära och människorättsliga värderingar och tolkningar av det kristna evangeliet. Snarare än att se migranter som ett hot såg Svenska kyrkan, tillsammans med andra trossamfund, den hårda migrationspolitiken som ett hot mot mänskliga rättigheter (Fridolfsson & Elander 2021: 56, 59). Studierna kring hur religiösa aktörer motsatt sig politiska beslut och arbeta med opinionsbildning i migrationsfrågor är relevant i min studie eftersom även de kyrkorna som jag undersökt i viss utsträckning sysslat med sådant arbete. Det opinionsbildande och politiskt drivande arbetet är även intressant och relevant för min uppsats sett till vilka roller som kyrkorna tar i insatserna och hur det påverkar religionens roll i det offentliga.

3.2 Teoretiska utgångspunkter

Nedan presenteras de teorier och begrepp som utgör uppsatsens teoretiska utgångspunkter.

3.2.1 Civilsamhället/ Idéburen sektor

Civilsamhället eller idéburen sektor utgörs av organisationer, rörelser, föreningar, förbund, samfund etc. Gemensamt för aktörerna i civilsamhället är att de är idébärande, dvs., de kan bära på politiska, religiösa, ideologiska eller moraliska idéer som de organiseras kring och företräder sina medlemmar med (Wijkström 2012: 6; Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015: 109). Religiösa samfund och församlingar räknas därför till den idéburna sektorn, och även Svenska kyrkan efter separationen från svenska staten år 2000 (Bäckström

⁵ Teorin kallas Securitization of migration

2014a: 23). Inom olika ämnen och fält har idéburen sektor eller civilsamhället olika benämningar (Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015: 109), i uppsatsen kommer jag främst använda just begreppen civilsamhälle eller idéburen sektor/ sfär där just idébärande organisationer rör sig. Statsapparaten med tillhörande myndigheter, kommuner och regioner utgör den offentliga sfären, utöver det finns t.ex. näringsliv eller familjesfär som utgör två andra sfärer/sektorer i samhället (Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015: 109).

3.2.2 Sekularisering

Sekulariseringsteorier beskriver vanligen religionens utveckling i det moderna samhället med att religion i sinom tid kommer att försvinna, bli osynlig eller marginaliserad (Casanova 1994: 20). Enligt sociologen José Casanova (1994) kan klassiska sekulariseringsteorier i enkelhet förklaras med att religion fått en förändrad, minskad roll i samhället och för individer på grund av olika processer som skett i takt med utvecklingen av samhället. Den mest vedertagna samhällsförändringen som påverkat religion och som befast sig i klassiska sekulariseringsteorier är differentieringen av religion. Dvs., en process i det moderna samhällets utveckling där en differentiering, uppdelning, av olika samhällssfärer skett. Religion gick då från att ha genomsyrat alla samhällsfenomen och funktioner till att delas in i en egen separat sfär, frånskild den sekulära sfären innehållandes staten, ekonomi, välfärd etc., en process som i sammanhanget ofta refereras till som en differentiering av religion (Casanova 1994: 13; 2009: 1050).

De klassiska sekulariseringsteorierna har blivit kritiserade i kontemporär tid då religionssociologer inte hittat bevis på religionens utfasning och försvinnande i takt med moderniseringen, snarare belyser religionssociologer att religioners förhållande till samhället och individer förändrats under moderniseringens gång och undersöker på vilket sätt det har förändrats (Pettersson 2011:15; Pollack et al 2012; Stolz 2016). Undersökningar om religionens förändring i Europa och Norden visar att religionens förändring bäst förstås genom de olika samhällsnivåerna: individ-, mikro; organisation-, meso; och samhällelig-, makronivå (Pettersson 2011; Furseth et al 2018). Kontrasterande utvecklingar sker samtidigt beroende på samhällsnivå. På samhällelig och offentlig nivå (makronivå), visar Furseth et al. (2019: 292–293), att religion tar mer plats och blir mer synlig. På individnivå (mikronivå), däremot minskar intresset för religion (Furseth 2018: 292–293). På så vis kan slutsatser dras som talar för att religion både minskar och ökar samtidigt (Pettersson 2011: 55).

Av den kontemporära forskningens empiriska bevis riktas kritik mot de sekulariseringsteorier som talade om religionens eventuella försvinnande, eftersom det inte finns belägg för att det sker i modern tid. Även Casanova (1994: 11) kritiserade klassiska sekulariseringsteorier för att sakna empiriska belägg. Casanova (1994) föreslår snarare att det som skett är vad han kallar de-privatization, de-privatisering⁶, av religion. Med det menar han att religiösa aktörer tagit sig från den privata, differentierade sfären tillbaka till den offentliga sfären och där åter blivit synliga (Casanova 1994: 5, 215). Casanova menar även att religion i det offentliga kommer att fortsätta vara en del av och skapa det moderna samhället trots att individers intresse för religion må stagnera på övergripande nivå i flera samhällen. Religiösa aktörer gör enligt Casanova (1994: 216), mer eller mindre ett val angående om de vill syssla med offentliga angelägenheter som politik eller välfärd eller om de vill privatiseras och syssla med t.ex. frågor som gör enskilda individers själavård etc.

Vilken definition av religion som används är av betydelse för hur religion och sekularisering förstås. Definitionerna knyter an till de tre olika samhällsnivåerna och beskriver sedermera hur religion förstås utifrån respektive nivå. På individnivå definieras religion ofta substantiellt och handlar om trosinnehåll med betoning på den individuella tron på något transcendent. På samhälls nivå är den funktionella definitionen av religion vanligare då man tittar på religionens allmängiltiga funktioner för både individer och samhälle (Lövheim & Nordin 2015: 18–19). Den funktionella definitionen är t.ex. lämplig att använda vid undersökningen av varför religiösa aktörer är aktiva inom välfärd, då den synliggör religionens funktioner som är passande för välfärdsarbete. Med ett sådant perspektiv visas även att religiösa aktörer tar plats i offentliga rum, vilket i sin tur tyder på att offentligheten är pluralistisk och rymmer både religiösa och sekulära aktörer (Bäckström 2014a: 17–18), något som stämmer överens med slutsatsen från Furseth et al. (2018), om religionens ökade synlighet på makronivå. Baserat på de exempel som presenterats ovan om religiösa välfärdsaktörer vore det inte orimligt att anta att det skett en återkomst av religion i samhället. Tesen om religionens återkomst förutsätter att religion en gång försvunnit ur offentligheten vilket enligt Furseth et al (2018) inte skett, åtminstone inte i de nordiska länderna. Snarare blev religion osynlig och det som idag går att observera är en återkomst av religionens synlighet (Furseth 2018: 308, Bäckström 2014a: 16–17). I Sverige har det skett genom att religion och trossamfund blivit en del av den offentliga diskursen i det pluralistiska svenska samhället och har därför läckt in i de differentierade sfärerna, bl.a., med anledning av

⁶ Egen översättning.

religiösa aktörers civilsamhällesengagemang (Bäckström 2014a: 16–18; Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015: 112; Furseth 2018: 298).

3.2.3 Röst, service eller någon annan roll?

Sedan 1980–1990 har svensk välfärd genomgått en liberaliserande förändring där den tidigare ensamma statliga välfärdsaktören idag har sällskap av flera privata företag i en vinstdrivande konkurrensmarknad. I symbios med den förändrade välfärden har även rollen för de idéburna organisationerna förändrats (Lundström & Wijkström 2012: 254, 257). Förändringen för ideella organisationer handlar bland annat om det Tommy Lundström & Filip Wijkström (2012; se även Lundström & Wijkström 1995), kallar från röst till service, och innebär att inputen, röst-funktionen, från organisationer inom idéburen sektor fått en mindre viktig roll sedan 1990-talet. Under 1990-talet började det snarare förväntas av organisationer inom idéburen sektor att bli mer output-orienterade och prioritera att bedriva välfärdsarbete och service snarare än att lyfta folkets röster (Wijkström 2012: 13–14). På så vis har organisationerna gått från att vara demokratiserande förlängningar av medborgarnas värderingar och röster, till att snarare få betalt för sin service och tjänster som en del av välfärdsmarknaden. Med det verkar Wijkström (2012) dock inte mena att civilsamhällets organisationer står passivt inför olika samhällsförändringar. Organisationernas idébärande aspekter är nämligen också påverkansfaktorer i samhällsförändringar, vilket gör organisationerna till påverkansfaktorer i de samhällsförändringar som sker. Därmed har organisationernas röst-funktion en inverkan på service-funktionen (Wijkström 2014: 18).

Vad beträffar just trossamfunden i civilsamhället framhåller Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin (2015:118) att trossamfund och församlingar oftast utför både röst och servicefunktioner beroende på vad saken gäller. Tesen bör därför endast ses som ett analysverktyg där man tittar på de religiösa aktörernas prioriteringar av just röst eller service (Leis-Peters, Middlemiss Lé Mon & Nordin 2015:118).

I en analys av sin undersökning om europeiska majoritetskyrkors roller i välfärden presenterar Per Pettersson (2011: 16) en typologi av majoritetskyrkors roller och funktioner som välfärdsaktörer. Typologin ämnar framför allt majoritetskyrkor men kommer i den här uppsatsen användas för att analysera frikyrkors roller och funktioner som välfärdsaktörer i arbetet med nyanlända, asylsökande och papperslösa. Typologin kategoriserar rollerna enligt

4 olika funktioner, Pettersson (2011:33) kallar dem Vanguard roles, improver roles, value-guardian roles och service-provider roles. på svenska skulle de kunna översättas till: 1) Framträdande roll, 2) förbättrande roll, 3) försvarare av värderingar, och 4) rollen som serviceleverantör, rollen som serviceleverantör har sedermera tre underkategorier. Den första rollen, Framträdande roll, innebär enligt Pettersson (2011: 33) att kyrkor har funktionen av att belysa och prioritera behovet av välfärd för marginaliserade eller utsatta grupper och individer i samhället. Den andra rollen, förbättrande roll, innebär att kyrkorna jobbar med att förbättra den redan existerande välfärden. I den tredje rollen, försvara värderingar, företräder kyrkorna värderingar och röster och antar ibland en politisk roll som ibland går i opposition mot rådande politiskt styre (jämför med röst-funktionen från Lundström & Wijkström 1995; 2012). Den fjärde rollen kan även jämföras med Lundström & Wijkström (1995; 2012), då den handlar om rollen som serviceleverantör. Pettersson (2011: 33) delar in rollen som serviceleverantör i tre underkategorier: 4A) Den primära välfärdsleverantören, inom vilken kyrkor är huvudleverantör av välfärd 4B) Den kompletterande välfärdsleverantören då kyrkors välfärd är ett komplement till den offentliga välfärden som inte erbjuder samma. 4C) Supplementär leverantör, vilket inbegriper att kyrkor konkurrerar med offentlig sektor på välfärdsmarknaden (Pettersson 2011: 33).

Vidare menar Pettersson (2011: 37), att kyrkors välfärdsarbete kan ha både materiell och icke-materiell karaktär. Det materiella välfärdsarbetet kan innebära insatser som att dela ut mat, ge finansiellt stöd till ekonomiskt utsatta eller ge husrum till hemlösa. Immateriella insatser däremot handlar ofta om psykologiskt och socialt främjande insatser som bl.a. ger individer känslor av tillhörighet och mening (Pettersson 2011: 37).

Ytterligare kartläggningar av religiösa aktörers roller inom välfärden har gjorts efter Pettersson (2011). I en rapport för Socialdepartementet (2015) har Ulrika Svalfors och Anders Bäckström kartlagt religiösa aktörers roller i svensk välfärd och sammanfattar den dåvarande situationen för minskande kristna institutioner, existentiella frågor är fortsatt viktiga för individer och religion ökar i samhället.

Kort sammanfattat kan man säga att kristendomen genom sina institutioner minskar, att existentiella eller andliga frågor relaterade till individens livskvalitet består och att religion som samhällsfenomen ökar (Socialdepartementet 2015: 28).

I kartläggningen presenteras att religiösa aktörer har följande roller i välfärden 1) Religiösa aktörer är förmedlare av sociala nätverk, gemenskaper och meningsskapande sammanhang genom sina olika verksamheter (Socialdepartementet 2015: 28). 2) Religiösa aktörer är

konfessionella bidrag i välfärd som drivs av offentlig sektor, dvs., att religiösa samfund bistår med andlig vård vid behov inom t.ex. hälso- och sjukvård, kriminalvård, polismyndighet och försvarsmakt (Socialdepartementet 2015: 43). 3) Trossamfunden är egna, självständiga välfärdsaktörer som driver folkhögskolor, friskolor, äldreomsorg etc. (Socialdepartementet 2015: 53–61). 4) Religiösa aktörer är opinionsbildande politiska röster i frågor som rör orättvisor, ofta migration (Socialdepartementet 2015: 71). I en föregående studie presenterar Charlotte Fridolfsson & Ingemar Elander (2012) liknande roller hos religiösa aktörer i välfärden under ekonomikrisen under 2000-talets första decennium. I studien belyser forskarna dessutom (2012: 648) att religiösa aktörers välfärdsinsatser är komplement till den offentliga sektorn när den inte räcker till med anledning av ekonomiska skäl eller överbelastning. Studien belyser att religiösa aktörer är missnöjda med de nedskärningar i välfärden som skett eftersom de då måste täcka upp, samt att asylsökande och papperslösa sällan får tillräcklig eller någon hjälp alls från offentligt håll (Fridolfsson & Elander 2012: 643, 649). Däremot finns ett starkt förtroende för offentlig sektor från de religiösa aktörernas håll och de sistnämnda vill varken konkurrera med eller ta över statens sociala ansvar (Fridolfsson & Elander 2012: 649).

Fridolfsson & Elander (2012: 649) belyser att det finns en risk för religiösa organisationer att de frångår den religiösa kärnan i det sociala arbetet om de blir för professionaliserade i hjälpverksamheterna (Fridolfsson & Elander 2012: 649). Religiösa aktörer förväntas syssla med både religiös verksamhet för församlingssamfund samt dessutom syssla med välfärdsutövning av diverse slag. De måste därför göra en prioritering av vilken av rollerna välfärdsutövare eller religiös aktör de vill lägga mest fokus på, eller vilken av rollerna de ska axla. Enligt Jeppson (2014: 303), kan prioriteringen innebära problem för församlingar och samfund, särskilt gällande hur framträdande religionen ska vara i den prioriterade rollen. I sin studie presenterar Pettersson (2011: 44–45) att det är vanligt förekommande bland majoritetskyrkor i Europa att den religiösa identiteten hos kyrkorna åsidosätts till förmån för att kyrkorna ska vara välfärdsaktörer. Den minskade religiösa profilen beror på att kyrkorna tvingas anpassa sig till sekulära aktörer på välfärdsmarknaden och tona ner sin grundkärna som idéburen organisation, kristendom.

4. Analys av insatserna

4.1 Kyrkorna, Migrationsverket och den genuina tron

Som ovan nämnt var en del av kyrkornas hjälparbete att stötta och hjälpa konvertiter som sökt asyl med religion som åberopat skyddsskäl. Kyrkorna motiverades av de brister som uppdagades i Migrationsverkets bemötande av religion som åberopat asylskäl och i själva utredningarna som gjordes gällande den sökandes genuina tro. Återkommande vid intervjuerna berättade respondenterna om kyrkornas arbete med sådana asylprocesser och att pastorerna inte kände sig hörda av Migrationsverket. Pastor Erik framhöll hur han anser att det är problematiskt att utreda någons tro eftersom han anser att tro är en privat angelägenhet och inte något som myndigheter ska utreda, vilket gör det till en svår uppgift att hantera för alla inblandade parter. Dessutom påpekar Erik att kyrkan som är experter på området inte blev konsulterade av Migrationsverket, vilket är ett perspektiv som han delar med de andra pastorerna i studien.

Erik- [p]roblematiken med att konvertera [och] dialogen med Migrationsverket, vad är en äkta genuin omvändelse? Jag har aldrig någonsin i mitt pastorsliv ägnat mig åt och bedöma människors tro. Det är inte mitt jobb. Om din tro är genuin eller inte det är endast mellan dig och din herre. Det har liksom inte jag med att göra och helt plötsligt så får Migrationsverket det uppdraget att försöka reda ut om det är en riktig tro eller inte. Jag fattar att det är jättesvårt. Där hade jag ju önskat en mycket ödmjukare ton från både oss och Migrationsverket. Vi tyckte ju när vi hörde rapporten om hur det hanterades, då tyckte vi "är ni helt dumma i huvudet" och de sökte inte oss för expertis heller (Intervju 21-11-26).

Av Eriks citat att döma verkar det som att kyrkor i och med Migrationsverkets utredningar fick nya arbetsuppgifter som innefattade att även kyrkorna skulle bedöma folks genuina tro för att kunna stärka intygen till de asylsökande konvertiterna. Pastor Marie berättar i likhet med Erik att myndigheten ofta ignorerade kyrkans utlåtanden och tog inte kyrkan på allvar.

Marie- Den enda gången som vi kanske har mött lite skepsis av myndigheterna eller Migrationsverket det är ju när vi haft konvertiter som inte har fått uppehållstillstånd som ska skickas tillbaka för att [Migrationsverket] inte tror på [konvertiterna], och då hjälper det inte att vi skriver brev och pratar liksom (Intervju 21-11-18).

Att kyrkorna inte blev tillfrågade av Migrationsverket att ge sina utlåtanden och tolkningar av de asylsökandes berättelser kan förstås som att myndigheten inte ger agens till kyrkorna. Kyrkornas inblandning i asylprocesserna som rör just kristendom kan tolkas som att kyrkorna söker återta agens i sitt eget specialområde, trots att de inte får gehör från offentlig sektor. Ytterligare en dimension av hur kyrkorna inte fått någon agens i angelägenheter där offentlig

sektor rör sig i kyrkornas expertisområde är att Migrationsverket, enligt pastor Rakel, tar in expertis i för att bedöma andra asylskäl i andra asylutredningar men inte gällande religion som åberopat asylskäl.

Rakel- [M]en i hbtq-frågor då tar man in hbtq-expertiser [...] det här med särskilt ömmande skäl⁷ eller liksom, du kan ta in läkarutlåtanden, du kan ta in psykologutlåtande men i teologifrågor, då är vi inte välkomna (Intervju 21-11-22).

Pastorns ovanstående citat tyder på hur religiösa aktörer upplever att de aktivt undviks av Migrationsverket i kontrast till att andra aktörer bjuds in. Den av pastorerna upplevda kalla handen från Migrationsverket skiljer sig från pastorernas upplevelser av samarbete eller samröre med andra aktörer beträffande mottagnings- eller etableringsarbete av nyanlända efter 2015.

Förutom kritiken gentemot att Migrationsverket ignorerat kyrkorna har pastorerna framfört kritik gällande bl.a. kunskapsprovet i kristendom som de asylsökande genomgår vid asylprövningen om de anger kristendom som asylskäl. Pastorerna kritiserar även den bristande kunskapen om kristendom och tro som Migrationsverkets asylutredare har, samt hur det bedöms olika på olika kontor runt om i landet. Pastorerna hävdar att samtliga punkter är rättsosäkra och leder till orättvisa bedömningar och hanteringar av den asylsökande. Pastor Rakel berättade om en man som enligt henne blivit orättvist behandlad genom att Migrationsverket gett avslag på hans asylansökan eftersom hans tro inte upplevdes genuin med anledning av att han använt fel ord vid asylutredningen.

Rakel- [J]ag hade en kille som var analfabet och han berättade berättelsen om att Jesus är den gode herden som tar hand om sin fårhjord. Men så pratade han om getter i stället för får och du vet, det är inte helt klockrent men för mig som är pastor och kan min bibel, jag ser ju vilken berättelse han [menar]. Men det blir inte godkänt då av Migrationsverket för det är bara fel och dem ser bara fel (Intervju 21-11-22).

Citatet ovan kopplar tillbaka till Rakels kritik om att Migrationsverket inte lyssnade till pastorernas intyg eller tog hjälp av teologer för att tolka berättelserna. Svensson (2017) framhåller i sin magisteruppsats att det finns en dissonans mellan hur Migrationsverket och asylsökande konvertiter förstår religion. Migrationsverket fokuserar mer på de teoretiska kunskaperna och de asylsökande konvertiterna fokuserar mer på gemenskap och tro vilket gör att parterna inte förstår varandra i utredningarna. I det ovanstående citatet kan Migrationsverkets förståelse av religiositet synas genom att fokusera på just de teoretiska förståelserna och inte de faktorerna av religion som kopplar till individens identitet, tro och

⁷ Vid asylutredning utreds om en person har några särskilt ömmande skäl som kan ligga till grund för att få uppehållstillstånd i Sverige.

gemenskap. Den rättsosäkerhet som pastorerna ovan nämnt kan tänkas baseras på dissonansen mellan parternas olika fokus och förståelse av religion och religiositet. Liknande berättelser om rättsosäkerhet hittas även i en masteruppsats skriven av Köhler (2018) som framhåller att asylutredningarna blir rättsosäkra med anledning av att utredningsprocesserna helt förlitar sig på handläggarnas kunskaper om kristendom och religiositet samt tolkarnas förmåga att översätta och förmedla korrekt. Enligt Köhler (2018) gör den ojämna kunskapsnivån och förförståelsen att bedömningarna blir rättsosäkra vilket är i linje med vad pastorerna själva anser och kritiserar. Kyrkornas kritik och försök till att påverka myndighetsbeslut kan tolkas som en handling där den religiösa sfären läcker in i den differentierade offentliga sektorn och blir offentlig (Bäckström 2014a; Leis-Peters, Midlemis Le Mon & Nordin 2015: 112; Furseth 2018: 218), genom att kyrkorna uppmärksammar att religion behöver förstås annorlunda av staten.

Pastorernas sammantagna kritik verkar ha motiverat dem till att arbeta med att stå upp för asylsökandes rättigheter både som kristna och asylsökande vilket kan tolkas som att kyrkorna haft en funktion eller roll av att försvara mänskliga rättigheter och värderingar. Pettersson (2011:33) kallar rollen för att försvara värden. Å ena sidan skulle det också kunna tolkas som att kyrkorna erbjuder en tjänst som endast kyrkor gör, dvs., stötta en kristen i frågor som rör hans tro och religion. På så vis skulle kyrkorna å ena sidan kunna tolkas anta rollen som primär välfärdsleverantör eller kompletterande leverantör (Pettersson 2011:31), eftersom kyrkorna erbjuder något unikt som inte staten erbjuder. Å andra sidan är det inte helt tydligt om kyrkornas hjälp till asylsökande kan räknas som en välfärdstjänst likvärdig en service som staten erbjuder. Därmed borde eventuellt kyrkornas arbete för att hjälpa asylsökande och genom att framföra kritik mot utredningarna snarare klassas som ett arbete där man framför att välfärden behöver förbättras för utsatta grupper, i det här fallet för asylsökande konvertiter likt rollen som förbättrare av värden (Pettersson 2012: 31), eller rollen som opinionsbildande aktör i frågor som rör orättvisor (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015: 71).

Enligt tidigare forskning från Ericsson von Bahr (2020) och Fridolfsson & Elander (2021) tar kyrkor och andra religiösa aktörer ofta en roll av att kritisera orättvisor och ta ställning för humanitära värden gällande just migrationssammanhang. Forskningen i Ericsson von Bahr (2020) masteruppsats visar hur religiösa aktörer gör det genom att motsätta sig att immigrerande ska ses som säkerhetshot. Liknande resultat framförs av Fridolfsson & Elander (2021) vars forskning visar att Svenska kyrkan motarbetade skärpta migrationslagar 2016 genom att påpeka att det inte var immigration som var ett hot mot mänskliga rättigheter utan snarare migrationspolitiken som gjorde det. I relation till församling ett två och fyra som alla

engagerat sig i frågan om de asylsökande konvertiterna kan ses som att deras kritik, i synnerhet från församling två och fyra, har en likande inramning, dvs., att den orättvisa behandlingen av asylsökande är ett säkerhetsshot mot mänskliga rättigheter genom att kyrkorna yrkar på religionsfrihet och förföljelser av kristna.

Samtliga asylsökande personer som fått hjälp och intyg inför asylprocessen har enligt intervjupersonerna varit engagerade i respektive kyrkas verksamhet, gått alphakurs, blivit döpta och har en relation till församlingen eller kyrkans personal. Flera av pastorerna berättar även att de i intygen skrivit vad de baserar den genuina tron på, nämligen att de asylsökande personerna varit aktiva i kyrkan, deltagit i kristendomsundervisning och blivit döpta. Grunderna till förklaringen kan tolkas som att pastorerna vill försäkra Migrationsverket om att kyrkorna är seriösa aktörer som inte delar ut intyg till vem som helst hur som helst. Den sammantagna kritiken som lyfts av intervjupersonerna tolkas innebära att de själva upplever att personerna de hjälper är genuina och motiverar insatsen att hjälpa till i asylprocessen därefter. Däremot finns en risk att kritiken som också motiverar pastorerna att hjälpa asylsökande kan slå över till att de blir avskräckta att hjälpa till. Pastor Rakel menar att hon blivit avrådd att försöka hjälpa till i asylprocesserna eftersom det inte är säkert att hjälpen faktiskt leder till ett uppehållstillstånd.

Rakel-[J]ag är lite blandad till det där liksom för jag vet att någon annan pastor i Stockholm sa till mig att ”nej men jag har slutat vittna för det liksom, det är ett lotteri ändå” [...] Jag kan känna det litegrann, jag kan inte se ett mönster av att fler blir hjälpta av mitt vittnesmål utan det är så här lite fifty fifty och det är fortfarande godtyckligt och så (Intervju 21-11-22).

Pastor Rakels ovanstående citat exemplifierar hur motivationen i det här fallet styrs av mått av engagemang. Det kan tolkas som ett mönster att vissa hjälper till trots att det inte genererar positiva resultat och vissa hjälper till för att de vill stötta individer som de känner och göra ett försök till att förändra personens liv. En motivationsfaktor tycks därför också vara de positiva utkomsterna som kyrkornas engagemang kan ha vid ett positivt beslut om uppehållstillstånd, att kyrkorna då bidrar till att de asylsökande får stanna i Sverige. Pastor Erik berättar att han varit med om fall där folk fått uppehållstillstånd i utredningar där han hjälpt till, vilket verkar motivera honom att fortsätta.

C-Upplever du att Migrationsverket har tagit [intygen] på allvar? Eller hur har ni blivit bemötta i den här frågan?

Erik- [D]et måste jag ändå säga att det är både och. Oftast inte, men det har funnits tillfällen då man faktiskt har liksom ”jo men på grund av vad du själv säger och så uppfattar vi att du har en genuin tro på Jesus.” (Intervju 21-11-26).

Genom ovanstående citat från pastor Erik kan det tolkas finnas både positiva och negativa faktorer som driver kyrkorna till att agera för att hjälpa asylsökanden i asylprocesserna.

Kyrkorna är både experter på kristendom och församlingsmedlemmar och personal har ofta relationer till de sökande som får hjälp i sådana ärenden. Ytterligare en motivation till att hjälpa till med just asylprövningarna och generellt med mottagning och etablering av nyanlända har kopplingar till bibliska berättelser. Rakel berättar bl.a. om de många bibliska berättelserna där migration är ett centralt tema som uppmanar kristna att ta hand om nyanlända.

Rakel- [E]tt bibliskt uppdrag är ju att ta hand om främlingen, den fattiga och änkan. [Det] är ju ett begrepp liksom för människor som i samhällets ögon är svaga kan man säga. Så att främlingen, [...] hela Mose uttåg ur Egypten och hur de kom till nya nationer och togs emot då, ”Jag är inte längre en gäst och främling, ni har gjort mig till delar av er”. Det finns så nedärvt i kristenhetens DNA om du förstår hur jag menar och även Jesus då när han föds är ju tvungen att fly till Egypten för att Herodes är ute. Så det finns ju så mycket av det vi identifierar oss med som kristna att finnas där för människor, att skapa och göra hem av främlingen (Intervju 21-02-22).

Rakel framhåller även i citatet att migration och mottagande är en del av kristenhetens DNA, vilket kan tolkas som att en del av kristenhetens uppdrag är att syssla med just mottagning och att göra den nyanlände till en del av gemenskapen eller nationen. På så vis kan utläsas att kyrkorna följer de bibliska berättelserna av att ta emot nyanlända bl.a. genom att hjälpa dem att stanna i Sverige. Det kan även tolkas att det finns ytterligare faktorer till ansvar i att kyrkorna som religiösa experter vill verka för att bli mer accepterade och ta mer plats i frågor som rör deras område, dvs., kristen tro. Genom engagemang och att visa sig synliga i frågor som rör kristendom visar kyrkorna att de existerar utanför den privata sfären och låter religion ta plats i frågor där sekulariseringstankar ofta är normerande. På så sätt gör kyrkorna religion mer synlig i den offentliga sfären och visar att religion inte endast är en privat angelägenhet utan även något som rör samhällliga problem. När kyrkorna därför engagerar sig i angelägenheter relaterade till kristendom som ligger på Migrationsverkets bord kan det tolkas som att kyrkorna söker återta agensen över sitt eget expertisområde. Å ena sidan kan kyrkornas agerande tolkas som att kyrkorna blir aktiva aktörer för en de-privatisering (Casanova 1994) av religion eftersom kyrkorna med egen agens lyfter upp religion i den offentliga sfären. Å andra sidan kan det också tolkas att det är en de-privatiserande process av religion när en statlig myndighet som Migrationsverket utreder och handlägger religiositet på offentlig nivå. Det kan då tolkas att Migrationsverket, utan att ha det för avsikt, bidrar till de-privatiseringen av religion (Casanova 1994) och gör religion till en offentlig angelägenhet, trots att det grundar sig i en privatpersons religiösa tro.

Ytterligare ett steg i att kyrkorna genom arbetet med att hjälpa asylsökanden med asylprocessen lyft religion till den offentliga sfären är att flertalet pastorer och kyrkor uttalat

sin kritik gentemot Migrationsverket offentligt. Bland de studerade kyrkorna i den här uppsatsen har två av tre församlingar valt att lyfta kritiken mot Migrationsverket offentligt för att påverka situationen och skapa någon slags förändring. Pastor Rakel ur församling två berättar hur hon framfört sin kritik både i sina egna sociala medie-kanaler och i media.

Rakel- [M]in kritik i gentemot Migrationsverket har kanske syntts främst genom att jag har blivit intervjuad i lite olika [medier], var det Expressen eller Aftonbladet, jag kommer inte ihåg. [...] I mina egna sociala medier så har jag liksom [yttrat] att ”nu har det hänt igen, nu kommer det en sån här konstig dom [från Migrationsverket] som jag inte begriper”. Ofta så gör jag det på min personliga sociala medier och inte på församlingens (Intervju 22-02-21).

Pastor Rakel framhåller att hon kritiserar på sina egna privata sociala-media kanaler snarare än på församlingens. Däremot framför hon kritik även i församlingens namn genom att ha blivit utsedd av sitt samfund att delta i ett nätverk bestående av olika pastorer och jurister som granskat Migrationsverkets behandling av asylsökande med religion som asylskäl. Nätverkets granskning har lett till en rapport med berättelser och vittnesmål från hela Sverige som publicerats offentligt.

Rakel- [j]ag är på något sätt utsedd faktiskt av mitt samfund, för min samfundsledare ringde till mig och sa Rakel kan du tänka dig att ingå i det här nätverket [som granskar Migrationsverket]? [...] då är vi ju liksom ett gäng församlingsledare från en rad olika samfund som har utsetts för att vara den rösten för att vi har kunskaper. [...] Det är ett väldigt smalt uppdrag och smal röst som vi har men däremot så tycker vi att vi i perioder blir högljudda. Till val till exempel listar vi vad de olika partierna säger i migrationsfrågor och integrationsfrågor och försöker kanalisera det, inte så att vi ska leda folk åt ett visst parti utan bara ”hörni så här tydligt är det, fundera på vart ni står någonstans”.

C- tolkar jag det rätt då som att det är församlingen eller kyrkan som har den här lite röst-funktionen också?

Rakel- Absolut. Ja precis och kyrkan genom samfundet på något sätt, absolut. (Intervju 22-02-21).

Ur ovanstående citat kan tolkas att Rakel har en röst-funktion genom kyrkan som i sin tur har det genom samfundet i förhållande till Migrationsverkets utredningar om genuin tro. Genom att yttra sig i bl.a. media, delta i granskningar eller genom att prata direkt med Migrationsverkets personal kan pastorer och kyrkor påverka via det som Lundström & Wijkström (1995; 2012) kallar röst-funktionen. Pastorerna visar genom arbetet med asylprövningarna och genom att framföra kritik om Migrationsverkets utredningar av genuin tro att kyrkor prioriterar röst-funktionen över service-funktionen i just det här hänseendet. Kanske beror det delvis på att kyrkorna i fallet anser att utredningarnas rättsosäkerhet bryter mot mänskliga rättigheter och tar sig an rollen som försvarare av värderingar (Pettersson 2011:31). Det kan även bero på att kyrkorna vill ta över agensen över sitt specialområde då det läckt in i andra sfärer vilket gjort att sekulära myndigheter nu tummar på kristendomens

substantiella dimensioner (Lövheim & Nordin 2015: 18–19) och bedömer vad tro är.

För att återgå till det ovanstående resonemanget om huruvida kyrkorna i arbetet antar rollen som förbättrare eller som supplementära välfärdsleverantörer (Pettersson 2011:31), återkommer jag till Lundström & Wijkströms (1995; 2012) teori om att civilsamhällesaktörer lämnat röst-funktionen till förmån för att kunna leverera service vilket gällande asylutredningarna och kyrkorna inte går att se samband mellan. I alla fall syns inga tecken på att församling två och fyra skulle släppt röst-funktionen till förmån för att utföra service eftersom de båda församlingarna öppet kritiserat Migrationsverket i hopp om att det ska ske en förändring. Kyrkornas prioritering av röst-funktionen talar emot att kyrkorna skulle ta en service-roll i det här hänseendet. För att problematisera ytterligare kan service-aspekten tänkas bero på anledningen till att servicen utförs eller vem den är tänkt att serva. Om service innebär att kyrkorna underlättar för staten kan man argumentera för att kyrkorna inte antagit rollen som service-leverantörer, eftersom de i arbetet med asylutredningarna snarare problematiserar läget för Migrationsverket genom att hjälpa människor överklaga och förlänga utredningarna. Om man däremot vänder på perspektivet och tittar på hur servicerollen bestäms utifrån att service ges för att underlätta för individer, så kan man argumentera för att kyrkorna får en serviceroll när de hjälper asylsökande få uppehållstillstånd.

Genom att gå ut och kritisera Migrationsverkets asylprocesser med hopp att påverka och skapa en förändring bidrar kyrkorna även till synliggörandet av religion genom att lyfta upp religion i den offentliga sfären (Casanova 1994). Casanova (1994: 57–58) framhåller att religiösa aktörer kan gå in i och de-privatisera religion genom att t.ex. försvara rättigheter som bl.a. religionsfrihet; för att ifrågasätta de sekulära sfärernas handlande om det enligt kyrkorna är orättvist eller inhumant. I det här fallet kan tolkas att pastorererna både yttrat sig angående offentlig sektors inhumana handlande och försvara rätten till religion.

6.1.1 Sammanfattning

Materialet visar att kyrkorna framför allt antar rollen som försvarare av värden och mänskliga rättigheter och religionsfrihet (Pettersson 2011: 31). Kyrkorna gör det genom att dels motsätta sig Migrationsverket och försöka intyga asylsökande konvertiters genuina tro och dels genom att offentligt uppmärksamma rättsosäkerheten i bedömningarna av asylsökande konvertiter (Köhler 2018) då kyrkorna framför allt prioriterar sin röst-funktion (Lundström & Wijkström 1995; 2012). När religionsfrågor hamnar på offentlig sektors bord läcker den privatiserade religionen in i andra sfärer vilket kan tolkas som ett de-privatiserande fenomen (Casanova

1994). Även kyrkornas offentliga utlåtanden angående förevarande frågor kan tolkas som deprivatiserande. Jag argumenterar även för att kyrkorna söker återta sin agens i frågor som rör religionens substantiella dimensioner (Lövheim & Nordin 2015: 18–19).

4.2 Rollerna i det akuta mottagningsarbetet på centralstationen.

Församling fyra engagerade sig i det akuta mottagningsarbetet på centralstationen i flera veckor och arbetade där jämsides andra organisationer ur idéburen sektor samt med aktörer ur offentlig sektor. På stationen sysslade kyrkan med sådant som det behövdes hjälp med och där det fanns brister. Pastor Marie berättar om hur arbetet bl.a. innebar att hjälpa folk komma till rätt ställe och ha traumasamtal.

Marie- [S]å att, men [kyrkans personal] hjälpte ju folk och hitta [till Migrationsverket] och kunde hänvisa [nyanlända] vart de skulle ta vägen och jag tror att [kyrkans personal] hade många samtal med folk som kom och de hade väl många hemska upplevelser i bagaget många av flyktingarna. (Intervju 21-11-18).

Maries citat visar hur kyrkan hjälpte till med både praktiskt arbete så att folk kom till rätt plats samt för att underlätta för Migrationsverket samtidigt som kyrkan också hjälpte till med mer psykosocialt betingat arbete i form av traumasamtal. Båda arbetsuppgifter stämmer överens med Petterssons (2011: 37) teori om att kyrkor i välfärdssammanhang ofta sysslar med både materiellt och immateriellt arbete. Däremot rör det sig inte om utdelning av mat eller liknande utan snarare ett bidrag med fysisk arbetskraft och materiella arbetsuppgifter för att hjälpa människor att fysiskt hamna på rätt plats, varför det går att tolka arbetet på centralstationen som materiellt. Arbetet på centralstationen kan även liknas med insatser som forskare rapporterat om i tidigare forskning, bl.a. Asp (2017) och Hellqvist & Sandberg (2017). Asp (2017) framhåller liksom jag att det akuta mottagningsarbetet var materiellt, vilket man enligt Hirschmans teori (2004) skulle kunna tolka som insatser som gjordes möjliga av kyrkornas materiella resurser. Däremot finns även psykosociala resurser (Hirschman 2004) hos kyrkorna som inte belyses i Asp (2017), men som framhålls i det empiriska materialet i den här uppsatsen, närmare bestämt de traumahanterande samtalen som skedde mellan kyrkans volontärer och de nyanlända. De traumahanterande samtalen är i linje med det Pettersson (2011: 37) kallar immateriella insatser som framför allt handlar om psykologiskt eller socialt främjande verksamheter.

Som ovan nämnt startade arbetet när ägarna av centralstationen bad kyrkan om hjälp för att ta hand om situationen. Trots att det inte var just myndigheterna som bad kyrkan om hjälp

kan tänkas att kyrkans insatser även var till hjälp för myndigheterna eftersom de hjälpte till att organisera upp och lotsa människor till Migrationsverkets bussar eller till posthusplatsen (när den byggts upp). På så vis kan tolkas att kyrkorna fick en supplementär roll (Pettersson 2011: 31; Fridolfsson & Elander 2012) eller tog sig an rollen som serviceleverantör (Lundström & Wijkström 1995; 2012). Materialet synliggör även att pastorena motiverar kyrkans engagemang med att det fanns brister i hur offentlig sektor skötte mottagningsarbetet, vilket är i linje med Fridolfsson & Elander (2012: 643, 649), som framhåller att religiösa aktörer ofta motiverar sitt arbete med att de måste täcka upp för offentlig sektor på grund av en alltmer åtstramad välfärd. Marie berättar om samtalet från Jernhusen och ett kaosartat tillstånd på centralstationen med för lite myndighetspersonal kontra mängden personer att ta hand om.

Marie- Det var det var väl egentligen Jernhusen, de som äger stationen som efterlyste hjälp. Det var väl när flyktingarna hade börjat komma så var det väl fullständigt kaos där nere. Jag tror att Migrationsverket hade folk på plats men det bara vällde in folk så de hade ingen chans och klara upp det. (Intervju 21-11-18).

Ur pastorns ovanstående citat kan tolkas att det fanns ett stort behov av fler aktörer då Migrationsverket inte maktade med att hantera och hjälpa de personer som kom till centralen. Pastor Werner har liknande uppfattning och berättar om sin syn på situationen vid centralstationen där han såg brister i transport och mottagande.

Werner- Migrationsverket var underbemannade och ej förberedda på att ta emot så mycket människor på en gång. Mottagning och transporter till Migrationsverket fungerade inte (Intervju 21-12-06).

Pastorernas ovanstående citat tyder på att de såg stora brister och behov som de uppfattade att kyrkan skulle engagera sig, stötta upp i arbetet på centralstationen och delta i samverkansmötena. Kyrkornas arbete för att väga upp för att den offentliga sektorn och myndigheterna var otillräckliga kan liknas vid den förändring och nedmontering av offentlig sektor som skett enligt Lundström & Wijkström (1995; 2012). Enligt teorin från röst till service har civilsamhällesaktörer i allt högre utsträckning börjat engagera sig i servicefunktioner snarare än i röst-funktioner. I det här fallet tolkas att församling fyra prioriterade servicefunktionen eftersom de gick in som uppstöttande kompletterande aktörer på centralstationen snarare än att kritisera och verka för en förändring.

6.2.1 Sammanfattning

Materialet visar hur församling fyra blev ombudda att hjälpa till med mottagningsarbetet vilket talar för att kyrkan tog sig an rollen som kompletterande serviceaktör (Pettersson 2011:31; Fridolfsson & Elander 2012). Rollen kopplas ofta ihop med att kyrkor ser brister i

välfärden som behövs täckas upp, vilket församling fyra också berättar att de uppmärksammade. Nedmontering av offentlig välfärd kan vara en anledning till de ökade behoven av externa aktörer, vilket talar för att kyrkorna enligt Lundström & Wijkströms (1995; 2012) teori prioriterade en serviceroll när de hjälpte staten.

4.3 Tillgodose behov

En kategori av de behov som upptäckts av kyrkorna handlar om kunskaper eller egenskaper som personer, enligt kyrkorna, behöver för att kunna skapa ett liv i Sverige. I enlighet med de upptäckta behoven har kyrkorna organiserat olika insatser.

4.3.1 Kurser & Kollon

Bland de insatser som togs upp vid intervjuerna som kan räknas in till sådana insatser är IT-kursen och städutbildningskursen i församling två, samhällskursen i församling fyra och språkcaféerna som samtliga församlingar arrangerat. Både IT-kursen och städ-kursen som ägt rum i församling två ämnar underlätta för asylsökande och nyanlända att få jobb genom att antingen ge datorvana eller ett certifikat för städbranschen. IT-kursen vänder sig särskilt till ensamkommande barn med begränsade IT-kunskaper och pastor Rakel framhåller att det i princip är nödvändigt med datorvana för att klara ett liv och arbeta i Sverige idag.

Rakel- [IT-kursen] riktade sig till typ unga ensamkommande [...] och att du inte ska ha ett jobb och du inte ska ha så stor datavana kan man säga. Så att det är också ett sätt, för du klarar ju inte ett liv idag i Sverige utan att ha någon tillgång till internet och dator och datorvana och hela du kan ju inte betala räkningar, ingenting om du inte har något digitalt på något sätt (Intervju 22-02-21).

I citatet ovan lyfter Rakel att det finns behov för att kunna leva i Sverige som behöver förses för att ge människor bättre chanser. IT-kursen tillsammans med städ-kursen kan tolkas som två tillfällen där kyrkan tar sig an den framträdande rollen enligt Pettersson (2011:33), genom att kyrkan med kurserna belyser behov för utsatta personer. I det här fallet är behoven kopplade till olika kunskaper som de kunde behöva för att öka sina chanser till att antingen få stanna i Sverige eller för att skapa sig ett bättre liv i Sverige, baserat på Rakels citat. Pettersson framhåller däremot att den framträdande rollen innebär att man belyser behov av välfärd, vilket kurserna kan argumenteras vara i och med att det innebär utbildningar som ger livsförbättrande kunskaper som kan generera jobb och även ge kunskaper som är nödvändiga för att klara ett liv i svenska samhället. Genom att arrangera

kurserna erbjuder kyrkan något som kan anses likna arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildning (Arbetsförmedlingen u.å.), vilket skulle kunna tolkas som att kyrkan antingen tar en supplementär roll (Pettersson 2011: 33) eller en kompletterande roll (Pettersson 2011:33; Fridolfsson & Elander 2012). Den supplementära rollen innebär att kyrkan via sin välfärdstjänst skulle stå i konkurrens med den statliga välfärden. I det här fallet arbetsmarknadsutbildningen som gäller för de som av olika anledningar står långt från arbetsmarknaden, är inskriven hos arbetsförmedlingen och över 25 år gammal (Arbetsförmedlingen u.å.). Det är därmed inte säkert om alla asylsökande kvalificerar in sig på arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildning. Eftersom kyrkan varken genomfört kurserna regelbundet, antagit stora antal personer eller förmedlar jobb tolkar jag det som att kyrkan inte ämnar ta över eller konkurrera med arbetsförmedlingen. Däremot, kan kurserna tänkas komplettera arbetsförmedlingens utbildning genom att i liten skala öka chanserna för asylsökanden och nyanlända att få jobb i Sverige och därav tar församling två rollen som kompletterande välfärdsaktör (Pettersson 2011: 33; Fridolfsson & Elander 2012) genom att arrangera kurserna.

Församling fyra organiserade bl.a. under sommaren 2016 olika kollo varav några veckor var designerade nyanlända kvinnor med sina barn och andra veckor endast var tillägnade barn. Kolloverksamheterna motiverades med att kyrkan upptäckt att många barn inte lämnar stan över sommaren och att det finns ett behov hos flera barn att komma i väg och ha något kul att berätta om sin sommar när de kommer tillbaka till skolan, berättar pastor Marie.

Marie- asså det var en vecka varje [sommar] då de fick komma dit [till kollo] och umgås med sina barn bara och fick mat serverad och vi hade en fritidsledare som lekte med barnen och gick ner och badade varje dag. [---] ett av syftena är att när barnen kommer tillbaka till skolan ska de ha något och berätta [om] [...]. För det är många barn i Malmö som inte kommer någonstans, de är bara hemma på gården och springer och Malmö stad har ju inte plats för alla som vill. (Intervju 21-11-18).

I ovanstående citat berättar Marie att kommunen inte har plats för alla barn som har behov att få komma bort på sommarkollo varpå kyrkan i stället ser behovet av ytterligare kolloverksamheter för att öka chanserna för barn att komma ut ur stan. På så sätt erbjuder kyrkan ett komplement till den kommunala kolloverksamheten vilket kan tolkas innebära att kyrkan tar sig an en kompletterande välfärdsroll (Pettersson 2011: 31). I citatet påtalar Marie även de sociala dimensionerna i kolloverksamheten vilket talar för att kyrkan även hade rollen av förmedlare av sociala meningssammanhang (Fridolfsson & Elander 2012). Kollo i församling fyra erbjöd däremot något annat än den statliga välfärdens kolloverksamheter gör.

Pastor Marie berättar även hur det kunde förekomma mindre gudstjänster och andakter på kollo.

Marie- vi hade en del andakter, om [kollo] låg över en söndag så hade vi lite gudstjänst med lite kristet budskap. Men kanske inte en gudstjänst som vi i vanliga fall tänker på utan nej en liten berättelse om något och sjunga sånger kanske och ja en liten lugn stund

C- hur togs det emot?

Marie- asså det var inga problem alls. Asså jag tror att är man i något som en kyrka driver så förväntar man sig att det ska vara något lite så. (Intervju 21-11-18).

Ur Maries citat kan tolkas att kyrkans kollo även var ett konfessionellt alternativ eller komplement till den offentliga välfärdens kolloverksamheter. Marie framhåller i citatet att besökarna förväntar sig att det ska finnas kristna inslag i något som drivs av en kyrka vilket gjorde att det inte var några problem för besökarna att kollo hade t.ex. gudstjänst. Genom det kan tänkas att kyrkan utgör ett konfessionellt komplement till staten och erbjuder en religiös dimension vilket staten inte gör. När församlingarna driver diverse välfärdsorganisationer blir de, som tidigare nämnt, även aktörer som gör religion synlig i det offentliga (Casanova 1994). Som kompletterande aktörer som erbjuder konfessionella alternativ visar religiösa aktörer även att den offentliga sfären är pluralistisk och innehåller både sekulära och religiösa aktörer (Bäckström 2014a: 17–18).

4.3.2 Språkövning, kör och it-kurs

Ytterligare behov som lyftes under samtliga intervjuer är behovet för asylsökande, papperslösa och nyanlända att lära sig svenska för att kunna göra sig förstådda, samtala och på så sätt komma in i samhället. Behovet är den huvudsakliga gemensamma anledningen till att församlingarna bedrivit språkcafé eller språkundervisning. Ella, som är ideell ledare för språkcaféet i församling ett jobbar på SFI, belyser att språkcaféet är det enda tillfället många deltagare har att öva svenska på utanför SFI eller andra svenskakurser.

Ella- [d]et är det nästan alla säger, ”vi får aldrig prata svenska någonstans mer än i skolan [...] det beror ju så klart på varför man har kommit [till Sverige], vissa har kommit på grund av yrken och då är det ju annorlunda men annars så är det ju väldigt många som säger att det här [språkcaféet] är det enda stället där man får träna sin svenska (Intervju 22-03-29).

Ella bekräftar att flera av språkcaféets deltagare läser på SFI och använder språkcaféet som ett extra tillfälle att öva svenska på. Även språkcaféet i församling två, som idag är nedlagt, hade enligt pastor Rakel deltagare som läste SFI och tog med sina uppgifter från SFI till språkcaféet för att få hjälp med dem.

Rakel- jag tänker helhetsmässigt att bli en del av det svenska samhället, att den vägen går fortare hjälper ju människan att liksom eller har du hemuppgift från SFI ja men låt oss titta på den då eller hur kan vi liksom hjälpa individen där individen är [språkligt] oavsett om individen är intresserad av tron eller inte. Och jag tänker också att man betjänar samhället genom att göra det [...], att det går fortare. Du vet idag, från att någon kommer till Sverige som flykting idag så tar det minst sju-åtta år innan man är inne i ett jobb. Om man bara kunde halvera den tiden så skulle man ju göra samhället en enorm tjänst oavsett om du är troende eller inte (Intervju 22-02-21).

I citatet ovan belyser Rakel även att hon ser språkcaféet som en samhällsbetjänande verksamhet genom att språkcaféet utgör ytterligare ett tillfälle utöver den statliga språkundervisningen, SFI, att lära sig och öva på svenska, vilket enligt pastorn gynnar både individen och samhället. Ur båda ovanstående citaten av Ella och Rakel lyfts språkcaféerna fram som kompletterande språkövningstillfällen vid sidan av SFI. Med både Petterssons (2011: 33) och Fridolfsson & Elander (2012: 648) kan ovanstående citat därför tolkas hänvisa till att kyrkorna har rollen som kompletterande välfärdsleverantörer till den statliga verksamheten för de individer som även läser på SFI. Rakels citat lyfter hur både samhälle och individer gynnas av att kyrkorna kan komplettera statlig språkundervisning genom att göra processen snabbare för individer att lära sig svenska. Enligt tidigare forskning från Asp (2017) och Hellqvist & Sandberg (2017) var språkcaféer en vanligt förekommande etablerande verksamhet som både Svenska kyrkan, andra religiösa aktörer och andra civilsamhällesorganisationer engagerade sig i.

Det är däremot inte alla som har rätt till SFI, endast personer som fått uppehållstillstånd har rätt till SFI, dvs., under tiden en person är asylsökande och väntar på sitt beslut kan hen inte läsa på SFI. Detsamma gäller papperslösa med anledning av att de lever gömda i Sverige och saknar folkbokföring och personnummer (Skolverket 2022). Istället får asylsökanden vända sig till andra kurser i Svenska, t.ex. tidiga insatser för asylsökande (TIA-kurser) som organiseras av organisationer ur civilsamhället, studieförbund eller folkhögskolor vilka i sin tur kan få medel från länsstyrelsen för arrangemang av kurserna (Länsstyrelsen u.å). I brist på statliga alternativ kan asylsökanden och papperslösa vända sig till civilsamhällesaktörer för att ta del av undervisning eller övningstillfällen i svenska språket (Migrationsverket 2021). Flera av intervjupersonerna belyser just behovet av att lära sig och öva svenska bland både asylsökande och papperslösa av vilka flera har kommit till kyrkornas språkcaféer istället. Pastor Erik berättar att både asylsökande och papperslösa kommer till språkcaféet.

Erik – [i]nnan du har rätt till SFI, det är ju inte bara papperslösa men det är många andra som inte [har rätt till SFI]. I det läget så har vi ju ett språkcafé som samlar rätt mycket människor också. Så språkundervisning har vi också stöttat några papperslösa med det vet jag. (Intervju 21-11-26).

Även Ella som leder språkcaféet i Eriks församling ett bekräftar att papperslösa och asylsökande deltagit vid språkcaféet och belyser att det är svårt att öva svenska på egen hand och att det därför underlättar med språkcafé.

Ella- jo men alltså det är ju det, jag menar det är ju väldigt svårt att studera på egen hand och speciellt om man är i en lite svår situation som man är när man är papperslös. Då behöver man ju någon [...] som finns där när man ska lära sig språket. Ja så att nej det här är en viktig del. (Intervju 22-03-29).

Med ovanstående citat från Ella och Erik kan tolkas att kyrkan tar sig an rollen som huvudleverantör (Pettersson 2011: 33; Fridolfsson & Elander 2012) av språkundervisning i språkcaféet i relation till den statliga välfärden i och med att det inte finns någon statlig språkundervisning för asylsökande och papperslösa. Med tanke på att det inte finns någon statlig språkundervisning för målgrupperna papperslösa och asylsökande utgör alla civilsamhällesaktörer som erbjuder någon form av tillfälle för språkövning eller undervisning i svenska huvudleverantörer. Avsaknaden av statligt motstykke för målgruppen gör att församling ett kan ses som en huvudleverantör (Pettersson 2011:31) av svenskundervisning trots att dess upplägg är centrerad kring deltagarnas behov och dialog i smågrupper snarare än en lärarledd undervisning.

Den dialogbaserade formen för språkcaféerna ger förutom övning på att tala och lära sig svenska även möjlighet till att lära känna andra och samtala. Den sociala aspekten av språkcaféet var enligt pastor Rakel en faktor till att deltagare kom till kyrkans språkcafé, men även varför de gick till andra kyrkors språkcaféer.

Rakel - [s]en var det ju också så att många utav dom här går på språkcaféer i olika på olika platser i Malmö så att man försöker då att vår kyrka hade måndagar då visste vi att någon kyrka hade tisdagar och det fanns ju vissa då som gick på språkcafé varje kväll i veckan. För att man vet att man får nåt lätt att äta och man övar sig i att prata svenska och du möter människor och får gemenskap. (Intervju 22-02-21).

Pastor Erik lyfter i enlighet med ovanstående citat från pastor Rakel fram att många av språkcaféets deltagare saknar svenska vänner och har därför begränsade tillfällen att öva svenska.

Erik- [s]pråkcafé [med] lite sällskapsspel, lite annat. Vi fikar lite och sätter oss i grupper och pratar, det är typ det som händer. [---] det kan vara människor som är relativt etablerade i Sverige men som ändå känner ”jag har inte så mycket svenska vänner, jag får aldrig öva min svenska”. [...] det är allt ifrån dom som har varit i Sverige i fem, sex år kanske till dom som är helt nyanlända. (Intervju 22-02-23).

Citaten ovan från pastorerna belyser båda att språkcaféerna är arenor för folk att mötas, få ett socialt sammanhang, prata och göra andra sociala aktiviteter som att spela spel. Utifrån de sociala dimensionerna som språkcaféerna för med sig kan det tänkas att kyrkorna har

ytterligare en roll genom att driva språkcaféerna, rollen som förmedlare av sociala gemenskaper och meningsskapande sammanhang (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015: 28). Genom att deltagarna både fick chans till ett socialt meningssammanhang i rollen som förmedlare av sociala gemenskaper kan tolkas att språkcaféet har gett deltagarna immateriella resurser (Fridolfsson & Elander 2012). Detsamma kan tänkas gälla manskören som drevs av församling fyra där många av deltagarna var nyanlända och papperslösa vars syfte både var att öva svenska och samtidigt få en social gemenskap. Liksom språkcaféerna i församling ett och två har manskören sociala dimensioner och församling fyra tar därigenom rollen som sociala förmedlare (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015: 28) och förmedlare av immateriella resurser (Fridolfsson & Elander 2012). Förutom att ge ett socialt sammanhang och mening kunde körmedlemmarna även delta i en bön före och efter körsången vilket kan tolkas som att kyrkan förutom rollen som förmedlare av sociala relationer också var ett konfessionellt alternativ bland andra aktörer som också erbjöd språkcafé. De uttolkade rollerna ur församlingarnas språkcaféer och IT-kursen i församling två, dvs., rollen som komplement till offentlig sektor samt rollen som förmedlare av sociala kontext innehåller alla de materiella och immateriella resurser som Hirschman (2004) anser unika för religiösa aktörer att besitta när de arbetar med eller är en plats dit personer i migrationsprocess eller nyanlända söker sig.

Församling två såg sina insatser som mötesplatser där deltagare mötte församlingsmedlemmar och blev inbjudna till kyrkan, vilket tyder på att kyrkan i alla sina verksamheter var en förmedlare av sociala kontakter och sociala meningssammanhang. Vissa insatser, som t.ex. språkcaféet hade religiösa inslag där valmöjligheten fanns att läsa bibeln i ett separat rum. Pastor Rakel berättar:

Rakel- ja och vi försökte göra det [bjuda in folk till församlingen] så att det blir som en mötesplats där människor från församlingen möter upp också och bara lär känna [---] vi hade en grupp som samlades bara för att läsa bibeln tillsammans och då blev det också som ett alternativ att du som vill läsa bibeln, vi går in i det här rummet och ni som vill läsa svenska ni stannar kvar här och sen så fick de som ville följa med och då fick man läsa bibeln på det språk man kunde. Så att det fanns, så att så var våra språkcaféer upplagda (Intervju 22-02-21).

Förutom rollen som förmedlare av sociala sammanhang och rollen som komplement till statlig välfärd kan språkcaféet i församling två ses som ett konfessionellt komplement i och med att kyrkan även erbjöd bibelläsning vid språkcaféet.

Kyrkorna kan även tolkas vara konfessionella komplement till statlig välfärd utan att direkt ha några religiösa inslag i sina insatser. Pastor Erik framhåller att kyrkan som arrangör av insatser bjuder in till församlingen indirekt utan att explicit ha kristna inslag i insatserna,

erbjudandet om kristendom finns alltid öppet på bordet eftersom det är en kyrka som är huvudman.

Erik- [k]yrkan i hela sitt väsen är expansiv eller vill nå fler eller vill inkludera fler människor eller vill inbjuda fler människor. Det är liksom hela vår ryggrad, välkommen hit och utforska livet och tro på Jesus. Så det erbjudandet finns ju alltid med så det skulle man skulle kunna säga är ett av syftena för språkcaféet också att komma i kontakt med fler människor. Men då är ju som sagt inte språkcaféet, det finns inga religiösa inslag i det, det finns ingen. Vi är inte sluga, vi är inte hemliga utan det är öppet så. Så om man förstår det då kan jag säga att ja mission är också ett av syftet med språkcaféet (Intervju 22-02-23).

Kyrkan bjuder således indirekt in intresserade deltagare i kyrkans verksamheter genom sin aktörsroll. Det kan därför tolkas som att insatser som saknade religiösa inslag trots allt utgjorde någon slags konfessionella alternativ i egenskap av kyrkan som arrangör. Språkcaféet i församling ett är ett sådant exempel där deltagare möter och skapar relationer till församlingens volontärer.

I språkcaféet tillhörande församling ett står det i förhållningsreglerna att volontärerna inte får prata om religion hur som helst, samtal om religion får nämligen endast ske på deltagarnas initiativ. Pastor Erik framhåller däremot att det är många deltagare som tar initiativ till att samtala om religion eftersom de är religiösa själva och för att språkcaféet organiseras av en kyrka.

Erik- [m]ånga av de här som kommer [till språkcaféet] är ju religiösa, de kan vara muslimer eller de är kristna från sitt hemland. Så det är klart att ska man hitta på något att prata om och de ställer frågor om vår kyrka så blir det ju kanske en hel del existentiella religiösa samtal men det får ju deltagarna själva styra i sånt fall. Så vi har ingen gudstjänst eller andakt eller nåt sånt (Intervju 22-02-23).

Ovanstående citat från Erik visar åter igen hur kyrkan indirekt öppnar upp för diskurser kring religion genom att bara vara organisatör för verksamheter. Rollen som förmedlare av sociala kontakter (Pettersson 2011: 33), kan i det här fallet även tolkas som en roll som bjuder in folk i församlingens gemenskaper och kan därför tänkas ge en roll som förmedlare av kristendom trots att insatsen saknar religiösa inslag som andakt eller gudstjänst.

Församling fyra drev även de språkkurser som enligt pastor Marie kallades språkcafé och enligt pastor Werner var i samarbete med SFI och utformat som en förberedande SFI-kurs med mer fokus på undervisning än samtal. Till skillnad från de tidigare nämnda språkcaféerna kan den förberedande SFI-kursen i församling fyra därför tolkas vara mindre centrerad kring de sociala dimensionerna varpå det kan argumenteras för att servicerollen och en av typerna av välfärdsroll är prioriterad av församling fyra. Med tanke på att den förberedande SFI-kursen var ett samarbete med SFI utesluts den supplementära leverantörsrollen eftersom den syftar till välfärd som konkurrerar med den statliga (Pettersson 2011: 331). Snarare är den

kompletterande välfärdsleverantörsrollen mer passande då samarbetet talar för att verksamheten är till för att komplettera den statliga SFI-verksamheten.

Eftersom kyrkorna i språkcaféerna också hade/har rollen som komplement till statlig välfärd och som huvudleverantör (Pettersson 2011; Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015) och gav deltagare möjligheten att få något att äta och även få möjlighet att lära sig eller öva på språk kan det tolkas som att språkcaféerna även innehöll materiella resurser (Fridolfsson & Elander 2012). Språkcaféet kan sammanfattningsvis tolkas ta olika roller beroende på målgrupp, dvs., dess deltagares rättigheter och språkcaféernas innehåll där både det immateriella psykosociala och materiella som mat och språk finns att tillgå.

4.3.3 Sammanfattning

Kyrkorna tog sig an den komplementära rollen (Pettersson 2011: 31; Fridolfsson & Elander 2012) beträffande it-kursen, städkursen och kolloet. I nyss nämnda insatser försökte församlingarna dels täcka upp för behov i samhället och att offentlig sektor inte har kapacitet till att hjälpa alla i behov. Dessutom kan kyrkorna i nämnda insatser hjälpa personer som inte omfattas av offentlig välfärd, tex., papperslösa varpå kyrkorna tar på sig rollen som huvudleverantör. De religiösa dimensionerna av framför allt kolloet, kören (församling fyra) och språkcaféet (församling två) gör kyrkorna dessutom till konfessionella alternativ till offentlig sektor som inte erbjuder religiösa inslag i sina verksamheter. Insatserna har även sociala dimensioner vilket även gör att kyrkorna tar på sig rollen som förmedlare av sociala nätverk och meningsgivande sammanhang (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015). Som välfärdsleverantörer på offentlig nivå verkar de religiösa aktörerna för att deprivatisera religion (Casanova 1994).

4.4. Hjälperksamhet och utdelning av förnödenheter

Ytterligare en kategori av insatser och verksamheter som bedrivs av kyrkorna är social hjälp och utdelning av diverse nödvändigheter. Samtliga av de insatserna motiveras av en brist på förnödenheter av olika anledningar, motiveringarna tillsammans med utformningen av insatserna ligger till grund för vilken roll som kyrkorna kan tydas ha i varje insats. Det är framför allt församling ett och fyra som har eller har haft insatser där man delat ut förnödenheter till bl.a. nyanlända, asylsökande och papperslösa. Församling fyra har även en

social råd- och hjälpmottagning dit alla kan gå för att söka ekonomisk hjälp av kyrkan, få rådgivning eller hjälp med myndighetskontakter. Under och efter hösten 2015 har flera nyanlända, papperslösa och asylsökanden tagit del av kyrkans råd och hjälpverksamhet. Efter 2015 utvecklades verksamheten då kyrkan anställde en arabisktalande man som själv kom till Sverige under år 2015. Kyrkans personal framhåller att många söker hjälp i kyrkans sociala hjälpmottagning när de hamnat mellan stolarna, när statlig hjälp inte räcker till eller inte täcker alla behov som finns. Flera nyanlända och asylsökande kom till kyrkans hjälpverksamhet under eller efter 2015 och personalen i den sociala hjälpverksamheten kunde där hjälpa dem med bl.a. myndighetskontakter, rådgivning, asylprocessen och utdelning av diverse nödvändigheter. Kyrkan hjälpte många nyanlända och asylsökande genom hjälpverksamheten enligt Felicia som jobbar i verksamheten. Felicia berättar även hur hon hjälpt många asylsökanden i kontakt med t.ex. Migrationsverket för att förhindra förflyttningar av människor med specialbehov till orter där behoven inte kan bli tillgodosedda.

Felicia- [A]sså vi gjorde ju märkbara förändringar för människor. Asså det här att vi hjälpte dem att samarbeta med Migrationsverket, socialtjänsten, sjukvården väldigt mycket och kunde påverka. Vi kunde stoppa, inte utvisningar men att just från Migrationsverkets boende [---] när man vill sätta en handikappad flicka inne i skogen någonstans liksom [---] ibland så fick man åka till psykakut med några och ja det var mycket [...] som jag tycker på nåt sätt skapade förändringar för individer i framtiden. (Intervju 21-11-18).

Av Felicias citat att döma verkar det som kyrkan haft resurser för att hjälpa enskilda individer eller familjer med särskilda fall eller med behov vilket myndigheter inte har samma kapacitet att göra. Hirschman (2004) framhåller som tidigare nämnt kyrkans särskilda resurser och hur de kan vara viktiga för nyanlända, vilket här blir synligt i församlingens arbete. Kyrkans särskilda möjlighet att hjälpa individer med specifika ändamål utöver den hjälp som ges av myndigheterna kan med Lundström & Wijkströms (1995; 2012) teori, från röst till service, ses på som en typ av servicearbete där kyrkan tar vid i arbete där statlig välfärd inte har kapacitet att utföra.

4.4.1 Rollen som förtroendeingivande aktör

En del av kyrkornas särskilda kapacitet som skiljer sig från myndigheternas kapacitet är att kyrkorna ofta är förtroendeingivande aktörer för personer som är myndighetskritiska. Som förtroendeingivande aktör framhålls kyrkor som institutioner dit myndighetskritiska personer ofta vänder sig för att kyrkan är en pålitlig och statsobunden aktör. I Hellqvist & Sandberg

(2017: 188-189) framgår att nyanlända deltagare med olika religiös tro i Svenska kyrkan känner särskilt förtroende för kyrkan baserat på dess religiösa identitet. Däremot skriver författarna att samma religiösa identitet också kan vara avskräckande för vissa. Det framkommer i rapporten att den religiösa identiteten kan vara gynnsam för att nyanlända kan känna trygghet och förtroende i kyrkor oavsett om de är kristna eller ej och vissa har fått hjälp av kristna under sin resa eller i sitt hemland och har fått en positiv bild av kyrkor (Hellqvist & Sandberg 2017: 188-189). Resultatet från Hellqvist & Sandberg (2017) stämmer överens med mitt material då flera av intervjupersonerna berättade om blandad religionstillhörighet bland deltagarna och att många berättat att de sökt upp en kyrka för att få hjälp baserat på att kyrkor hjälpt dem under resan. Intervjupersonerna berättar även hur vissa har avstått när de fått veta att arrangören av insatsen är en kyrka, men belyser att det endast varit ett fåtal individer som gjort det.

Även vid intervjuerna till den här studien var förtroende ett återkommande ämne, mer specifikt kyrkan som förtroendeingivande aktör för personer som lämnat länder med korrupta myndigheter eller en stat som förtrycker folkgrupper. Myndighets skepticism kan följa med i migrationsprocessen och påverka personernas förhållningssätt till myndigheter i Sverige enligt pastor Erik och socialarbetare Felicia.

Erik- ja jag tror att många av de här människorna kommer ifrån sammanhang där man kanske har korrupta myndigheter, eller man har totalitära myndigheter. Så det saknas väldigt ofta tilltro till myndigheterna och därför så tror jag att man ibland är ärligare med oss än vad man kanske är med socialtjänstemän eller så va. Så vissa grejer kan vi nog upptäcka (Intervju 21-11-26).

Erik framhåller att kyrkorna kan upptäcka personers särskilda behov eller problem före myndigheter får reda på dem med anledning av misstron på myndigheter många bär med sig.

Felicia- [ä]ven om det är muslimer man jobbar med så litar [de] mer på kyrkorna än på myndigheter, när det gäller de arabisktalande som är muslimer speciellt då.

C- [t]ror ni att det är särskilt någonting som är en fördel för församlingar överlag i arbetet med just flyktingfrågor?

Felicia- det tror jag [---] det är korruptt samhälle oftast. [...] nästan alla samhällen är korrupta därifrån (Intervju 21-11-18).

Felicia belyser i citatet ovan att myndighetskritiska personer oavsett religion litar på kyrkor mer än på myndigheter och därför har kyrkor fördelar framför myndigheter när de har verksamheter för asylsökanden, nyanlända och papperslösa. Felicia framhåller ytterligare faktorer hos församling fyra som bidrog till att folk fick extra förtroende för kyrkan, att hennes make tillika kollega i råd och hjälpverksamheten talar arabiska vilket enligt Felicia påverkar tilliten ytterligare.

Felicia- ja min uppfattning är ju dels att vi har haft en mottagning för [nyanlända och asylsökande], att [församling fyra] har valt och ha det. Och sen tror jag också det här att min man är en arab som pratar arabiska som är gift med en svenska. Att det har varit en stor fördel i förtroende när man liksom kommer och vill ha råd och stöd liksom. De litar på honom för att han talar deras språk, känner dem och känner olika kulturer från den världen och sen så att jag hade inblick i samhället och sen att vi var gifta (Intervju 21-11-18).

Med Hirschmans (2004) teori kan tänkas att mannen får de hjälpsökande personernas förtroende dels för att han genom ett gemensamt hemspråk kan knyta an transnationellt till de hjälpsökande personerna och dels för att han erbjuder dem ett forum där de kan söka individuell hjälp istället. I tidigare forskning av Hellqvist & Sandberg (2017) framgår det att det var brobyggande för personal och volontärer i insatser för nyanlända om de hade språkkunskaper och kulturell kompetens, vilket kan vara en förklaring till mannens förtroende. Pessi, Agnell & Pettersson (2009) kommer i sin forskning fram till att kyrkor är unika välfärdsleverantörer i och med att de kan erbjuda mer informell och personlig hjälp än andra aktörer, vilket även skulle kunna förklara förtroendet som många känner för kyrkan. Ytterligare faktorer som framhålls i citatet ovan är att kyrkan fått en tillitsfull roll eftersom det bedrevs en social hjälpverksamhet för nyanlända och asylsökande. Genom att vara aktörer med dörrarna öppna för allmänheten kan kyrkor få reda på behov eller besvär innan t.ex. socialtjänst och kan hjälpa personer hitta rätt, som eventuellt inte vet vilka rättigheter eller möjligheter till att få hjälp finns. I församling fyra har som ovan nämnt liknande scenarion framkommit då personer uppsöker dem för att få hjälp varpå kyrkan har kunnat stötta personen i kontakt med Migrationsverket eller annan myndighet. Kyrkorna har med tilliten och kontakten till nyanlända, papperslösa och asylsökande möjlighet att agera som både förmedlare av information och kontakter samt agera medlare mellan offentlig sektor, civilsamhällesorganisationer och individer.

4.4.2 Ökade behov och slimmad välfärd

Genom hjälpverksamheten har församling fyra delat ut blöjor och hyrt ut vita käppar till asylsökande, papperslösa och nyanlända. Pastor Werner berättar hur utdelningen av blöjorna var en inkörsport för att upptäcka annat som familjer kunde tänkas ha problem med och hur arbetet med hjälpverksamheten gav honom en ny syn på samhället.

Werner- i början när vi hade fått blöjorna så kom ju bara män men efter en kort tid sa jag nej det här håller inte [...] vi vill se hur barnen mår vi vill se hur kvinnan mår och då fick dom komma hela familjen och då kunde vi se, kunde vi identifiera att här finns ett problem, här

finns ett annat problem, här fick vi sätta in andra resurser. [---] Synen på samhället fick sig en rejäl törn ibland under den här tiden, jag trodde att de som kom till Sverige blev behandlade på ett annat sätt, fick mycket mera, fick ett bättre bemötande (Intervju 21-12-06).

I ovanstående citat berättar Werner om hur kyrkans arbete lett till att han upptäckt brister i samhället och i den offentliga välfärden ämnad för asylsökande och nyanlända, vilket gjorde honom besviken på samhället. I brist på statligt donerade vita käppar började kyrkan hyra ut käppar utan betalning eftersom det enligt personalen inte täcks av den statliga nödvändiga vården.

Vilken roll tar kyrkan i hjälpverksamheten och med utdelningen av bl.a. vita käppar och blöjor? Fridolfsson & Elander (2012: 648) framhåller att kyrkor kan ha rollen som kompletterande välfärdsleverantör i förhållande till den statliga välfärden i de fall då den statliga välfärden inte räcker till med anledning av t.ex. överbelastning eller ekonomiska skäl. Kyrkan har som ovan nämnt andra typer av resurser än myndigheterna och har därför möjlighet att sätta sig in i personers fall och hjälpa dem lite extra, vilket inte myndigheter har möjlighet för. Med det i åtanke kan tolkas att kyrkans verksamhet utgör ett komplement till den statliga välfärden. Kyrkans hjälpverksamhet ämnar enligt intervjupersonerna inte att konkurrera med statlig välfärd och därför utesluts det alternativet ur tolkningen, kyrkans hjälpverksamhet är dessutom i mycket mindre skala och skulle därför inte kunna ersätta statlig verksamhet. Fridolfsson & Elander (2012: 643, 649) framhåller att kyrkor ofta engagerar sig i frågor som rör statlig välfärd till asylsökande och nyanlända eftersom kyrkor vanligtvis anser att hjälpen är för ringa. Utdelningen av vita käppar i församling fyra kan ses som ett exempel på det sistnämnda, att kyrkor engagerar sig i frågor där statlig välfärd inte anses vara tillräcklig. Utdelningen av de vita käpparna motiveras nämligen av att käpparna inte ges ut gratis till asylsökande med synnedstättning eftersom det inte anses falla under kategorin för nödvändig vård enligt offentlig sektor. Däremot kan en asylsökande ansöka om särskilt bidrag för hjälpmedel, sjukvårdskostnader som överstiger högkostnadsskyddet⁸, medicinsk vård som inte kan anstå och receptbelagd medicin (Migrationsverket 2021b), vilket skulle kunna täcka kostnader för undersökningar och remisser som krävs för att få en vit käpp från offentlig sektor. Det vore alltså möjligt för en asylsökande att ansöka om bidrag för kostnaderna som föreligger undersökningar kring synhjälpmedel, däremot är det upp till Migrationsverkets handläggare att bedöma om bidraget är nödvändigt för en dräglig livsföring eller inte, enligt bestämmelserna kring särskilt bidrag som regleras av LMA (SFS 1994: 137). Vilket tyder på att kyrkans gratisuthyrning inte konkurrerar med offentlig välfärd utan snarare är ett

⁸ 400 kronor under en sexmånadersperiod enligt Lagen om mottagande av asylsökande (SFS 1994: 137)

komplement för att den offentliga välfärden i kyrkans mening är bristande.

Den sociala råd- och hjälpverksamheten i församling fyra finns för att fånga upp de som hamnat mellan stolarna och de som inte får hjälp någon annanstans. Ovan nämner jag kyrkans serviceroll i hjälpverksamheten och enligt Lundström & Wijkström (1995; 2012) har den tidigare funktionen av att försöka påverka bl.a. orättvisa system ersatts med att organisationer i stället utför servicearbete för staten. Församling fyra verkar enligt Werner behållit röstfunktionen samtidigt som man utför arbetet i hjälpverksamheten, Werner framhåller att han ser arbetet som en kritik snarare än som service.

Werner- ja det är kritik mot systemet ju, det är kritik mot [att] Migrationsverket är alldeles för stelbenta i sina bedömningar och lagstiftarna [likaså], man förstår inte helheten. [...] om vi vill att människor som kommer till Sverige ska starta ett nytt liv och kunna bli en del av samhället så måste man sätta in resurser tidigt och på rätt sätt. Gör man inte det då får man istället använda resurserna till andra saker senare (Intervju 21-12-06).

I intervjumaterialet framkommer vidare att en anställd i församlingens hjälpverksamhet har skrivit om problematiken med de vita käpparna i både tidningen Dagen och på sociala medier. Werner berättar att även han själv har vädrat sina åsikter i det offentliga, både under seminarier på Rosenbad och i media.

Genom sitt mottagningsarbete och råd- och hjälpverksamheten har kyrkan upptäckt brister som både motiverat kyrkan till att utföra arbetet samt att kritisera offentlig sektor för att behovet av kyrkans arbete behövs. Kyrkan är därigenom en aktör som engagerar sig i både röst- och servicefunktioner och har inte låtit röstfunktionen ge vika för servicefunktionen som Lundström & Wijkström (1995; 2012) annars framhåller är vanligt förekommande. Werner berättar dessutom att han själv observerat en förändring i samhället där kyrkans välfärdsengagemang behövs allt mer på grund av ökade klyftor i samhället, vilket gör att han kritiserar myndigheterna.

Werner- [j]ag har varit med så länge så jag kan ju se en tydlig skillnad i ekonomikrisen [19]92- 93. Innan dess så behövdes inte mycket av vårt sociala arbete. Men efter den krisen så stod kommunerna i kö, ”kan inte [samfundet] öppna ett härbärge, kan inte [samfundet] komma till vår stad, vi behöver ett socialt arbete”, Man fick säga nej vi kan inte öppna, vi måste säkerställa att vi har kompetent personal och att vi inte tummar på vår tro. Också behovet hos privatmänniskor ökade, maskorna är mycket mycket grövre i nätet idag än vad det var tidigare. Då finns en risk att man att man då väljer när man i socialtjänsterna kan säga till folk "vi kan inte hjälpa dig" men du kan ju alltid gå till [samfundet], då är det nåt som är fel. Det är ett grundläggande fel och det gör ju att vi då kan reagera på socialtjänstbeslut ibland och ifrågasätta dem, "den här personen har ju rätt till, varför har ni inte fått?" Då kan det ibland handla om att man har inte förklarat korrekt, man har inte brytt sig om att förklara för personen vad den ska göra. Det här med att du har inte fyllt i dina papper, du har inte sökt jobb på rätt sätt men om du bara och då kan det var så att ja men om man fyller i papperna på rätt sätt så då kan du komma i eftermiddag så får dom hjälp, att man tar sig tid. Men socialtjänsten har blivit så slimmad också. (Intervju 21-12-06).

I citatet talar Werner om liknande förändringar och kyrkans roll på liknande sätt som görs av Lundström & Wijkström i från röst till service (1995; 2012). Förändringarna innefattar ökade behov i samhället samtidigt som offentlig välfärd blir mer och mer beroende av den idéburna sektorn med anledning av nedmontering av offentlig välfärd (Lundström & Wijkström 1995; 2012). Resultatet av förändringarna är enligt Werner att kyrkan får ta mer samhälleligt ansvar och gå in och täcka upp där offentlig sektor inte längre finns tillgänglig. Werners observation och argument stämmer in på vad Pettersson (2011: 33) samt Fridolfsson & Elander (2012) framhåller om den kompletterande rollen där kyrkor tar sig an en roll att komplettera offentlig sektor när den av olika anledningar inte är tillräcklig. Kritiken som Werner lyft angående situationen och hur saker och ting i hans mening borde gå till gör att kyrkan inte tummat på röst-funktionen till förmån för service-rollen. De båda funktionerna utesluter alltså inte nödvändigtvis varandra, i linje med Leis-Peters, Midlemis Le Mon & Nordin (2014: 118), vilka framhåller att det snarare är intressant att titta på hur religiösa aktörer prioriterar röst och service. I arbetet som serviceaktör och som kritiker kan även tolkas att kyrkan aktivt sysslar med en de-privatisering (Casanova 1994) av religion genom att visa sig offentligt i olika sammanhang. På så vis syns även offentligt att kyrkor kan syssla med både röst och service.

4.4.3 Mat-och kläutdelningen

I likhet med råd- och hjälpverksamheten i församling fyra finns kläd- och matutdelningen som drivs av församling ett. Även mat- och kläutdelningen motiveras av att de offentliga medlen inte är tillräckliga eller når ut till alla, vilket skapar behov som behöver tillgodoses. Församling ett sörjer för några av de problemen genom att en gång i veckan dela ut matkassar och en gång i veckan öppna sin kläutlämning där besökare kan få skänkta kläder, möbler, inredning, böcker etc., gratis i en miljö som ser ut som en second hand-butik. Mat- och kläutdelningen skulle i likhet med råd- och hjälpverksamheten (församling fyra), kunna tolkas som en serviceroll (Lundström & Wijkström 1995; 2012) där kyrkans verksamhet är ett komplement (Pettersson 2011; Fridolfsson & Elander 2012), till den statliga välfärden. Till skillnad från råd- och hjälpverksamheten är dock kläd- och matutdelningen liten och hjälpen som ges är i ringa skala. Erika som ideellt driver verksamheten framhåller att besökarna inte får så mycket hjälp att det kan räknas som välfärd.

Erika- [V]älfärd? Nej så långt kommer de inte att det blir välfärd, nej. Så mycket får de inte, nej men det är lite hjälp [så] att man klarar av livet (Intervju 22-03-24).

Baserat på ovanstående uttalande bör mat- och kläudutdelningen inte ses som en konkurrent till den statliga välfärden eftersom hjälpen inte ersätter någonting statligt, vilket även kan sägas om den hjälp som ges av församling fyra. Därmed avskrivs rollen supplementär leverantörsroll (Pettersson 2011: 33). Kyrkorna får dessutom inget bidrag för insatserna, vilket talar emot att man i de här insatserna är en fullskalig serviceleverantör enligt teorin från röst till service (Lundström & Wijkström 1995; 2012). Bland besökarna till mat- och kläudutdelningen finns nyanlända och papperslösa, varav den förstnämnda målgruppen har rätt till t.ex. dagersättning via lagen om mottagning för asylsökande m.fl (SFS 1993: 137) vilket inte papperslösa har. Papperslösa är därför en extra utsatt grupp och Erika berättar hur kyrkan prioriterar papperslösa i utdelningen av matkassar.

Erika- jag vet inte vilka det är som kom just 2015 men vi möter, jag tror vi möter många, för vi har ju de som har kommit till [kläudutdelningen] och fått grejer alla de här åren. Det kan man nog räkna 100 personer alltså minst. En del då har fått det bättre och då kommer de inte [längre] och så kommer det en ny grupp och det är ju mest asylsökande och invandrare som inte har fått ihop livet än. Inte jobb och de studerar [---] Men det är ju många asylsökande här, [och] när det gäller matkassarna får dem som är papperslösa stå först i kön för att få mat (Intervju 22-03-24).

Just de olika målgrupperna i verksamheten gör det intressant att fundera kring vilken roll kyrkan tar. Kan det verkligen räknas som enbart kompletterande i fall där man hjälper både de som får offentlig välfärd och de som inte får offentlig välfärd, dvs papperslösa över 18 år? Därför kan argumenteras för att kyrkorna tar rollen som den kompletterande välfärdsleverantören i de fall då kyrkorna hjälper de som annars också får statlig välfärd samtidigt som kyrkorna tar på sig huvudleverantörsrollen (Pettersson 2011) när de hjälper de som står utanför statlig välfärd. I det sistnämnda fallet blir civilsamhällesaktörer de enda välfärdsleverantörerna som bl.a. papperslösa kan vända sig till för stöd, vilket väcker tankar om en parallell ideell välfärdsarena för de som inte täcks av den statliga välfärden.

6.4.4 Sammanfattning

Materialet visar att kyrkorna har en unik roll som förtroendeingivande aktörer när de utför sociala insatser för nyanlända, asylsökande eller papperslösa, vilket även tidigare forskning pekar på (se Hellqvist & Sandberg 2017). Det beror delvis på den religiösa identiteten, att kyrkorna tar sig tid att ordna insatser och kan ge individuell hjälp, personalen är tillitsfull samt att hjälpsökande kan vara myndighetskritiska och söker sig till kyrkor i stället. Analysen visar även att kyrkornas roll i verksamheterna råd-och hjälpverksamheten (församling fyra) och mat-och kläudutdelningen (församling ett) är olika beroende på vilken målgrupp den riktas till. Om målgruppen är berättigad statliga medel kan kyrkorna räknas som kompletterande

välfrädsaktörer (Pettersson 2011: 31). Om målgruppen däremot saknar rättigheter till medel, dvs., papperslösa över 18, tar kyrkorna rollen som primära välfrädsaktörer.

4.5 Informella hjälpsatser och sociala gemenskaper

I intervjuaterialet framkommer att intervjupersonerna upplevde att många nyanlända och papperslösa sökte sig till kyrkorna oberoende av kyrkornas olika hjälpsverksamheter och insatser under och efter år 2015. Intervjupersonerna är av uppfattningen att nyanlända och papperslösa kom till kyrkorna av blandade anledningar varav en del sökte ett kristet sammanhang, en del sökte gemenskap men var ointresserade av kristendom samt en del för att de visste att det fanns gemenskaper i kyrkorna som kom från samma land eller talade samma språk som en själv. Särskilt församling ett och församling två startade sina insatser och hjälpsatser ett par år efter 2015, vilket även det kan vara en anledning till att nyanlända och papperslösa sökte sig till kyrkan av andra anledningar de första åren efter 2015. Ur församling ett berättar Erika hur de flesta nyanlända som kom till kyrkan 2015 sökte sig dit för att de var kristna och sökte gemenskap med andra med samma språk eller från samma land.

Erika -[v]i gjorde nästan ingenting. [...] det var ju mer iranier och syrier eller afghaner, de som var kristna som kom till kyrkan [...] så rent praktiskt så gjorde inte vi mycket då 2015, med varken kläder eller sådär

c- men de som kom hit då som redan var kristna, de kom till farsigruppen eller?

Erika- Ja för det fanns ju en del redan här då i vår församling. (Intervju 22-03-24)

Erika bekräftar att många nyanlända kom till kyrkornas språkgrupper, vilket även materialet från församling två visar. Pastor Rakel framhåller att många nyanlända först kommer in i församlingens språkgrupper för att de får gemenskap och träffar andra med samma språk vilket hon tror är bra. En del är kristna, andra inte.

Rakel- [n]är människor kommer hit nya och innan de har lärt känna det svenska samhället och fått förtroende för det så mår de bra av att möta människor som talar sitt eget språk. Så det finns ju samlingar som är deras egna och dit kommer de ju oftast in först [---] folk hittar ju till oss ganska snabbt, eller så är det så att folk kommer hit för att man mött någon på flyktningförläggningen och liksom ”du följ med till kyrkan för där får du både gemenskap och kommer in i samhället på ett bra sätt och så”. En del människor kommer ju för att få hjälp men vill inte alls ta del av tron (Intervju 22-02-21).

I ovanstående citat hänvisar både Rakel och Erika till att församlingarnas sociala dimensioner både lockar människor och får dem att må bättre genom att skänka ett socialt sammanhang. Tidigare forskning från bl.a. Hirschman (2004) presenterar liknande slutsatser, sociala sammanhang är välgörande för nyanlända som ofta behöver en ny social kontext efter att ha lämnat den gamla bakom sig. Fördelen med religiösa aktörer där det finns gemenskaper som

talat samma språk som en själv är enligt Hirschman (2004) att de kopplar ihop individen transnationellt med dess föregående kontext vilket skänker ytterligare känslor av mening och tar bort känslor av utanförskap i det nya landet. Materialet visar att just språkgrupperna varit av stor betydelse för nyanlända och papperslösa som många kommit till församlingarna just med anledning av språkgrupperna. Språkgrupperna och den sociala gemenskapen i församlingarna kan därmed tolkas vara en del av de immateriella resurser eller insatser som både Pettersson (2011: 37) och Fridolfsson & Elander (2012) talar om som gynnar personers välmående genom att skänka mening och sociala sammanhang. De sistnämnda författarna framhåller även i sin typologisering av religiösa aktörer i välfärdssammanhang att aktörerna ofta tar rollen som just sociala gemenskaper genom t.ex. sociala verksamheter (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015: 28).

Roller som förmedlare av mening och sociala sammanhang kan tolkas tillhöra samtliga av de undersökta församlingarna i den här uppsatsen, dels genom de olika verksamheterna och genom språkgrupperna. Både församling ett och två hade sedan innan 2015 relativt stora farsitalande språkgrupper dit farsitalande nyanlända kom 2015 och efterföljande år. Hirschman (2004) framhåller i sin teoretisering kring religiösa aktörers resurser i arbetet med migrationssammanhang att kyrkor bl.a. innehåller resurser som bygger på immateriella psykosociala egenskaper. De psykosociala resurserna i form av gemenskap och socialt sammanhang kan enligt Hirschman (2004) gynna nyanlända genom att ge dem en kontinuitet, tillfälle och plats för att fly undan eventuella känslor av utanförskap, och sociala och språkliga kontext. Det sistnämnda är framför allt passande för församling ett och två som båda har språkgrupper som nyanlända sökt sig till som ovan nämnt.

Under intervjuerna framkom även att de sociala gemenskaperna lett till diverse olika informella insatser som sker mellan olika församlingsmedlemmar och mellan t.ex. kyrka och särskilda individer. Pastor Rakel i församling två berättar att kyrkan hjälpt enstaka församlingsmedlemmar som befunnit sig i en asylprocess eller som var papperslösa.

Rakel - [v]i har gjort en ganska tydlig policy att vi kan hjälpa till lite kortsiktigt [i] paniksituationer. Men vi kan inte ta på oss att betala hyra i två år för en familj för att det bara går inte. För att skulle jag göra det, du vet då har jag tio familjer nästa dag hos mig och det har inte vi ekonomin till. [---] Frågan är då hur hjälper jag en person bäst. Är det att över tid betala en familj som lever gömd hyra i fyra år eller är det istället att ta pengar och anlita en jättebra advokat, men båda och går inte, jag kan inte (Intervju 22-02-21).

Citatet ovan visar att kyrkan hjälper personer som befinner sig i utsatta situationer, men att hjälpen inte är något som ges till alla medlemmar. Det kan därigenom tolkas att hjälpen är av det informella slaget då det inte funnits någon vidare organisering eller planering bakom den

och eftersom den riktar sig till enstaka medlemmar och inte är en verksamhet (jämför med den sociala hjälpverksamheten som bedrivs av församling fyra). Vidare finns ingen särskild planering eller organisering från kyrkans håll heller gällande hjälpen som sker medlemmar emellan där hjälpen snarare sker organiskt genom relationer mellan personer. Med rollen som förmedlare av sociala gemenskaper och meningssammanhang (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015: 28) kan tolkas att kyrkorna får en bi-roll eller en sub-roll som förmedlare av informella insatser eftersom de sistnämnda sker tack vare de sociala gemenskaperna som kyrkorna förmedlar. Tolkningen görs baserat på att folk delvis sökt sig till kyrkan utan avsikten att behöva hjälp, men de sociala kontakterna har lett till att de fått hjälp ändå. Med tanke på de informella hjälpinsatserna som tillkommer i en social gemenskap föreslår jag att en subkategori bör införas under rollen som förmedlare av sociala gemenskaper, nämligen rollen som förmedlare av informella hjälpinsatser. I de studerade kyrkornas fall har informella insatser förekommit i både församling ett och två. I församling fyra uppdagades det inte att informella hjälpinsatser skett, vilket kan innebära att rollen som förmedlare av sociala sammanhang inte nödvändigtvis för med sig informella hjälpinsatser. Däremot driver församling fyra en verksamhet som just riktar in sig på hjälpinsatser vilket kan tänkas göra att de informella insatserna inte behövs. Församling ett och två driver inga organiserade hjälpverksamheter vilket kan innebära att alternativet då blir att kyrkan börjar med informella insatser för att hjälpa de medlemmar som är i behov och som församlingen har relationer till. De informella hjälpinsatserna kan med hjälp av Pettersson (2011: 37) samt Fridolfsson & Elanders (2012) teorier förklaras som materiella resurser eftersom de innehåller materiell hjälp som ekonomiska medel, myndighetskontakt, hjälp med asylprocesser, mat etc.

Rollen som förmedlare av sociala kontakter tolkas ha mer immateriella resurser eftersom de ger mening, sammanhang och gemenskap vilket påverkar individer psykosocialt snarare än fysiskt. Med anledning av de olika materiella resurserna som finns laddade i rollen som förmedlare av sociala sammanhang och dess föreslagna subkategori, rollen som förmedlare av informella insatser, föreslås att de båda rollerna hålls isär. I uppsatsens material är det framför allt språkgrupperna och smågrupperna i församling ett och två som lyfts fram som de sociala gemenskaperna som lett till stora informella insatser medlemmar sinsemellan. Pastor Rakel berättar om hur informella insatser sker mellan personer i församlingens smågrupper där det inte finns någon organisering bakom, bara mänskliga relationer.

Rakel- [f]ördelen med att vara med i en smågrupp, för där sker den gemenskapen liksom att "aha du ska till läkaren på, aha du hittar inte till vårdcentralen vill du att jag följer med?". Det sker naturligt i en gemenskap så där tror jag. Vi hade en smågrupp där den ena

personens i smågruppen hade en väninna som plötsligt blev ensamstående och sjukskriven [...] den smågruppen då slöt upp kring henne och till slut kom [dem] centralt till församlingen då och säger ”kan vi göra nånting?” [...] vi hjälpte till med speciella madrasser och pyjamasar och grejer och och det liksom det här att bara ja men det behöver inte vara så centralt styrt utan det sker väldigt mycket socialt i vår gemenskap (Intervju 21-11-22).

I citatet framhåller Rakel hur den informella hjälpen även kan lyftas centralt till ledningen och då bli mer organiserad och centralt styrd. På så vis kan de informella insatserna, som genereras genom att kyrkorna är sociala gemenskaper, bli organiserade insatser där kyrkan tar rollen som kompletterande välfärdsaktör (Fridolfsson & Elander 2012; Socialdepartementet 2015), genom att bistå med materiella resurser för att komplettera den statliga välfärden som antingen inte är tillräcklig eller som inte existerar för personen. Utöver de materiella resurserna (Pettersson 2011; Fridolfsson & Elander 2012), har kyrkorna även förmågan att hjälpa till med immateriella resurser genom t.ex. själavårdande samtal och ett trossammanhang. Ytterligare aspekter av hur den sociala gemenskapen kan ha bidragit till informella insatser är informationsspridning via de sociala nätverken, vilket kan innebära t.ex. informationsspridning om kyrkornas olika insatser eller t.ex. informell hjälp som personer kan få av personer i församlingen som kan vara insatta i vissa ämnen. Intervjumaterialet visar att samtliga deltagare ur församlingarna upplever att information om deras verksamheter har spridits till personer som inte varit kopplade till kyrkorna eller deras verksamheter tidigare. I församling ett och två visar materialet att det främst är nätverken via språkgrupperna som tipsat andra om vad för slags hjälp som kyrkan kan bistå med. Pastor Rakel framhåller att det spred sig ett rykte om kyrkan att man t.ex. kan få hjälp med sin asylprocess där och flera vände sig dit för just det här utan att vara intresserade av tron varpå Rakel suttit ner och hjälpt dem.

Rakel-[r]yktet sprider sig ju ganska mycket om våran kyrka och det kommer ganska många hit. [...] jag har hjälpt människor som har velat haft hjälp med sin asylprocess men som aldrig har frågat om tron och den hjälper jag ju naturligtvis också. [...] jag har suttit många luncher och läst igenom protokoll jag har läst igenom ”det här behöver du bemöta så här det här behöver du, förstår du vad din”. [...] och det får jag en del skit för på sociala medier ibland just det här "ni är kristna ni hjälper bara kristna" och nej men du jag har haft liksom folk med alla möjliga liksom åsikter, tankar liksom livsstilar som jag [hjälp] så det e inte sant. (Intervju 21-11-22).

Rakels ovanstående citat kan även kopplas ihop med vad som nämns i ett tidigare kapitel om att det spred sig rykten om att det var gynnsamt att låta döpa sig som asylsökande för att få uppehållstillstånd i Sverige. Citatet ovan visar att kyrkorna inte endast hjälpt kristna och hur olika kunskaper i gemenskapen kan gynna individer på olika sätt. Därför kan det åter igen tolkas som att rollen som förmedlare av sociala gemenskaper även kan generera hjälpsatser.

Hirschman (2004) framhåller att religiösa aktörer förutom de immateriella resurserna som nämndes ovan även besitter materiella resurser i form av kunskaper och information bland personal och församlingsmedlemmar som kan förmedlas till nyanlända, de har personal och volontärer, ekonomi samt lokaler. Vidare stämmer de ovan nämnda informella insatserna väl in på Hirschmans (2004) teori kring resurserna en religiös aktör besitter som lämpar sig väl för nyanlända. Språkgrupperna kan enligt Hirschmans (2004) teori bli extra viktiga ur det här hänseendet eftersom de enligt honom binder ihop den nyanlända individen med hens tidigare kontext genom gemensamma språk, kulturer etc., vilket kan tänkas bero på de transnationella sociala nätverken som språkgrupperna utgörs av.

4.5.1 Sammanfattning

Materialet visar hur kyrkorna är förmedlare av sociala sammanhang med sina insatser. Särskilt visar materialet hur språkgrupper lockar nyanlända vilket enligt tidigare forskning kan bero på de immateriella psykosociala resurser som finns i transnationella nätverk (Hirschman 2004). Sociala gemenskaper visar sig också leda till att individer får materiell hjälp, vilket kan förstås som att kyrkorna därför indirekt också får rollen som förmedlare av informella hjälpinsatser.

4.6 Prioriteringen av tro och funktion i insatserna

Intervjumaterialet visar att det både förekommit insatser som har religiösa inslag och insatser som saknar religiösa inslag. I ovanstående kapitel har ett par exempel på religiösa inslag nämnts där jag argumenterat för hur de religiösa inslagen gjort kyrkorna till unika kompletterande aktörer som utöver materiell hjälp även erbjuder tro och kristendom. De religiösa inslagen väcker intressanta frågor angående vad kyrkorna som aktörer själva prioriterar, tro och religiositet eller kyrkans funktioner? Pettersson (2011: 44–45) framhåller att kyrkor med välfärdsinsatser ofta skjuter sin religiösa identitet och idébärande funktion, kristendom, åt sidan för att anpassa sig efter sekulära aktörer. Följden blir då att det religiösa innehållet tonas ner. Nordin & Lövheim (2015:18–19) framhåller att kyrkor ofta prioriterar eller fokuserar på olika saker när de också är välfärdsaktörer. De kan antingen fokusera på det substantiella: trosinnehåll och individuell religiositet eller det funktionella: aspekter av kristendom som gör kyrkorna till passande välfärdsaktörer. En sammanställning av insatserna och de religiösa inslagen visar att 50% av de organiserade insatserna innehöll kristna inslag.

Det innebär dock nödvändigtvis inte att församlingarna prioriterade just trosinnehållet i insatsen utan konstaterar mest att det gavs explicit utrymme för trosinnehåll och kristendom i insatserna. I de övriga hälften insatserna som utgör hälften, har trosinnehåll inte getts något utrymme i insatserna vilket jag tolkar som att den funktionella dimensionen helt dominerar.

Insats	Församling	Kristna inslag?
Mottagningsverksamhet Centralstationen	4	
Kollo	4	X
Kör	4	X
Språkundervisning	4	
Råd- och hjälpverksamhet	4	
Asylprocesser för konvertiter	4	X
IT-kurs	2	
Språkcafé	2	X
Asylprocesser för konvertiter	2	X
Mat- och kläutdelning	1	
Språkcafé	1	
Asylprocesser för konvertiter	1	X
		Totalt 6 av 12

Hur har då kristendom och trosinnehåll prioriterats i insatserna där det förekommit religiösa inslag? Bland de insatser med kristet inslag har kristendom stått i centrum endast i de insatser då kyrkorna hjälpt asylsökande konvertiter. Ovanstående tabell visar att insatserna för asylsökande konvertiter omfattar 25% (tre av tolv) av de totala insatserna och återfinns i samtliga studerade församlingar. Kyrkorna har i de insatserna försvarat den idébärande aspekten av sin verksamhet, kristendom, samt även försvarat kristen tro, konversion och mänskliga rättigheter. Eftersom insatserna kretsar kring just tro snarare än kyrkans allmännyttiga funktioner tolkas att kyrkorna i insatserna prioriterat den substantiella religionsdefinitionen (Nordin & Lövheim 2015:18–19), och kristendom som idébärande aspekt. Att den idébärande aspekten står i centrum säger emot det Pettersson (2011: 44–45) framhåller vanligt för kyrkor med välfärdsengagemang vilka enligt honom snarare ofta anpassar sig efter sekulära organisationer. I insatserna med att hjälpa asylsökande konvertiter verkar det däremot inte vara samma sak, kanske för att insatserna centrerar kring kristendom och för att kyrkorna är experter på området. Om kyrkorna i de här insatserna skulle anpassa sig efter en sekulär ordning skulle de behöva omdefiniera sin grundsyn på religion. Förslagsvis skulle de då behöva ändra sin syn på religion till något teoretiskt och

kunskapsbaserat snarare än något som baseras på tro, gemenskap och identitet. Kyrkorna skulle då anamma samma syn på religion som Svensson (2017) framhåller att Migrationsverket har.

Vidare har det förekommit religiösa inslag i insatser som kolloverksamheten och kören i församling fyra vilket tyder på att församlingen blandat trosinnehåll med ett allmännyttigt perspektiv av sin verksamhet. Således har båda definitionerna tagit utrymme i insatserna varav den mer dominerande tolkas vara den funktionella definitionen baserat på att syftet med insatserna var socialt sammanhang, språkövning och samhällliga behov snarare än trosinnehåll. Ytterligare insatser där båda perspektiven av religion har existerat hittas i språkcaféet i församling två som erbjöd både bibelläsning och språkövning samtidigt. I det fallet kan argumenteras för att kyrkan förhöll sig till båda definitionerna av religion och samtidigt lät den sig inte påverkas särskilt mycket av sekulära ideal som Pettersson (2011: 44–45) talar om. I motsatsförhållande finns de övriga församlingarnas språkcaféer som inte haft några religiösa inslag. Enligt pastor Werner kan kyrkan inte ha några religiösa inslag när de bedriver en verksamhet i samarbete med offentlig sektor. Med Petterssons (2011: 44–45) teori tolkas uttalandet visa att församling fyra (och även församling ett) anpassat sig efter sekulära aktörer. Pastor Erik som tidigare nämnt framhåller att deltagare vid kyrkans olika insatser alltid får en indirekt inbjudan till att delta i kyrkans andra verksamheter oavsett om insatsen innehåller något religiöst eller inte. Den indirekta inbjudan kräver dock att deltagaren vet om att det är just en kyrka som är huvudman (mer om det nedan). Pastor Erik uppmärksammar risken för att kyrkor bli sekulariserade genom att dela upp verksamheterna i en profan och sekulär del.

Erik-[d]äremot så finns det alltid en risk att kyrkan blir sekulariserad och med det menar jag att vi själva delar på, ja men ”det här är hjälpen och det här är det praktiska, det här är språkcaféet och välkommen hit och du kan få fika med oss. Så där och sen firar vi gudstjänst där inne förstår du och då pratar vi om gud och läser bibeln och ber tillsammans. Men det är en annan sak”. Det finns en väldigt stor risk att vi eftersom vi är bedömda lite så utifrån samhället. Man kan gärna ge oss cred för våra lokaler och våra engagemang men det där som händer där inne är lite skumt va och till slut så börjar vi också tänka så att vi delar upp det och då blir vi sekulariserade och det är ett stort misstag. Så tricket är ju att liksom på ett trovärdigt sätt hålla ihop det här, det är viktigt (Intervju 21-11-26).

I ovanstående citat kan tolkas att Erik problematiserar sin egen kyrkas avsaknad av religiösa inslag och belyser att det finns en risk med att skilja på verksamheterna så som kyrkan gör. Däremot, kan tänkas att pastorn menar att det trovärdiga sättet att hålla ihop verksamheterna på är att alltid ge en inestående inbjudan till församlingen genom insatserna, vilket han anser

att hans församling indirekt har.

4.6.1 Motivens påverkan på prioriteringen av religion

Ytterligare ett tänkbart sätt att analysera prioriteringen av substantiell eller funktionell definition är att titta på vad som föranlett insatserna. Hittills i analysen har de mer sekulärt drivna motiven presenterats, som t.ex. bristande offentlig välfärd, behov av sociala sammanhang och språk. De ovan nämnda perspektiven återspeglar kyrkans psykosociala funktioner och materiella resurser (Hirschman 2004), vilket kan tolkas som motiv som återspeglar kyrkans allmännyttiga funktioner i välfärdssammanhang, dvs., den funktionella religionsdefinitionen (Nordin & Lövheim 2015:18–19). Däremot återfinns även den substantiella definitionen i intervjumaterialet då fler än hälften av intervjupersonerna motiverade sina insatser med att berätta om kristendomens kopplingar till migration och mottagande av nyanlända. I ett citat från pastor Rakel i en ovanstående del av uppsatsen hänvisar hon både till bibliska berättelser och den kristnas DNA gällande att hjälpa människor. Erika framhåller att Jesus budskap är att hjälpa människor.

C- så det är det som motiverar dig, viljan att göra gott då i princip?

Erika- ja och det är ju Jesu budskap [---]

C- så det bottenar i din tro på något sätt?

Erika- Ja och sen att gud har gett mig de gåvorna, att jag är lite bra på det (Intervju 21-11-24).

Roland framhåller även han att kristna hjälper folk för att det finns i kristenhetens DNA.

Roland- [v]i hjälper ju inte människor för att dem är kristna utan vi hjälper människor för att vi är kristna. Asså vi, det ligger i vårt DNA snarare (Intervju 21-11-24).

Intervjupersonernas ovanstående citat visar hur insatserna även bottenar i det kristna trosinnehållet som enligt dem uppmanar dem till att hjälpa andra. Därmed kan det substantiella perspektivet av religion inte uteslutas ur förståelsen för vilken roll som prioriteras baserat på vad som motiverar insatserna. Just som kyrkorna har en funktion för att kunna hjälpa till har de även en vilja att hjälpa till vilket de enligt sig själva får från kristendomens trosinnehåll. Dessutom kan man räkna in hur intervjupersonerna ser på vad som räknas som hjälp i analysen av prioriteringen av trosinnehåll eller funktion i insatserna. Hur ser intervjupersonerna på de olika sätten kyrkorna kan hjälpa människor? Hittills har främst det funktionella perspektivet lyfts fram men intervjumaterialet visar även att det finns ett substantiellt perspektiv av hur kyrkor kan hjälpa individer som handlar mer om

trosinnehåll än kyrkornas funktioner. Pastor Erik framhåller t.ex., att kyrkan både kan ge hjälp med det materiella och även det andliga vilket han tror kan hjälpa personer ytterligare.

Erik- [n]är vi säger att vi vill hjälpa människor så vill vi ju hjälpa till ande själ och kropp. [...] Om nu någon bara vill ha det som är kroppsligt, det som är mat och det som jag behöver, fine. Men vi vill också, om du får en inre frid och en tro på gud så tror jag att det hjälper dig väldigt väldigt mycket (Intervju 21-11-26).

I citatet framhåller Erik att det andliga är något valbart för individen som tar del av kyrkans verksamheter där man även kan få materiell hjälp. En kristen tro som förmedlas i kyrkan kan också enligt pastorn vara viktigt för att hjälpa folk. Trots att det ibland saknas direkta religiösa inslag i kyrkornas insatser framhåller Erik också som tidigare nämnt att kyrkan alltid indirekt bjuder in till kyrkans substantiella delar. På så vis kan tolkas att de substantiella perspektiven också finns med i insatserna som inte har några explicita religiösa inslag. Däremot, genom att trosinnehåll inte är det huvudsakliga, utan snarare något som ses som ett valbart alternativ kan tänkas att den funktionella definitionen av religion prioriteras före den substantiella definitionen (Nordin & Lövheim 2015:18–19). Eriks ovanstående citat visar dock att trosinnehållet inte glöms av utan församlingarna tror också att tron kan hjälpa individer, om än så är det sekundärt i förhållande till funktionerna och resurserna som kyrkorna har och kan hjälpa till med.

Sammanfattning

Materialet visar att hälften, sex av tolv insatser innehöll religiösa inslag. Av de sex insatser som innehöll religiösa inslag handlade tre insatser om när kyrkorna hjälper asylsökande konvertiter. I insatserna där kyrkorna hjälper asylsökande konvertiter prioriterar kyrkorna den substantiella dimensionen (Lövheim & Nordin 2015: 18–19), vilket omfattar 25% av insatserna. I resterande tre insatser med religiöst innehåll var inte trosinnehållet eller personlig tro i fokus, varför analysen gjordes att kyrkorna i de insatserna prioriterar den funktionella dimensionen (Lövheim & Nordin 2015: 18–19). De religiösa inslagen visar att kyrkorna inte bortprioriterar den religiösa identiteten. Materialet framhåller också att motiven till insatserna bottnar i både funktionella dimensioner av religion genom t.ex. kyrkornas resurser, samt substantiella dimensioner genom t.ex. trosinnehåll som uppmanar kristna att hjälpa nyanlända.

5. Diskussion

I det sista och avslutande kapitlet kommer jag att presentera studiens slutsatser, reflektera kring tidigare forskning, de teorier jag använt mig av och studiens resultat.

5.1 Slutsatser

Slutsatserna presenteras som svar på uppsatsens frågeställningar.

Hur har kyrkorna prioriterat religion i insatserna?

Hälften av insatserna hade religiösa inslag varav hälften prioriterade religionens trosinnehåll och individers religiositet framför religionens allmännyttiga funktioner. På så vis prioriterades både en funktionell och substantiell definition av religion i insatserna, däremot var det funktionella aspekterna dominerande. Om insatserna saknade explicit religiöst innehåll fanns det indirekt religiöst innehåll i form av motiv som bottnar i kristen tro eller en indirekt inbjudan till församlinglivet och kyrkans andra verksamheter vilket indikerar på att kyrkorna också är måna om sin religiösa identitet och att den religiösa identiteten driver dem till att utföra arbetet.

Studien indikerar även att religiösa aktörer dels bidrar till religionens ökade synlighet i samhället genom att vara aktiva aktörer med olika insatser och dels genom att lyfta opinion och synas i media. Materialet framhåller dessutom att religion läcker in i differentierande sekulära offentliga myndigheter när de sysslar med att utreda tro, vilket enligt de klassiska sekulariseringsteorierna är något som föreligger kyrkors arbete. När kyrkorna ger sig in i att försöka återta agensen i sitt expertisområde och hjälpa myndigheten förstå att tro inte mäts med kunskap bidrar kyrkorna ytterligare till ett synliggörande av religion, fast då med fokus på dess trosinnehåll snarare än allmännyttiga funktioner.

Vilka roller hade församlingarna i sina insatser och varför?

Resultaten indikerar att kyrkorna tar olika roller i olika insatser dels baserat på insatsens innehåll och dels baserat på insatsens målgrupp. Den mest förekommande rollen i materialet var att kyrkorna var komplement till statlig välfärd genom sina insatser. Utifrån målgruppsperspektivet blev kyrkorna komplement till statlig välfärd för de deltagare som hade rätt till statliga motsvarigheter, t.ex. en person med uppehållstillstånd som har rätt till SFI men inte en asylsökande eller papperslös person. För de sistnämnda målgrupperna kan

kyrkornas roller med språkcaféerna snarare ses som huvudleverantörer av välfärd. I angelägenheter där kyrkorna såg orättvisor eller problem antog de rollen som försvarare av värden och mänskliga rättigheter och religionsfrihet genom att offentligt försöka påverka olika situationer. Det gjordes framför allt gällande Migrationsverkets utredningar om genuin tro hos asylsökande konvertiter. En av de tre undersökta kyrkorna har även varit offentlig med sin kritik mot ett åtstramat välfärdssystem som gör att bl.a. nyanlända och asylsökande inte får tillräcklig hjälp. Analysen visar på så vis att kyrkorna antagit både serviceroller och röstbärande roller, ibland även vid en och samma insats.

En ytterligare vanligt förekommande roll som kyrkorna tog sig an i insatserna var rollen som förmedlare av sociala gemenskaper genom de sociala dimensionerna i insatserna. Ofta var de sociala gemenskaperna även transnationella nätverk som sedan tidigare fanns i församlingarna. De sociala gemenskaperna förde även ofta med sig informella hjälpinsatser församlingsmedlemmar emellan, vilket indikerar på att kyrkorna även fick rollen som förmedlare av informella insatser. Materialet visar även hur kyrkorna hade en unik förtroendeingivande roll som gjorde att många nyanlända, asylsökande eller papperslösa hellre sökte kyrkornas hjälp än myndigheternas vilket kan ge förståelse för att kyrkorna är viktiga samhällsaktörer, i synnerhet gällande migrationssammanhang.

Hur kan kyrkornas insatser förstås utifrån ett sekulariseringsperspektiv?

Med hjälp av Casanovas sekulariseringsteori (1994) dras slutsatsen att församlingarna gör religion synlig i det offentliga och ”motverkar” på så vis sekularisering på ett samhälleligt plan, i synnerhet inom välfärdsarenan när församlingarna verkar där. Genom insatserna bidrar församlingarna därför med de-sekularisering och de-privatisering, dels genom att de som religiösa aktörer verkar i välfärdsfrågor men även som röstgivande aktörer i en offentlig debatt kring t.ex. konvertitutredningar. Analysen visar bl.a. att förhållandet mellan religion och sekularisering är komplex, vilket religionssociologer visat på i andra studier (se t.ex. Furseth et al 2018), men också att insatserna leder till att religion genom de religiösa välfärdsaktörerna läcker ut ur religionens egen sfär in i de differentierade sfärerna (se Bäckström 2014). Fallet med utredningarna om genuin tro är därför väldigt intressant eftersom det sker en omvänd process än den som just beskrivits. I stället för att kyrkor är inne och tullar på sekulära differentierade områden en sekulär myndighet inne och tullar i den religiösa sfären.

5.2 Reflektion kring tidigare forskning & teori

I mångt och mycket stämmer mina resultat väl överens med resultat som gjorts i tidigare forskning, vilket redovisas i analysen. Kanske beror det på att jag liksom den tidigare forskningen valt att undersöka kristna aktörer. Eventuellt hade därför andra perspektiv kunna lyftas om andra religiösa aktörer än kristna undersökts. Initialt var min tanke att undersöka ett större mångfald av religiösa aktörer och inte endast undersöka kristna.

Undersökningen syftar till att generera kunskaper kring religiösa aktörers insatser, undersöka rollerna hos andra aktörer än Svenska kyrkan, hur kyrkorna prioriterar religion i sina insatser samt hur kyrkornas agerande kan förstås genom sekulariseringsteorier. Teorierna är tänkta att fullfölja studiens syfte genom att förankra och tolka empirin. I min undersökning är fokuset huvudsakligen de teoretiska utgångspunkterna gällande religiösa aktörers roller som civilsamhällesaktörer. Dels genom perspektivet av att civilsamhällesaktörer i högre utsträckning blir serviceaktörer då offentlig välfärd smalnas av (Lundström & Wijkström 1995; 2012) och de olika rollerna som presenteras av Pettersson (2011), Fridolfsson & Elander (2012) och Socialdepartementet (2015). Jag valde att använda de här teorierna för att analysera kyrkornas roller som välfärdsaktörer i insatserna.

För att förstå hur kyrkorna prioriterar sin religiösa identitet i insatserna använder jag religionsdefinitionen av substantiell eller funktionell religionsdefinition (Lövheim & Nordin 2015) för att se om kyrkorna fokuserade mer på trosinnehåll än på sina allmännyttiga funktioner. Intresset för att undersöka det kom från en initial nyfikenhet angående religiösa välfärdsaktörer och huruvida de anpassar sig efter en sekulär marknad eller inte. För att belysa och undersöka på vilka sätt religiösa aktörer som välfärdsaktörer påverkar religionens roll i samhället använder jag mig huvudsakligen av Casanovas (1994) sekulariseringsteori. Genom Casanovas (1994) de-privatiseringsteorin förstås och förklaras religiösa aktörer i det offentliga med särskild betoning på välfärd som arenan där de religiösa aktörerna verkar i. Casanovas (1994) teori förklarar däremot inte vad som sker internt i kyrkornas församlingar gällande den religiösa identiteten och sekularisering. Teorier om intern sekularisering kunde varit användbara för att analysera det, däremot framkom flertalet religiösa aspekter under intervjuerna varför jag i stället valde att titta på prioriteringen av religionens substantiella eller funktionella aspekter. En teori kan inte

förklara allt och jag är ödmjuk inför att andra teorier kunde ge andra förklaringar och slutsatser.

5.3 Slutdiskussion

Sammanfattningsvis kan sägas att de dominerande rollerna som kyrkorna haft är:

A) rollen som komplement till statlig välfärd; B) Rollen som förmedlare av sociala gemenskaper; C) Rollen som förtroendeingivande aktör; D) Huvudleverantör av välfärdsinsatser E) Opinionsbildande aktörer som står upp för mänskliga rättigheter F) Leverantör av informella insatser.

Studien har även resulterat i insikten att kyrkorna haft olika roller i insatserna beroende på olika faktorer som att insatsernas målgrupp till viss mån styr vilken leverantörsroll kyrkorna haft i olika insatser. T.ex, gällande språkcafé så har kyrkorna varit komplement till SFI för deltagare som är berättigade SFI men huvudleverantörer för de som inte är berättigade SFI. Vilken roll kyrkorna tagit har även påverkats av om kyrkorna använt sig av materiella eller immateriella resurser i insatserna. Två av tre undersökta kyrkor har både en röst och en servicefunktion och drivs i båda hänseendena av motivet att offentlig sektor inte är tillräcklig för alla människor och att behovet av välfärd ökar för många. Som religiösa aktörer i välfärden har kyrkorna bidragit till att göra religion synlig i offentligheten, dels genom sitt aktörskap, dels för att de varit offentliga röster i media och på sociala medier. Till viss mån har kyrkorna dock tonat ner sin religiösa identitet och låtit den vara indirekt närvarande i insatserna genom motiv och att ha en öppen dörr till kyrkans gemenskap. Religionens funktionella dimension med fokus på religionens allmännyttan har därför dominerat insatserna. Däremot har det funnits valbara religiösa inslag i 25% av insatserna, då religionens substantiella dimensioner fått utrymme. Ytterligare 25% av insatserna har varit dominerade av de substantiella dimensionerna av religion då pastorerna hjälpt asylsökande konvertiter med bevis på genuin tro.

Den situation som råder i skrivande stund under våren 2022 då människor flyr Ukraina aktualiserar behovet av forskning om flyktingmottagning och vem som engagerar sig, varför och hur det påverkar olika aspekter i samhället. Dagens situation med flyktingar från Ukraina som söker skydd i Sverige liknar till viss mån den situation som var 2015 så till vida att den offentliga sektorn än en gång behövde ställa om, rustas upp och öka kapaciteten för att mäta med ett omfattande mottagningsarbete. Tills statsapparaten hunnit ställa om är offentlig sektor åter igen beroende av att civilsamhällsorganisationer och frivilliga privatpersoner ställer upp

och tar hand om de personer som kommit till Sverige. Med det i åtanke återaktualiseras ämnet i den här uppsatsen i förhållande till situationen med flyktingar från Ukraina år 2022. Därmed kan man lite försiktigt dra slutsatsen att civilsamhällesorganisationer alltid är viktiga välfärdsaktörer i sammanhang då t.ex. många personer kommer till Sverige under en kort period och i synnerhet i perioden innan offentlig sektor hunnit ställa om. Systemet efterlyser bl.a. religiösa aktörer att hjälpa till, då, 2015, som nu 2022 och religiösa aktörers roller i välfärd och flyktingsammanhang fortsätter därmed vara ett relevant område att studera. Vad vore offentlig sektor utan de religiösa aktörerna som åter igen tar hand om de som faller mellan stolarna?

Oavsett vad man tycker om religiösa aktörer i välfärden visar resultaten från min undersökning att kyrkorna uppfyllde en stor uppgift i att hand om både akut och etablerande arbete med nyanlända, asylsökande och papperslösa under och efter år 2015. I vissa fall innebar insatserna att hjälpa människor med sådant som de inte kunde få hjälp med från offentlig sektor innan de fått uppehållstillstånd. Kyrkorna och andra religiösa aktörer var inte ensamma om det, det gäller hela den idéburna sektorn. När religiösa aktörer engagerar sig i välfärdssammanhang blir de, genom reliabiliteten mellan offentlig- och idéburen sektor, välfärdsaktörer liksom vilken annan organisation som helst, och bör även betraktas som sådana. Däremot måste de särskilda dimensionerna av en församlings arbete tas i beaktning, dvs., religiös eller inte kan du genom religiösa aktörer få ett meningsfullt sammanhang, social gemenskap och dessutom, om så behagas, ett religiöst sammanhang.

6.

Framtida forskningsmöjligheter

Undersökningen har berört många intressanta perspektiv och tangerar ämnen som vore intressanta för vidare studier. Vid mina avgränsningar och åtstramningar har jag fått lägga vissa intressanta aspekter åt sidan och snarare låta de agera som förslag på framtida forskning.

Utifrån pastorernas berättelser om Migrationsverkets utredningar av genuin tro hos asylsökande konvertiter och den tidigare forskningens fokus på bl.a. skillnader i synen på religiositet mellan konvertiter och Migrationsverket (Svensson 2017) samt rättssäkerheten i bedömningarna (Köhler 2018), vill jag föreslå en vidare undersökning angående Migrationsverkets syn på religiositet. Förslagsvis vore det då intressant att undersöka handläggarnas perspektiv; vilken kunskap och kompetens de har gällande religion och religiositet; vilka underlag, styrdokument eller handledning de har som stöd i bedömningen samt om det ser likadant ut på de olika asylenheterna runt om i landet?

Ytterligare förslag på framtida forskning inom ämnet religiösa aktörer i civilsamhället är att undersöka hur den religiösa identiteten prioriteras, hur religion prioriteras och tillåts utrymme i samarbeten mellan religiösa aktörer och offentlig sektor, vanligen kallat idéburet offentligt partnerskap (IOP). I mina intervjuer framgick att det fanns ett IOP mellan kommunen och kyrkan gällande ett härbärge för EU-migranter. Från början fanns dissonans mellan parternas syn på religionens utrymme vilket kom att ändras efter samtal parterna emellan då man beslöt att religiösa inslag fick förekomma så länge det var frivilligt för deltagarna.

Ett religionssociologiskt forskningsområde inom området för religion och migration är betydelsen av transnationella nätverk. Som framgått i mitt material har två av kyrkorna flera transnationella nätverk i sina församlingar som kyrkorna kallar ”språkgrupper”. Transnationella band har genom vad studiens resultat visar ökat kyrkornas förmåga att arbeta med mottagning och etablering av nyanlända och asylsökande. Ett intressant område att undersöka i framtiden är hur nätverken uppstått och påverkat identiteten i kyrkor som från början saknat transnationella band och varit homogena. Ur ett organisatoriskt perspektiv kunde förslag på forskning vara att undersöka hur de transnationella grupperna formats, etablerat sig och påverkat församlingslivet, vilka högtider som firas, gudstjänststrukturen och organisationen i allmänhet; vilka eventuella hinder och fördelar kyrkan arbetar med? På individnivå föreslås att undersöka dynamiken och upplevelsen av och i de olika grupperna;

finns det gruppgränsdragningar? Finns upplevelser av samhörighet eventuellt marginalisering? De transnationella nätverken i de tidigare homogena kyrkorna skulle även kunna undersökas ur perspektivet religiösa aktörer i migrationssammanhang och då med fokus på hur nätverken påverkar kyrkans arbete för nyanlända, papperslösa och asylsökande samt dess betydelse för den migrerande individen.

Genom de resultat som framkommit i min uppsats har intressanta insikter dykt upp angående aktörer, deltagare och deras agens i förhållande till arbetet med flyktingmottagning och etablering av nyanlända. Resultaten av uppsatsen har gett insikten att forskning med fokus på maktanalys vore intressant gällande hur asylsökande och nyanlända blir agenslösa tredjeparter som hamnar mellan församlingar och stat i arbetet. Civilsamhällesaktörer kan lägga upp sina insatser hur de vill och fylla dem med sina idébärande funktioner som t.ex. kristendom. Vad händer då med deltagarna som själva inte får bestämma vilken aktör de ska ta hjälp av, om antalet aktörer att vända sig till är begränsat till idébärande organisationer som inte har samma grundidé som individen? Insikterna lämnar också intressanta funderingar kring vad som sker på de platser i Sverige där det inte finns ett aktivt civilsamhälle som kan organisera språkcafé eller andra sociala verksamheter för asylsökande som ännu inte har rätt till t.ex. SFI. Faller de asylsökande mellan stolarna om offentlig sektor förlitar sig på att civilsamhället ska engagera sig?

Litteratur

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Arbetsförmedlingen (u.å.). Arbetsmarknadsutbildning.

<https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssookande/extra-stod/stod-a-o/arbetsmarknadsutbildning>
[Hämtad 22-05-02].

Asp, Viktoria (2017). *Frivilligresurser under flyktingsituationen* [Elektronisk resurs] Stockholm: Försvarshögskolan (FHS).

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Berger, Peter L. (1969). *The Sacred Sanopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. Garden City, N.Y.: Doubleday.

Borell, Klas. & Gerdner, Arne (2010). Motstånd och stöd: en studie av svenska muslimska församlingar”, *Sociologisk Forskning*, 47 (4), s. 31–43.

Borell, Klas. & Gerdner, Arne (2011). Frivilligt socialt arbete i svenska muslimska församlingar: Tradition, organisation, integration. *Socionomens Forsknings supplement* 29: 34–43.

Borell, Klas, Gerdner, Arne, Sällström, Anna, Nordlander, Johanna & Lundkvist, Elisabeth (2011). Muslimska församlingar i lokalsamhället: Samverkan eller isolering? *Socialvetenskaplig tidskrift* (1): 63–77.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber.

Bäckström, Anders (2014a). Vårldsföränsinsatser på religiös grund – förväntningar och problem. En teoretisk inledning. I Bäckström, Anders (red.). *Vårldsföränsinsatser på religiös grund: förväntningar och problem*. Skellefteå: Artos & Norma. s. 11-27.

Casanova, José (1994). *Public Religions in the Modern World*. Chicago: University of Chicago Press.

Connor, Philip (2012). Balm for The Soul: Immigrant Religion and Emotional Well-Being. *International Migration* Vol. 50 (2): 130-157.

Creswell, John W. (2014). *Research Ddesign: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4th ed. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Ericson von Bahr, Vera. (2020). *Sacred Resistance: Exploring the Roles of Religious Organizations in the Refugee Movement “Lampedusa in Hamburg” 2013-2014*. Masteruppsats, Religionsvetenskap. Stockholm: Södertörns högskola.

Foner, Nancy & Alba, Richard (2008). Immigrant Religion in the U.S. and Western Europe: Bridge or Barrier to Inclusion? *The International Migration Review*. Vol. 42 (2): 360-392

- Frankenberg, Ruth (1993). *White Women, Race Matters: the Social Construction of Whiteness*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Fridolfsson, Charlotte & Elander, Ingemar (2021). Between Securitization and Counter-Securitization: Church of Sweden Opposing the Turn of Swedish Government Migration Policy. *Politics, Religion & Ideology* Vol 22 (1) : 40-63
- Fridolfsson, Charlotte, Elander, Ingemar (2012). Faith-based Organizations and Welfare State Retrenchment in Sweden: Substitute or Complement? *Politics and Religion*. Vol 5 s. 634-654
- Furseth, Inger (2018). Secularization, Deprivatization, or Religious Complexity? I Furseth, Inger (red.). *Religious Complexity in the Public Sphere: Comparing Nordic Countries*. Cham: Palgrave Macmillan. s.291–312
- Hagan, Jacqueline & Ebaugh, Helen Rose (2003). Calling upon the Sacred: Migrants' Use of Religion in the Migration Process. *The International Migration Review* Vol 37 (4): 1145-1162
- Handlin, Oscar (1973). *The Uprooted*. Second Edition. Boston: Little, Brown and Company.
- Hellqvist, Kristina & Sandberg, Andreas (2017). *En tid av möten: arbetet med asylsökande och nyanlända i Svenska kyrkans församlingar 2015–2016*. Uppsala: Svenska Kyrkan
- Herberg, Will. (1960) *Protestant, Catholic, Jew: An Essay in American Religious Sociology*. Revised edition. Garden City, NY: Anchor Books.
- Hirschman, Charles (2004). The Role of Religion in the Origins and Adaptation of Immigrant Groups in the United States. *The International Migration Review* Vol 38 (3): 1206–1233.
- Hollmer, Miriam & Bäckström, Anders (2014). Svenska kyrkan och välfärden. En undersökning av attityder. I Bäckström, Anders (red.). *Välfärdsinsatser på religiös grund: förväntningar och problem*. Skellefteå: Artos & Norma s. 31–62
- Jakku, Nina (2019). *Muslimska kvinnors mobilitet: möjligheter och hinder i de liberala idealens Sverige*. Diss. Lund : Lunds universitet
- Jeppsson Grassman, Eva (2014). Vilken väg? Svenska kyrkans omsorg i en tid av välfärdsförändringar. I Bäckström, Anders (red.). *Välfärdsinsatser på religiös grund: förväntningar och problem*. Skellefteå: Artos & Norma. s.285–303
- Judiska församlingen Stockholm (2022). *Insamling av förnödenheter med anledning av kriget i Ukraina*.
<https://jfst.se/med-anledning-av-kriget-ukraina/insamling/insamling-av-foernoedenheter-med-anledning-av-kriget-i-ukraina/> [Hämtad 22-05-02].
- Köhler, Helena (2018). *Rättssäkerhet för asylsökande konvertiter: Hur rättssäker är rådande asylprocess?* Masteruppsats. Uppsala universitet.
- Kivisto, Peter (2014). *Religion and Immigration: Migrant Faiths in North America and Western Europe*. Cambridge: Polity.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leis-Peters, Annette (2014). Hidden by Civil Society and Religion? Diaconal Institutions as Welfare Providers in the Growing Swedish Welfare State. *Journal of Church and State*. Vol 56:1 s.105-127

Leis-Peters Annette, Middlemiss Lé Mon, Martha & Nordin, Magdalena (2015). Religiösa organisationer och civilsamhället. I Lövheim, Mia & Nordin, Magdalena (red.). *Sociologiska perspektiv på religion i Sverige*. Första upplagan Malmö: Gleerups Utbildning. s.107–124

Levitt, Peggy (2004). Redefining the Boundaries of Belonging: The Institutional Character of Transnational Religious Life. *Sociology of Religion*. Vol 65 (1): 1-18

Lundström, Tommy & Wijkström, Filip (1995). *Från röst till service?: den svenska ideella sektorn i förändring*. Sköndal: Sköndalsinstitutet.

Lundström, Tommy. & Wijkström, Filip. (2012). Från röst till service: Vad hände sedan? I Wijkström, Filip. (red.) *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press. s. 245–287.

Länsstyrelsen Skåne (u.å). *Tidiga insatser för Asylsökande*.

<https://www.lansstyrelsen.se/skane/samhalle/social-hallbarhet/integration/tidiga-insatser-for-asylsokande.html> [Hämtad 22-05-02].

Lövheim, Mia & Nordin, Magdalena (2015). Inledning. I Lövheim, Mia & Nordin, Magdalena (red.). *Sociologiska perspektiv på religion i Sverige*. Första upplagan Malmö: Gleerups Utbildning. s.9–36

Massey, Douglas S., Higgins Espinoza, Monica (2011). The effect of immigration on religious belief and practice: A theologizing or alienating experience? *Social Science Research* Vol 40: 1371–1389

Migrationsverket (2021a). *Aktiviteter medan du väntar på beslut* .

<https://www.Migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Aktiviteter-medan-du-vantar-pa-beslut.html> [Hämtad 22-05-02].

Migrationsverket (2021b). *Avgifter för sjukvård*. Norrköping: Migrationsverket

<https://www.Migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Halso--och-sjukvard/Avgifter-for-sjukvard.html> [Hämtad 22-05-08].

Migrationsverket (2022a). *Drygt 21 000 ukrainare har sökt skydd i Sverige*. Norrköping: Migrationsverket.

<https://www.Migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2022/2022-03-24-Drygt-21-000-ukrainare-har-sokt-skydd-i-Sverige.html> [Hämtad 22-04-20].

Migrationsverket (2022b). *Information med anledning av situationen i Ukraina*. Norrköping: Migrationsverket

<https://www.Migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Aktuella-fragor/Situationen-i-Ukraina.html> [Hämtad 22-05-02].

Migrationsverket (2022c). *LMA-kort för asylsökande*. Norrköping: Migrationsverket
<https://www.Migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/LMA-kort.html>). [Hämtad 22-05-08].

Myndigheten för stöd till trossamfund (u.å.) *Om oss*. Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund.
<https://www.myndighetensst.se/om-oss.html>). [Hämtad 21-10-08].

Myndigheten för stöd till trossamfund (2022). *Monetär insamling till förmån för Ukrainas folk*. Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund
<https://www.myndighetensst.se/om-oss/nyheter/nyhetsarkiv-aktuellt/2022-04-13-monetar-insamling-till-forman-for-ukrainas-folk.html> [Hämtad 22-05-02].

Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund (2015). *Årsredovisning 2015*. Stockholm: Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund.

Pessi, Anne Birgitta, Agnell, Olav Helge, Pettersson, Per (2009). Nordic Majority Churches as Agents in the Welfare State: Critical Voices and/or Complementary Providers? *Temenos*. Vol 45:2 s.207-234

Pettersson, Per (2011). Majority Churches as Agents of European Welfare: A Sociological Approach. I Bäckström, Anders, Davie, Grace, Edgardh, Ninna & Pettersson, Per (red.) (2011). *Welfare and religion in 21st century Europe Vol. 2 Gendered, Religious and Social Change*. Farnham, Surrey: Ashgate.

Pettersson, Per & Leis-Peters Annette (2015). Religion i Sverige: Kontinuitet och förändring. I Lövheim, Mia & Nordin, Magdalena (red.). *Sociologiska perspektiv på religion i Sverige*. Första upplagan Malmö: Gleerups Utbildning, s.53–68

Pollack, Detlef; Müller, Olaf & Pickel, Gert, (2012). *The Social Significance of Religion in Enlarged Europe*, Farnham: Ashgate.

Silverman, David (2015[2014]). *Interpreting qualitative data*. 5. ed. London: Sage

Regeringskansliet (2015a). *Civila samhället och trossamfunden stärks med 105 miljoner för arbetet med människor på flykt*. Stockholm: Regeringskansliet
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/12/civila-samhallet-och-trossamfunden-starks-med-105-miljoner-for-arbetet-med-manniskor-pa-flykt/> [Hämtad 21-11-11].

Regeringskansliet (2015b). *Regeringen beslutar att tillfälligt återinföra gränskontroll vid inre gräns*. Stockholm: Regeringskansliet
<https://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-beslutar-att-tillfalligt-aterinfora->

[gransk kontroll-vid-inre-grans/](#) [Hämtad 21-11-11].

Regeringskansliet (2016). *Stora utmaningar som kräver samverkan*. Stockholm: Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2016/03/stora-utmaningar-som-kraver-samverkan/>

[Hämtad 21-10-13].

SFS 1994:138 lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Justitiedepartementet

Skolverket (2022). *Rätt till SFI*. Stockholm: Skolverket

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-sfi> [Hämtad 22-05-13].

Smith, Timothy L., (1978). Religion and ethnicity in America. *American Historical Review*. Vol 83 :1115–1185

Socialdepartementet (2015). *Trossamfundens sociala insatser: en preliminär undersökning. Ds 2015:3* Stockholm: Fritzes

Statsrådsberedningen (2015). *Regeringen föreslår åtgärder för att skapa andrum för svenskt flyktingmottagande*. Stockholm: Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-foreslar-atgarder-for-att-skapa-andrum-for-svenskt-flyktingmottagande/>. [Hämtad 21-10-13].

Stockman, Max (red.) (2017). *Trossamfunden och flyktingarna: en reportagebok om trossamfundens verksamhet för nyanlända och flyktingar*. Bromma: Myndigheten för statligt stöd till trossamfund (SST)

Stolz, Jörg (et. al.), (2016). *(Un)Believing in Modern Society*. Farnham: Ashgate.

Svenska kyrkan (2022a). *Svenska kyrkan på plats vid Migrationsverket i Sundbyberg*.

[Video]. <https://vimeo.com/689291459> [Hämtad 22-05-02].

Svenska kyrkan (2022b). *Svenska kyrkan i Malmö förbereder sig att möta flyktingar från Ukraina*.

[Video]. <https://vimeo.com/689415946> [Hämtad 22-05-02].

Svensson, Jakob (2017). *Asylsökande konvertiter och myndighetens katekesförhör*. Magisteruppsats. Göteborgs universitet.

Sveriges riksdag (u.å.). *1951: Religionsfrihet skrivs in i Sveriges lagstiftning*

<https://www.riksdagen.se/sv/valet-2018/riksdagsvalet-i-undervisningen/demokratins-historia/demokratilinj/1951religionsfrihet-skrivs-in-i-sveriges-lagstiftning/> [Hämtad 21-10-13].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Wijkström, Filip (2012). Mellan omvandling och omförhandling. I Wijkström, Filip. (red.) *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel.* Stockholm: European Civil Society Press, s. 3–33